

KIRKKOMUSIIKIN OSASTON JULKAISUJA 2

Reijo Pajamo

HYMNOLOGIAN PERUSKURSSI

SIBELIUS-AKATEMIA

HYMNOLOGIAN PERUSKURSSI

Reijo Pajamo
Hymnologian peruskurssi
ISBN 978-952-329-221-5 (PDF)
<https://uniarts.finna.fi/Record/uniarts.99321904206249>

Kirkkomusiikin osaston julkaisuja 2

Reijo Pajamo

HYMNOLOGIAN PERUSKURSSI

SIBELIUS-AKATEMIA

Kansi: Tervolan kirkon virsitaulu
Museovirasto, historian kuva-arkisto

c Copyright Reijo Pajamo ja Sibeliuss-Akatemia 1991

ISBN 952-9658-01-X
ISSN 0787-7838

Helsinki 1991
Yliopistopaino

Saatteeksi

Liturgisen laulun opetus on perinteisesti kuulunut kirkkomusiikoiden koulutuksen perusaineisiin ja toiminut siten pohjana koko liturgisen musiikin opetukselle: jumalanpalvelussoitolle, urkuimprovisaatiolle ja käytännön harjoituksille. Tultuani Sibeliuksen Akatemiaan kirkkomusiikin lehtoriksi syksyllä 1983 toimenkuvaani sisältyi liturgisen laulun opetus. Ryhdyin opettamaan "vanhan systeemin" mukaisesti, jolloin sävelmät käytiin läpi virsikirjan numerojärjestyksen mukaisesti. Pian havaitsin, ettei tämä käytäntö antanut opiskelijoille riittävää kokonaiskuvaa virsikirjamme sävelmähistoriallisesta kehityksestä. Toinen ongelma syntyi tilanteissa, joissa olisin halunnut laajemmin esitellä tietyn virsikirjan sisältöä tai yksittäisen virren vaihteita. Tämä ei käynyt, koska virsihistoria kuului hymnologian opetuksen piiriin. Niinpä olin kypsä siirtymään uudentyypiseen opetustapaan, jossa virsisävelmien ja virsihistorian opetus, ts. liturgisen laulun ja hymnologian opetus yhdistetään yhdeksi opintokokonaisuudeksi.

Hymnologian peruskurssi rakentuu kahden teeman - yleisen virsihistorian ja suomalaisen virsikirjan historian esittelylle. Yleinen virsihistoria etenee historiallisten aihekokonaisuuksien mukaan. Niinpä esim. 1600-luvun yhteydessä käsitellään ensin ao. vuosisadan virsirunoutta ja sitten sävelmistökysymyksiä. Yksittäisten virsien kohdalle on lisätty, silloin kun se on mahdollista, myös tekstin tai sävelmän alkuperäinen nimi.

Suomalaisen virsikirjan historiaa tarkastellaan eri virsikirjojen perspektiivistä korostaen niiden merkitystä uudelle suomenkieliselle virsikirjalle. Niinpä esim. Vanhan virsikirjan yhteydessä on lueteltu ne nykyisen virsikirjan (1986) virret, jotka on ensimmäistä kertaa julkaistu vuoden 1701 virsikirjassa. Myös suomalaisen virsikirjan historian tarkastelussa on pyritty muodostamaan laajoja aihekokonaisuuksia kuten koraalitoisinnot ja koraalikirjat sekä herätysliikkeiden laulukirjat. Koraalikirjojen esittelyyn on mukaan liitetty luettelo 1700- ja 1800-luvulta

säilyneistä käsinkirjoitetuista koraalikirjoista, koska sellaista ei tähän mennessä ole ollut saatavilla.

Hymnologian peruskurssi on laadittu ensisijaisesti kanttorikoulutusta silmällä pitäen. Mutta kirjan sisältö tarjoaa hyvät lähtökohdat myös seurakunnissa ja kouluissa annettavalle virsikasvatukselle. Tästä syystä kunkin aihekokonaisuuden loppuun on liitetty suppea kirjallisuusluettelo sekä kirjan loppuun näytteitä vanhoista virsi- ja nuottikirjoista.

Haluan lausua kiitokset *Juhani Haapasalolle, Jorma Hannikaiselle, Jouko Koskelalle ja Tuomo Nikkolalle*, jotka ovat 'koekäyttäneet' kirjaani opetustyössään ja tehneet siihen arvokkaita lisähuomautuksia. Samoin kiitän Sibelius-Akatemian kirkkomusiikin osastoneuvostoa, joka on hyväksynyt kirjani osaston julkaisusarjaan.

Helsingissä 27.9.1991

Reijo Pajamo

Sisällys

Ensimmäinen luku

JOHDANTO

Mitä on hymnologia?	9
Virsikirjan tehtävät	10
Virsikirjan käyttötilanteet	11

Yleinen virsihistoria

Toinen luku

KESKIAIKAISEN VIRSIRUNOUDEN MUODOT

Hymnit	13
Liturgiset aklamaatiot	15
Leisit	15
Laudat	16
Sekalaulut	16
Sekvenssit	17
Kontrafakti- eli parodiavirret	18
Te Deum	19
Muita keskiaikaisia virsitekstejä	19

VIRSISÄVELMIÄ KESKIAJALTA

Piae Cantiones -virsiä	20
Muita keskiaikaisia sävelmiä	22

MARTTI LUTHER

Luther ja uskonpuhdistus	23
Lutherin virsiä	24
Lutherin virsihistoriallinen merkitys	25

1500-LUVUN VIRSIRUNOUS

Saksalaisia virsirunoilijoita	25
Böömin ja Määrin veljet	27
Reformoidut	28
Humanismi ja virsirunous	29

1500-LUVUN VIRSISÄVELMISTÖ	
Mitä on koraali?	30
Koraalikokoelmia	31
Saksalaisia virsisäveltäjiä	33
1500-luvun virsisävelmiä	34
1600-LUVUN VIRSIRUNOUS	
30-vuotisen sodan vaikutus	36
Pohjoismainen virsirunous	40
1600-LUVUN VIRSISÄVELMISTÖ	
Virren sävelmä murrosvaiheessa	43
Yksiäänisyydestä kantonaalivirteen	44
Saksalaisia virsisäveltäjiä	46
Ruotsalaisia virsisävelmiä	49
1700-LUVUN VIRSIRUNOUS	
Pietismin vaikutus virsirunouteen	51
Koraalikirjoja	54
Pohjoismainen virsirunous	54
PROTESTANTTINEN VIRSI 1800- JA 1900-LUVULLA	
Saksa	55
Ruotsi	56
Norja	59
Tanska	60
Englanti	60
Amerikka	63
Hollanti	64
Unkari	65
Viro	65
Ranska	66
Israel	66
Etelä-Afrikka	66

Suomalaisen virsikirjan historia

Kolmas luku

SUOMENKIELISEN VIRSIRUNOUDEN VARHAISVAIHEISTA

Laulettiinko Suomessa virsiä keskiajalla?	69
Varhaisimmat virsikirjat	70
JAAKKO FINNON VIRSIKIRJA 1583	71
HEMMINKI MASKULAISEN VIRSIKIRJA 1605	73
VUODEN 1701 VIRSIKIRJA	76
VUODEN 1886 VIRSIKIRJA	80
VUODEN 1923 LISÄVIHKO	87
VUODEN 1938 VIRSIKIRJA	89
VUODEN 1963 LISÄVIHKO	91
VUODEN 1986 VIRSIKIRJA	92
Uudistuksen tausta ja komitean asettaminen	92
Uudistusperiaatteet	93
Kokeiluvihko "Uusia Virsiä 79"	94
Virsikirjaehdotus 1984	96
Uusi virsikirja hyväksytään	96

Neljäs luku

HENGELLISET KANSANSÄVELMÄT

Kansansävelmien keräys	101
Koraalitoisinnot ja niiden juurisävelmät	105

Viides luku

SUOMALAISIA VIRSISÄVELTÄJIÄ	109
---------------------------------------	-----

Kuudes luku

SUOMALAISET KORAALIKIRJAT

1600-luvun käsinkirjoitettuja koraalikirjoja	115
Yxi Tarpelinen Nuotti-Kirja 1702	116
Käsinkirjoitettuja koraalikirjoja 1700- ja 1800- luvulta	117
1800-luvulla painetut koraalikirjat	120
1900-luvulla painetut koraalikirjat	125

Seitsemäs luku

HENGELLISET LAULUT

Yleistä	129
Runoilijoita ja säveltäjiä	131
Virsikirjan hengelliset laulut	131

Kahdeksas luku

HERÄTYSLIIKKEIDEN LAULUKOKOELMAT

Halullisten Sielujen Hengelliset Laulut	135
Siionin Virret	137
Siionin Kannel	139
Siionin Laulut	141
Siionin Matkalaulut	143

LIITTEET

Koraalien vieraskieliset nimet (virsi- ja aakkosellinen luettelo)	149
Näytteitä vanhoista virsi- ja nuottikirjoista . . .	158

JOHDANTO

Mitä on hymnologia?

Hymnologia eli virsioppi tutkii

- 1) virsihistoriaa: virsien syntyä ja kehitystä
kreikk. *hymnos* = laulu, ylistysvirsi
- 2) virsiteoriaa: virsille kuuluvia ominaisuuksia
- 3) muuta hartauksissa käytettyä laulurunoutta
- 4) virsien ja laulujen sävelmiä

Mitä virsi on?

* Virsi on uskonnollinen laulu, jota kristityt laulavat jumalanpalveluksissaan ja muissa hartaustilaisuuksissaan sekä pyhissä toimituksissaan ja myös yksinään hengelliseksi rakennukseksi.

* Virsi on Raamatun ilmoitukseen pohjautuva sanoman, runo-
asun ja sävelmän muodostama kolmisäikeinen lanka.

Miten virsi syntyy?

Virren lähtökohtana voimakas elämys (ajatus), jonka runoilija on pukenut 'juhmalliseen' muotoon (runomuotoon). Virren lähtökohta: Jumala ja ihmisen suhde Jumalaan!

Esimerkkejä

VK 170 Jumala ompe linnamme

Martti Luther luki psalmia 46. Hän ajatteli, kuinka useita kertoja Jumala oli suojellut häntä ja hänen ystäviään. Rooman paavin valta eikä Saksan keisarin valtaakaan kyenneet estämään uskonpuhdistuksen raivaustyötä. Tämän pohjalta Luther kirjoitti v. 1528 virren *Jumala ompe linnamme* (Ein feste Burg ist unser Gott), jolla on merkittävä asema myös Suomen historiassa.

VK 626 Tuolla taivaan asunnoissa

Simo Korpela kirjoitti virren v. 1893 Kauhavalla palatessaan kotiin sairasmatkalta. Virta vei venettä ja Korpela katseli veneen pohjalta taivasta ja ajatteli kärsivää sairasta . . . Nämä ajatukset heijastuvat myös virressä, jonka hän kirjoitti välittömästi kotiin saavuttuaan: *Tuolla taivaan asunnoissa autuissa Jumalan.*

VK 631 Oi Herra, jos mä matkamies maan

Wilhelmi Malmivaara menetti Lapualla lyhyessä ajassa kolme läheistä omaistaan (puolisonsa ja kaksi tytärtään) kulkutaudin seurauksena. Ystävä muistutti häntä Raamatunkohdasta, jossa Jeesus kysyi Pietarilta kolme kertaa: "Rakastatko minua?" Kolme kysymystä - kolme kuolemantapausta. Tämän pohjalta *Malmivaara* kirjoitti v. 1903 virren *Oi Herra, jos mä matkamies maan.*

VK 600 Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan

Dietrich Bonhoeffer oli Berliinissä vankilassa II maailmansodan loppuvaiheissa. Vuoden 1944 lopulla hän lähetti omaisilleen kirjeen, johon hän liitti kirjoittamansa uudenvuodenpäivän virren *Von guten Mächten treu und still umgeben* (Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan).

Virsikirjan tehtävät

1) Virsikirja on viestinnän, raamatullisen pelastussanomana väline.

Viime aikoina on uudelleen löydetty laulun viestittävä tehtävä ja merkitys. Laulun avulla 'markkinoidaan' erilaisia ideologioita (vrt. poliittinen laulu). Nuorisomusiikki käyttää paljon laulua sanoman viestittämisessä. Virret ovat kautta aikain muokanneet suomalaisten kristillisyydenkäsitystä

2) Virsi on seurakunnan uskon ilmaus: **uskontunnustus**. Kirkkolain 2 §:n mukaan virsikirja on tehtävä kirkon tunnustuksen mukaisesti.

3) Virrellä on **opetustehtävä**: virsi välittää tietoa kristillisen uskon sisällöstä ja ohjaa sen toteuttamiseen käytännössä.

4) Virsi on seurakunnan **yhteistä rukousta**.

5) **Yhteisen laulamisen** elvyttäminen. Syynä laulamattomuuteen esim. virsien outous tai vierauden tunne.

6) Virren **sielunhoidollinen luonne**. Virsi rakentaa sekä yksityisen kristityn että koko seurakunnan hengellistä elämää.

Virsikirjan käyttötilanteet

1) Jumalanpalvelus

Kirkkolaki (24 §): "Jumalanpalveluksessa on käytettävä virsikirjaa koraaleineen ja messusävelmistöä, jotka kirkolliskokous on hyväksynyt."

Kirkkolaki (24 §): "Tuomiokapitulin luvalla seurakunnalla on kuitenkin oikeus käyttää muitakin jumalanpalvelukseen sopivia sävelmiä. Saarnaaja määrää, mitkä virret ja säkeistöt lauletaan."

Virsikirjan tulee täyttää ne tarpeet, joita jumalanpalvelusjärjestys sille asettaa:

Alkuvirsi:	päivän aihe
Kiitosvirsi:	kolminaisuusaihe
Graduaalivirsi:	sunnuntain aihe ja sanoma
Saarnavirsi:	sanan kuuleminen
Kolehtivirsi:	srk:n vastaus kuultuun
Ehtoollisvirsi:	ehtoollisen sisällön ja merkityksen opetus
Päätösvirsi:	srk:n lähettäminen arkiseen kilvoitukseen

2) Pyhät toimitukset

Kirkkolaki (2 §): Virsikirjan käyttäminen *kirkon pyhissä toimituksissa*, siis muissakin tilaisuuksissa kuin jumalanpalveluksissa. Lähinnä kysymys on kasuaalitoimituksista: kaste, konfirmaatio, avioliittoon vihkiminen, hautaus jne. Tämä puoli virsikirjan käytössä jäänyt vähälle huomiolle. Syynä 1) virsikirjan virsimateriaali on monen toimituksen osalta puutteelli-

nen. 2) Seurakuntalaiset tuntevat virsikirjaa tältä osin puutteellisesti. Lisäksi toimitukset pidetään usein kodeissa, joissa ei ole virsikirjoja. 3) Kasuaalitoimitusten jumalanpalveluksellista merkitystä ei täysin tajuta.

3) Muut seurakunnan kokoontumiset

- seurat ja hartaushetket
- seurakuntajuhlat
- toimintapiirit
- pyhäkoulut jne

Näissä tilaisuuksissa usein käytetty myös hengellisiä laulukirjoja. On myös esiintynyt pyrkimyksiä Kirkon laulukirjan aikaan saamiseen.

4) Radiohartaudet

Englannissa on toimitettu erityinen radiovirsikirja, The BBC Hymn Book.

5) Koulut

Kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskus on laatinut suosituksen virsiopetussuunnitelmaksi peruskoulun I-IX luokkia varten. Virsiopetusta, erityisesti sävelmien osalta, tulisi olla myös musiikkitunneilla.

6) Erityistilanteet

- kotihartaudet
- sotilashartaudet Sotilaan virsikirja

7) Yksityinen hartaus- ja rukouselämä

- virsikirja / laulukirja / hartauskirja

YLEINEN VIRSIHISTORIA

Keskiaikaisen virsirunouden muodot

HYMNIT

Saivat nimensä kreikk. hymnos-runojen mukaan. Alkuaan niitä ei hyväksytty katolisen kirkon jumalanpalveluskaavaan, sen sijaan luostarien ja seurakuntien aamu- ja iltarukoushetkissä niitä voitiin käyttää. Kreikankielisistä hymnirunoilijoista huomattavin *Efraim Syyrialainen* (k. 373), joka uudisti erityisesti hymnin muotorakennetta: iskullisen sävelen tuli vastata korollista tavua (pitkä vokaali). Lännen kirkon huomattavin edustaja oli Milanon piispa *Ambrosius* (n.340-397), jonka ansiosta psalmi ja hymni tulivat seurakuntalauluiksi. **Ambrosiuksen mitta**: neli-iskuinen, nelipolvinen jambi.

Idän kirkossa syntyneet hymnit olivat siinä määrin taidokkaita, että ne esitettiin **responsorisesti** kanttorin toimiessa esilaulajana. Lännen kirkossa omaksuttiin taas **antifoninen** laulutapa: säkeistöt laulettiin vuorotellen ja lopuksi yhdessä Gloria Patri-säkeistö. Latina oli jumalanpalveluksen kieli, tästä syystä myös hymnit olivat latinankielisiä.

Tunnetuimmat hymnirunoilijat

Aurelius Ambrosius (n. 340-397), Milanon piispa

- 16 Jeesus Kristus meille nyt
 Veni Redemptor gentium
 Nun komm, der Heiden Heiland (EKG 1)
 Runomitta muuttunut suomen kielessä jambisesta tro-
 keiseksi
- 549 Isämme, kiitos päivästä
 Deus Creator omnium

Venantius Fortunatus (535-609)

- 72 Nyt liehuu viiri Kuninkaan
Vexilla Regis prodeunt, kärsimyshymni v:lta 568
6. säk: O crux ave, spes unica (Terve risti, ainoa toivo)
- 93 Nouse mieli, käänny kieli
Pange lingua gloriosi

Hrabanus Maurus (n. 776-856), Mainzin arkkipiispa

- 111 Oi Pyhä Henki, Herramme
Veni, Creator Spiritus
Komm Gott Schöpfer, Heiliger Geist (EKG 97)

Aurelius Prudentius (348 - 413)

- 242 Jo vaietkoon vaikerrus, itku
Iam maesta quiesce querela
Lyhennelmä hautaushymnistä *Deus, ignee fons animarum*

Muita hymnitekstejä

- 95 Te kristityt nyt juhlikaa
Ad coenam agni providi
- 107 Oi Jeesus, yksin laupeus
Yhdistelmä kahdesta eri hymnistä:
Jesu nostra redemptio ja *Ascendit Christus hodie*
- 320 Sinua, Jumalaa kansasi kumartaa
Te Deum laudamus
- 321 Sinua, Jumala, kansasi tunnustaa
Te Deum laudamus
- 545 Kaikessa, Herra armias
Lucis creator optime
- 550 Oi Kristus, kirkas aamunkoi
Christe qui lux es et dies

Hymnisävelmiä

Hymnisävelmät useimmiten syllabisia. Niihin voitiin soveltaa myös tuttuja kansanlaulujen tai sotilaslaulujen sävelmiä.

- 16 Jeesus Kristus meille nyt
Käsikirj. 1100-luvun alkupuoliskolla, pain. 1524
- 72 b Nyt liehuu viiri Kuninkaan
Vanhin lähde Kemptenin käsikirj. v:n 1000 tienoilta

- 111 Oi Pyhä Henki, Herramme
Vanhin lähde = ed. pain. 1524
- 320 Sinua, Jumalaa, kansasi kumartaa
pain. 1529 Klugin kor. kirjassa
- 420 a Nyt soikoon taivas kiitostaan
Käsikirj. 1200-luvulta, käytettiin hymnin *Exultet coelum
laudibus* yhteydessä.
- 549 Isämme, kiitos päivästä
Käsikirj. 1100-luvulta

LITURGISET AKLAMAATIOT

Katolisen kirkon virallisen jumalanpalvelusjärjestyksen Ordo I:n mukaan 700-luvulla ei enää edellytetty seurakunnan aktiivista osallistumista jumalanpalvelukseen. Seurakuntalaiset saivat osallistua vain tiettyihin liturgisiin huudahduksiin eli aklamaatioihin esim.

Kyrie eleison

Halleluja

Hoosianna

Aamen

Kunnia olkoon sinulle, Herra

Niin myös sinun henkesi kanssa

- 92 On Kristus noussut kuolleista, halleluja
Surrexit Christus hodie, Halleluja
Erstanden ist der heilig Christ (EKG 78)

LEISIT

Hyvin yleinen liturgiaan kuuluva aklamaatio oli *Kyrie eleison* (=Herra armahda). Sitä käytettiin myös kirkon ulkopuolella, esim. kirkollisissa kulkueissa. 800-luvulla ryhdyttiin näiden sanojen eteen sepittämään kansankielisiä runosäkeitä. Tällaisia lauluja ryhdyttiin kutsumaan nimellä *leisi*. Leisit olivat tavattoman suosittuja kansan keskuudessa (vrt. kansanlaulu "Maria, Herran piikanen, Kyrieleison"). Saksasta ne levisivät myös pohjoismaihin.

- 22 Sinua, Jeesus, kiitämme
Kyrieleis (1300-luvulta/Luther)
Gelobet seist Du, Jesu Christ (EKG 15)

- 113 Oi Pyhä Henki, vahvista
Kyrieleis (1200-luvulta/Luther)
Nun bitten wir den heiligen Geist (EKG 99)
- 227 Oi Herra, armahda! (1400-luvulta/Luther)
Gott sei gelobet und gebenedeiet (EKG 163)

LAUDALAULUT

Lauda- eli kiitoslaulut (lat. *laus*=kiitos, ylistys) olivat lähtöisin Italiasta; ilmaus kansan uskonnollisesta tarpeesta, koska kansan laululla ei ollut sijaa kirkossa. Laudalaulut olivat eräänlaisia ajan hengellisiä 'protestilauluja' kansan suosimille maalilille lauluille (minnelaulut). Niillä oli säkeistölaulun muoto ja niitä laulettiin vuorosäkeittäin:

Laudat olivat alkuaan yksiaänisiä, myöh. niitä ryhdyttiin laulamaan myös moniäänisesti. Tunnetuin laudalaulu on Pyhän Fransiscuksen (1182-1226) kirjoittama *Laudatio sie, mi Signor* (Luotujen ylistys eli Veli auringon laulu, virsikirjassa n:o 455 Luodut, te Herraa kiittäkää). Virtenä se on tullut käyttöön William Henry Draperin (1855-1933) englannin kielisenä käännöksenä "All creatures of our God and King", joka julkaistiin 1926 kokoelmassa *Hymns of the Spirit*.

SEKALAULUT

Käytetään myös nimeä *makaronilaulut*, ilmaisu esiintyy ensimmäisen kerran Teofilo Folengoan teoksessa Maccaronen. Sekalauluissa latinan kieli ja kansan kieli vuorottelevat. Tunnetuin sekalaulu on *In dulci jubilo / Nun singet und seid froh*. Jaakko Finno ei hyväksynyt sitä suomenkieliseen virsikirjaan sekalaulun muodossa vaan otti sen vuoden 1583 virsikirjaansa 'tavallisena' käännöksenä *Ilon cans weisatcam/Caichell wäell riemuitcam*. Sen sijaan vuoden 1582 Piae Cantiones -kokoelmassa teksti on sekalaulun muodossa *In dulci jubilo /Nusjunger wij i-o i-o*, samoin kuin vuoden 1605 virsikirjassa (muodostajana Pietari Melartopaeus):

*In dulci jubilo
Nyt on iso ilo
Mailman Messias makaa
In praesepio
Paistaa kuin aurink' armas
Matris in gremio:
Alpha est et O.*

- 18 Nyt ilovirttä veisaten
In dulci jubilo

SEKVENSSIT

HALLELUJA-sanan viimeinen tavu sai laulettaessa hyvin melismaattisen sävelmämuodon (jubilusmelodia), jolle ryhdyttiin sepittämään 800-luvulla latinankielisiä ja 900-luvulla kansankielisiä sanoja. Näin syntyi sekvenssirunous, jonka ensimmäinen kukoistuskausi oli 900-1000-luvuilla (toinen 1100-1200-luvuilla). Hymnien ja sekvenssien pääero on niiden sävelmien luonteessa. Hymneissä lauletaan samalla sävelmällä jokainen säkeistö, sekvensseissä enintään kaksi peräkkäistä säkeistöä.

Notker Balbulus (k. 912)
Vaikutti St. Gallénin luostarissa
VK 599/1938 Keskell' elon pauhinaa
Media vita in morte sumus

Wipo Burgundilainen (n.990-1048)
87 Kiitosta nyt uhratkaamme
Victimae paschali laudes (Pääsiäinen)

Jo keskiajan lopulla oli tapana, että pitkän latinankielisen sekvenssin välissä seurakunta lauloi 'kansankielisen värssyn'. Pääsiäissekvenssin keskiosa esiintyi jo vuoden 1701 virsikirjassa seuraavassa muodossa:

*Kristus nous ylös kuoleman haudast
Ja päästi mailman perkelen paulast
Siis me nyt vahvast iloitkaamm
Ja Jumalalle kiitos veisatkaamm
Kyrie eleison*

Tuomas Celanolainen (n.1190-1255)

158 Vihan päivä kauhistava
Dies irae, dies illa (Tuomiosunnuntai)
Requiemin osa, alkuaan 17 säkeistöä

Dies irae, dies illa, *Vihan päivä, se hajoittaa*
Solvet saeculum in favilla, maailman tomuksi,
Teste David cum Sibylla *kuin todistaa Daavid ynnä Sibylla*

Jacopone da Todi (n.1230-1306)

68 Stabat mater (Pitkäperjantai)

Stabat mater dolorosa *Murehella haikealla*
iuxta crucem lacrimosa *seisoi äiti ristin alla,*
dum pendebat filius. *johon poika naulitaan.*

Cuius animam gementem *Sydän sykki surkeasti*
contristantem et dolentem *kyyneleitä katkerasti*
pertransivit gladius. *silmä vuosi tulvanaan.*

Suom. Ahlqvist-Oksanen

Keskiajalla syntyi n. 5000 sekvenssiä, joista Trenton kirkolliskokouksessa 1500-luvulla hyväksyttiin kirkolliseen käyttöön ai-noastaan neljä:

- * Victimae paschali laudes
- * Veni, Sante Spiritus
- * Dies irae, dies illa
- * Lauda Sion Salvatorem

KONTRAFAKTI- ELI PARODIAVIRRET

Kontrafaktit (lat. contra= vastaan, facere = tehdä, "vastate-kele") tarkoittivat mukailua (parodia), toisintoa tai väännöstä jostakin maallisesta tai hengellisestä tekstistä. Esimerkkejä

maallisesta	hengellinen
hengellisestä	maallinen
(myös hengellisestä	hengellinen
maallisesta	maallinen)

Virressä voitiin käyttää alkuperäistä maallista sävelmää tai uuteen hengelliseen tekstiin valittiin suosittu maallinen sävelmä. Martti Luther *varasti pirulta sävelmät*, ts. hän käytti maallisia sävelmiä hengellisten tekstien yhteydessä, esimerkkejä

- 4 Iloitse, morsian
Venus und dein Kind (Jacob Regnart)
Auf meinen lieben Gott (EKG 289)
- 63 Oi rakkain Jeesukseni
Mein Gemüt ist mir verwirret (H.L. Hassler)
Herzlich thut mich verlangen (EKG 63)
- 560 Maat, metsät hiljenneinä
Innsbruch, ich muss dich lassen (Heinrich Isaac)

TE DEUM

lat. *Te Deum laudamus* = Sinua, Jumala, kiitämme
Hymnin tekijänä on yleisesti pidetty piispa Ambrosiusta, joka 'improvisoi' laulun Augustinuksen kastetilaisuudessa v. 387. Viimeisten tutkimusten mukaan tekijänä pidetään piispa Nike-tas Remesialaista. Te Deum muodostuu kolmesta eri osasta:
Kiitosvirsi Jumalalle, Isälle (säkeet 1-13),
Hymni Kristukselle (säkeet 14-19) ja lisäys (säkeet 20-29)
Psalmisäkeet + rukous

320 Sinua, Jumala, kansasi kumartaa

MUITA KESKIAIKAISIA VIRSITEKSTEJÄ

- 60 Soi kunnia ja kiitos
Gloria, laus et honor
Orleansin piispa Theodulph Matt. 21:1-9 pohjalta n. 820. Runoilija ja teologi, Orleansin piispaksi 785, kuoli luostarissa 821. Kirjoitti yli 4600 säkeistöä. Katolinen kirkko käyttää hänen pal-musunnuntaihymniään "Gloria, laus et honor".
- 63 Oi rakkain Jeesukseni
O Haupt voll Blut und Wunden (EKG 63)
Arnulf Louvainilainen 1200-luvulla. Sistersiläismunkki, jonka virsissä esiintyy veljistölle luonteenomainen kärsimysmystiik-

ka. Tekstin muokkasi uudelleen saks. Paul Gerhardt 1656.

94 Nyt kansat kaikki laulakaamme

Anastaseos Heemera / Asoomen pantes laoi

Johannes Damaskolainen n. 750. Vuosisadan johtavia teologeja. Sai tunnustusta Nikean II kirkolliskokouksessa. Edisti monella tavoin hengellistä runoutta ja kirkkomusiikkia. Idän kirkko pitää häntä pyhimyksiin rinnastettavana kirkon opettajana.

221 Kiittäen nyt ylistämme

Lauda Sion Salvatorem

Tuomas Akvinolainen 1263 Vaikutti Italiassa 1200-luvun lopulla; Rooman ja Napolin dominikaanikoulun johtaja. Katolisen kirkon kaikkien aikojen kuuluisin opettaja (Koko teologian summa). Julistettiin kuoleman jälkeen pyhimykseksi 1323.

Virsisävelmiä keskiajalta

PIAE CANTIONES -VIRSIÄ

Vuonna 1582 ilmestynyt laulukokoelma *Piae Cantiones ecclesiasticae et scholasticae veterum Episcoporum* (Vanhojen piispojen hurskaita kirkko- ja koululauluja) antaa kuvan maasamme keskiajalla käytetyistä liturgiaan kuulumattomista hengellisistä lauluista. Kokoelman toimitti painoasuun Greifswaldissa *Petri Rutha*. Kokoelman laulut oli koonnut ja toimittanut *Jaakko Finno* (joka toimitti 1583 ensimmäisen suomenkielisen virsikirjan). PC-kokoelma sisältää 74 laulua, joista suurin osa liittyi kolmeen suureen kirkkovuoden juhlaan: jouluun, pääsiäiseen ja helluntaihin.

Toinen painos ilmestyi Rostockissa 1625 ja sen toimittivat viipurilaiset koulumiehet *Henricus Fattbuur* ja *Matthias Tolja*. Kokoelman musiikillisena asiantuntijana toimi Rostockin Mariankirkon kanttori *Daniel Friderici*. Turun katedraalikoulun laulunopettaja *Johan Lindell* toimitti v. 1761 ja 1776 ilmestyneet painokset. Viimeisimmän *Piae Cantiones*-kokoelman toimitti *Joh. A. Inberg* v. 1900 (*Carminalia selecta*). Siinä laulujen lukumäärä oli pudonnut 10:een ja laulujen sanat olivat

latinan lisäksi suomeksi ja ruotsiksi.

PC-sävelmiä esiintyi virsisävelminä jo Kangasalan koraalikirjassa (1624) ja vuoden 1702 koraalikirjassa, jossa niitä oli kaikkiaan 17. Vuonna 1911 ilmestyneen *Uusia Hengellisiä Sävelmiä* -kokoelman III vihkossa oli useita PC-sävelmiä sovitettuina koraaleiksi, mm. *Ramus virens olivarum*, *Triformis reluentia* ja *Insignis est figura*. Siinä muodossa ne otettiin vuoden 1943 koraalivirsikirjaan.

PC-sävelmät

- 3 Hoosianna! huudetaan
Homo quidam Rex nobilis (n:o 71/1582)
nyk. sävelmämuoto v:lta 1911
- 17 Ilon päivä verraton
Dies est latitiae (n:o 12/1582)
keskiajalta, böömil. käsikirj. 1410
- 18 Nyt ilovirttä veisaten
In dulci júbilo (n:o 14/1582)
keskiajalta, böömil. käsikirj. 1420
- 19 Syntyi tänne Jumala
In natali Domini (n:o 26/1582)
keskiajalta, böömil. käsikirj. 1500
- 20 Kaikki kansat riemuitkaa
Resonet in laudibus (n:o 15/1582)
keskiajalta, saks. käsikirj. 1345
- 97 Herralle Jeesukselle
Ramus virens olivarum (n:o 72/1582)
nyk. sävelmämuoto v:lta 1911
- 133 Halleluja! Nyt ylistys
Triformis reluentia (n:o 37/1582)
nyk. sävelmämuoto v:lta 1911
- 145 Taivaassa, johon Jumala
Insignis est figura (n:o 45/1582)
nyk. sävelmämuoto v:lta 1911
- 300 Jeesuksen muisto ihana
Jesu dulcis memoria (n:o 38/1582)
pain. Saksassa v. 1557
- 356 Tyydy, sielu, Herran tahtohon
O scholares discite (n:o 59/1582)
nyk. sävelmämuoto v:lta 1776

MUTTA KESKIAIKAISIA SÄVELMIÄ

112 Tule, Pyhä Henki, luoksemme
Veni Sancte Spiritus
Luult. 1000-luvulta, pain. Michael Weissen virsikirjassa 1531.
Koraalivirsikirjaan 1702.

222 Jeesus Kristus, elämämme
Jesus Christus nostra salus
Jesus Christus, unser Heiland (EKG 154)
A-sävelmä: Käsikirj. Böömissä 1410, pain. Erfurtissa 1524.
Koraalivirsikirjaan 1867.
B-sävelmä: Käsikirj. Böömissä 1410, pain. M. Weissen virsi-
kirjassa 1531. Käsikirj. Kang 1624, koraalivirsikirjaan 1702.

420 Nyt soikoon taivas kiitostaan
Exultet coelum laudibus
Käsikirj. 1200-luvulta, pain. M. Weissen virsikirjassa 1531.
Käsikirj. Kang 1624, koraalivirsikirjaan 1702.

446 Oi Pyhä Henki, pyydämme
Nun bitten wir den heiligen Geist (EKG 99)
Pain. Saksassa 1524. Käsikirj. Kang 1624, koraalivirsikirjaan
1702.

586 Jumala, meille armossa
Sävelmä samaa juurta kuin antifoni *Da pacem Domine* ja
hymnisävelmä *Veni Redemptor gentium*
Pain. Saksassa 1529. Käsikirj. Kang 1624, koraalivirsikirjaan
1702.

Martti Luther (1483-1546)

LUTHER JA USKONPUHDISTUS

Martti Luther syntyi 10.11.1483 Eislebenissa (Thüringen) vuorimiehen poikana. Lauloi koulukuorossa (Kurrendechor) Eislebachissa. Siirtyi ylioppilaaksi tulon jälkeen augustinolaisluostariin. Teki matkan Roomaan, jossa tutustui mm. Josquin des Prez'in musiikkiin. Irrottautui vuoden 1520 tienoilla Rooman kirkosta. Toimi opettajana Wittenbergin yliopistossa, jonne koontui oppilaita eri puolilta Eurooppaa. Suoritti mittavan kirjallisen työn. Kuoli 18.2.1546 kotikaupungissaan Eislebenissa.

Uskonpuhdistuksen aika oli **protestanttisen virren** syntyäikää. Kansankielinen virsi muotoutui yleiseen seurakunnalliseen käyttöön. Kansankielisiä virsiä sisältävästä liturgiasta tuli valitseva. Seurakuntavirrestä tuli Lutherin ansiosta jumalanpalvelusmusiikin lähtökohta ja päämuoto. Lutherin liturgisista julkaisuista merkittävimmät:

1523 Formula Missae (kaupunkiseurakunnille)

1526 Deutsche Messe (maaseurakunnille)

Deutsche Messen mukaan jumalanpalveluksen (messun) **ordinarium**-osat voitiin korvata seuraavilla kansankielisillä virsillä:

KYRIE	Kyrie, Jumala, iankaikkinen Isä <i>Kyrie, Gott Vater in Ewigheit</i> (EKG 130)
GLORIA	Ainoan Herran Jumalan (virsi 128) <i>Allein Gott in der Höh sei Ehr</i> (EKG 131)
CREDO	Mä uskon yhteen Jumalaan (virsi 166/1938) <i>Wir glauben all an einen Gott</i> (EKG 132)
SANCTUS	Jesajas näki Herran Jumalan (virsi 357/1701) <i>Jesaja dem Propheten das geschah</i> (EKG 135)
AGNUS DEI	Oi Jumalan Karitsa (virsi 65) <i>O Lamm Gottes unschuldig</i> (EKG 55)

1524 ilmestyi Lutherin toimittamana **Achtliederbuch**, joka sisälsi kahdeksan Lutherin kirjoittamaa psalmivirttä (mm. Aus

tiefer Not). Luther kirjoitti psalmivirsien lisäksi katekismusvirsiiä sekä muokkasi vanhoja lauluja, mm. Te Deumin ja Rauhahan antifonin.

LUTHERIN VIRSIÄ

- 21 Enkeli taivaan lausui näin
Vom Himmel hoch (EKG 16)
Teksti: 1535 / Melodia: 1539
- 22 Sinua, Jeesus, kiitämme
Gelobet seist Du, Jesu Christ (EKG 15)
T: 1524 (säk. 2-7) / M: 1524 (Keskiajalta)
- 96 Kuoleman kahleet murtanut
Christ lag in Todesbanden (EKG 76)
T: 1524 / M: muod. Johann Walter 1524
Pohjautuu sekvenssiin "Victimae psachali laudes" ja kansankieliseen lauluun "Christ ist erstanden"
- 113 Oi Pyhä Henki, vahvista
Komm, Heiliger Geist, Herre Gott
T: 1524 (säk. 2-4) / M: Pohjanmaalta (ks. virsi 446)
- 114 Oi Pyhä Henki, Jumala
Komm, Heiliger Geist (EKG 98)
T: 1524 (säk. 2-4) / M: (Lutherin muodostama)
- 170 Jumala ompi linnamme
Ein feste Burg ist unser Gott (EKG 201)
pohj. psalmiin 46
T: 1528 / M: muod. Luther 1529 (1531)
- 187 Armahda, Herra Jumala
Ach Gott, vom Himmel sich darein (EKG 177) - ps. 12
T: 1524 / M: Joh. Walterin kuorokokoelmassa 1524
- 190 Sun sanas suojaa, Jumala
Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort (EKG 142)
T: 1542 / M: muod. Luther 1542
- 208 Oi taivaallinen Isämme
Vater unser im Himmelreich (EKG 241)
Matt. 6:9-13
T: 1539 / M: Saksalainen 1539
- 214 Kun kasteen Jordanvirrassa
Christ unser Herr zum Jordan kam (EKG 146)
T: 1541 / M: (Lutherin oma sävelmä) B. Waldis
- 227 Ylistys olkoon aina Isällemme
Gott sei gelobet und gebenedeiet (EKG 163)
T: 1524 (säk. 2-3) / M: Saksassa 1524

- 261 Oi iloitkaa, te kristityt
Nun freut euch, lieben Christen g'mein (EKG 239)
 T: 1524 / M: 1523
- 267 Sua syvyydestä avuksi
Aus tiefer Not (EKG 195 I Melodie), pohj. psalmiin 130
 T: 1524 / M: mahd. Luther 1524

LUTHERIN VIRSIHISTORIALLINEN MERKITYS

- 1) Virsi on kansankielistä laulua
- 2) Virrestä tuli jumalanpalvelusmusiikin päämuoto
- 3) Virren tehtävät:
 - a) liturginen virsi (jp:ssa käytettävä)
 - b) opetusvirsi (katekismusvirsi)
 - c) lähetysvirsi (kutsu uuden evankelisen opin omaksumiseen)
- 4) Kirjoitti itse yli 30 virttä (37)
- 5) Toimitti ensimmäiset luterilaiset virsikirjat
 1524 Achtliederbuch (8 psalmivirttä)
- 6) Virsien esikuvana psalmit, katekismus ja evankeliumit sekä vanhat latinankieliset kirkkolaulut
- 7) Virsien sisällössä tuli ilmetä "elävä, raamatullinen henki"
- 8) Lutherin esimerkki innoitti aikalaisia kirjoittamaan messuvirsiä, evankeliumiparafraseja jne.

1500-luvun virsirunous

SAKSALAISIA VIRSIRUNOILIJOITA

Johann Walter (1496-1570)

Torgaun kanttori ja Dresdenin hovikapellimestari. Oli Lutherin 'apulainen' musiikkiasioissa. Julkaisi kokoelman *Geistliche Lieder* 1524 (32 virttä), jossa virsisävelmät oli sovitettu neli- ja viisiääniselle kuorolle.

- 620 Sen suven suloisuutta
Herzlich thut mich erfreuen

Kuvaus tuomiosunnuntain evankeliumista (ks. myös 629). Virressä alkuaan 25 säkeistöä, runoilija lisäsi myöhemmin vielä 9

säkeistöä.

Messuvirsiä

Nicolaus Decius (n. 1485-1546)

Munkki ja Stettinin Nikolainkirkon pappi, toimi myös hovikanttorina.

- 128 Ainoan Herran Jumalan
Allein Gott in der Höh sei Ehr (Gloria)
- 65 Oi Jumalan Karitsa
Lamm Gottes unschuldig (Agnus Dei)
- 131 Oi Isä kaikkivaltias
Vater unser im Himmelreich (Isä meidän -rukous)

Kristuksen pelastustyö

Elisabeth Kreutziger (Cruciger, n. 1500-1535)

- 256 Kristus, Jumalan Poika
Herr Christ, der einig Gotts Sohn (EKG 46)
"Evangelisen kirkon ensimmäinen Kristusvirsi"

Konrad Hubert (1507-1577)

Strassburgin pappi

- 296 Sinuhun, Jeesus, ainoaan
Allein zu dir, Herr Jesu Christ (EKG 166)

Opettavaisuus ja kertominen

Paul Speratus (1484-1551)

Lutherin työtoveri Wittenbergissä, myöh. Preussin uskonpuhdistaja.

- 262 On hyvydessään Jumala
Es ist das Heil uns kommen her (EKG 242)

Lazarus Spengler (1497-1534)

Lutherin ystävä, Nürnbergin neuvosherra

- 264 On turmeltunut ihminen
Durch Adams Fall (EKG 243)

Valitus- ja rukousvirret

Paul Eber (1511-1569)

566/1938 Nyt maassa hätä suuri on
Wenn wir in höchsten Nöten sein (EKG 282)

Nicolaus Selnecker (1528-1592)

189 Ah Jeesus, ole kanssamme
Ach, bleib bei uns, Herr Jesu Christ

1577 julkaistiin ns. Sovintokaava ('katolisen vaaran pelko')

1580 Sovintokirja

Kuolemaanvalmistusvirret

Christoph Knoll (1563-1650)

594/1938 Pois täältä maailmasta hartaasti halajan
Kirjoitettu vaikean ruton aikana 1599

Philipp Nicolai (1556-1608)

Westfalenissa Unnan seurakunnassa raivosi rutto 1597/99,
jonka aikana Nicolai runoili useita virsiä, mm.

- 43 On kirkas aamutähti nyt
Wie schön leuchtet der Morgenstern (EKG 43)
Virren raamatullinen pohja: psalmi 45 / Korkea Veisu
"Jeesus-virsi" / morsiusmystiikka
- 163 Herätkää! niin huuto kaikaa
Wachet auf, ruft uns die Stimme (EKG 121)

BÖÖMIN JA MÄÄRIN VELJET

Vuorovaikutus luterilaisten ja hussilaisten välillä

Vaatimuksina

- 1) Raamatun tunnustaminen ainoaksi auktoriteetiksi
- 2) Jumalanpalvelukset kansankielisiksi
- 3) Ehtoollisen jakaminen maallikoille molemmissa muodoissa
(leipä ja viini)

Kansanliikkeen ydinjoukkona olivat *ns. Böömin veljet*, joiden keskuudessa harrastettiin paljon kansankielistä virsilaulua. Uudistusliike käynnistyi Böömissä *Juhana Hussin* johdolla (poltettiin roviolla 1415). 1420 ilmestyneessä laulukirjassa oli n. 80 kansankielistä virttä. Huomattavimmat virsikirjat ilmestyivät 1501 (n. 90 virttä), 1531 "Uusi virsikirja", jonka toimitti *Michael Weisse* sekä 1541 *Jan Rohin* (Johann Horn) tsekin-kielinen virsikirja.

- 85 Nyt ylistämme Jumalaa (Michael Weisse)
Gelobt sei Gott im höchsten Thron (EKK 79)
Matt. 28:1-7 pohjalta
- 176 Pois pelko, Herran kansa (Michael Weisse)
- 219 Kasteen kirkas vesi on (vain sävelmä)
- 222 Jeesus Kristus, elämämme
Jesus Christus, unser Heiland (EKG 154)
muod. Luther, alk. mahd. Johannes von Jensteinin kirjoittama
- 357 Saavu, Jeesus, suuri armontuoja
böömil. käsikirj. v:lta 1512

REFORMOIDUT

Jean Calvin (k. 1564)

Suhtautui kielteisesti kirkkotaiteeseen ("Kirkko ei saa olla konserttisali eikä taidegalleria"). Kielsi soittimien käytön ja lakkautti liturgisen järjestyksen. Hyväksyi jumalanpalvelusmusiikin muodoista ainoastaan **yksiäänisen** seurakuntalaulun. Virsiksi kelpasivat ainoastaan Raamatun psalmit tai canticumlaulut:

<i>Magnificat</i>	Marian kiitosvirsi
<i>Nunc dimittis</i>	Simeonin kiitosvirsi
<i>Benedictus Dominus</i>	Sakariaan kiitosvirsi

Clément Marot (1495-1544)

Muutti Ranskasta Saksaan (keisari Frans I:n sotajoukon mukana). Joutui vainon vuoksi pakenemaan Sveitsiin, Italiaan ja Ranskaan. Oleskeli lyhyen aikaa myös Calvinin luona Genevessä. Sovitti psalmeja tavallisiin runomittoihin. 1539 ilmestyi ransk. psalmivirsikokoelma, jossa mm. 13 Marotin psalmivirttä

- 199 Nyt kiittäkää! On Herra hyvä (v:lta 1545)
Psalmi 118
268 Hädässä huudan Herraa (v:lta 1539)
Psalmi 130

Théodore de Béze (Béza, 1519-1605)

Valmistui lakimieheksi, siirtyi vähitellen kirjoittamaan pelkääntään runoja. Oleskeli Sveitsissä Calvinin luona ja osallistui uskonpuhdistuksen vakiinnuttamiseen maassa. Oli kreikan kielen professorina Lausannessa ja Genevessä. Calvinin kuoleman (1584) jälkeen hänestä tuli Geneven kirkollinen johtaja. Kirjoitti psalmivirsiä, mm.

- 348 Niin kuin peura janoissansa (1551)
Psalmin 42 pohjalta

1562 ilmestyi runomittainen Psalttari (**hugenottipsalttari**), jossa oli mm. 49 Marotin ja 101 Bézan virttä. Vastaava kokoelma oli ilmestynyt myös vuosina 1539, 1542 ja 1551. Myös Saksan reformoidut laativat psalmeista virsiä.

Ambrosius Lobwasser (1515-1585)

Laati 1573 virsipsalttarin, joka oli käänös ranskankielisestä psalttarista. Juuri tämän kokoelman ansiosta monet hugenottivirret ovat levinneet myös Suomeen. Kokoelmassa virsisävelmät olivat 4-äänisessä muodossa (cantus firmus tenorissa). Vuosisadan lopulla seurakunta lauloi cantus firmusta (melodiaa) urkurin soittaessa muita ääniä

- 477 On Jumalassa turvani (1579)

HUMANISMI JA VIRSIRUNOUS

1) Humanismin vaikutuksesta syntyi kiinnostus klassillista latinankielistä runoutta ja sen muotoja kohtaan (esim. sapfon mitta).

- 347 Pois viha käännä, Herra, säästä meitä
Aufer immensam, Deus, aufer iram
Et cruentatum cohibe flagellum
Nec scelus nostrum properes ad aequam
Pendere lancem.

- 324 Hyvä on Herra
Lobet den Herren, denn er ist sehr freundlich (EKG 393)
Kiitosvirsi ruoan jälkeen (psalmin 147 pohjalta)
Kirjoittaja tuntematon saksalainen viim. 1568
Suom. 1701 virsikirjaan

- 2) Humanistien mielestä sanoilla ja sävelmillä tuli olla vastaava täsmällinen rytmi. Sellaista ei ollut ajan polyfonisissa sävellyksissä, joissa sanojen luonnollinen lausunta 'laiminlyötiin'. Pyrkimys syllabisuuteen etenkin homofonisissa sävellyksissä. 1600-luvulla ryhdyttiin Saksassa kiinnittämään tähän seikkaan entistä enemmän huomiota.
- 3) Virsissä huomioitiin myös arkielämän kristillisyyttä, esim. kiitos ruuasta.
- 4) Kristuksen työn ja persoonan esiintuominen (Jeesus-virret)

1500-luvun virsisävelmistö

MITÄ ON KORAALI?

- 1) Se on **vokaalinen** ja sidottu tekstiin (eroaa esim. siten tanssista)
- 2) Sillä on voimakas **lineaarinen piirre**. Kaikki pohjautuu koraalissa yhteen äänilinjaan, jolla on voimakas vaikutus (vaikka se lauletaankin ilman soitinsäestystä)
- 3) Se on **laulettua Jumalan sanaa ja rukousta** (tarkoitettu jumalanpalveluksen käyttöön)
- 4) Sen tulee olla **melodisesti** hyvä
- 5) Sen tulee olla sävyllään **objektiivinen**, riippumaton tunnetilojen heilahteluista

Koraali toimii usein ajan hengen kuvastajana, esim.

pietismi: tanssirytmien käyttöön ottaminen

valistus: tuntehikkaat sävelmät

Näitä voidaan pitää eräällä tavoin 'erehdyksinä', koska koraalilla oli epäterve tavoite: kuulijoiden liikuttaminen ja kyyneleittäminen. Virren tulee olla *uskonelämän heijastaja*. Musiikki vaikuttaa ihmisen koko persoonallisuuteen, tunnepitoista musiikkia kuitenkin vältettävä.

KORAALIKOKOELMIA

1524 ACHTLIEDERBUCH (pain. Wittenbergissä)
Ensimmäinen luterilainen virsikirja: 8 psalmivirttä, 4 sävelmää

1524 ERFURTER ENCHIRIDION (Erfurtin käsikirjat)
I osa: 25 virttä + 15 yksiäänistä sävelmää

1524 GEYSTLICHES GESANGBÜCHLEIN
Toim. Johann Walter, tarkoitettu 3-5 -äänisisille kuoroille, cantus firmus tavallisimmin tenorissa (kirjasta otettiin useita painoksia)

1525 ZWICKAUN VIRSIKIRJA
17 sävelmää

1524 STRASSBURGIN VIRSIKIRJA
(Psalme, gebett und Kirchen)

1529 KLUGIN VIRSIKIRJA (Geistliche Lieder)
Lutherin virsi "Ein feste Burg" julkaistiin ensimmäisen kerran tässä kokoelmassa.

1530 WALTER SCHUMANN: Geistliche Lieder
Sisältää Lutherin kirjoittaman alkupuheen.

1530 BLUMEN VIRSIKIRJA

1531 BÖÖMIN VELJIEN LAULUKIRJA
Toim. Michael Weisse.

1544 GEORGE RHAW: Gesänge für die gemeinen Schulen
123 polyfonisesti käsiteltyä koraalia.

1545 JOH. SPANGENBERG
Liturgisia lauluja koko kirkkovuotta varten.

1545 VALENTIN BABST: Geistliche Lieder
Lutherin kirjoittama esipuhe. Viimeinen virsikirja, joka julkaistiin Lutherin aikana.

1553 BURHARD WALDISIN VIRSIKIRJA
(Der Psalter)

1567 JOHANN LEISENTRITS GESANGBUCH
(Geistliche Lieder und Psalmen)

1573 AMBROSIUS LOBWASSERIN VIRSIKOKOELMA
Virsisävelmät 4-äänisessä muodossa, cantus firmus tenorissa

1586 LUCAS OSIANDER: 50 Lieder und Psalmen
Tarkoitettu kuoroille. Melodia (c.f.) siirretty ylä-ääneen, jotta seurakunnan olisi helpompi veisata kuoron mukana. Tässä koelmassa käytetään myös ensimmäisen kerran sanaa **koraali**.

Vanhoista **hollantilaisista** virsikirjoista merkittävin on v. 1540 ilmestynyt **Souterliedekens** (Psalmilaulaja), joka sisältää psalmivirsien lisäksi runsaasti maallisia sävelmiä. Souterliedekens on monien virsisävelmien vanhin tunnettu lähde. Vuoden 1986 suomalaisessa virsikirjassa ovat seuraavat Souterliedekens-sävelmät: 389 (sen toisinto virressä 456) ja 628. Lisäksi vain toisintona esiintyvä 24.

Tanskalaisen *Hans Thomissøn* julkaisi v. 1569 virsikirjan (**Den Danske Salmebog**). Sen välityksellä ovat monet keskieurooppalaiset sävelmät löytäneet tiensä myös pohjoismaihin. Virsikirjassa oli 269 virttä ja 219 sävelmää. Ruotsin tähän asti vanhin tunnetuin koraalikäsikirjoitus on v:lta 1600 (**Olaus Ericis Sångbok**). Suomen laajin ja tunnetuin käsinkirjoitettu koraalikirja on **Kangasalan koraalikirja** v:lta 1624.

Luterilaisen kirkon vaikutus heijastui lyhytaikaisesti myös **Englannissa**, jossa *Miles Coverdale* julkaisi v. 1535 ensimmäisen virsikirjan "Goostly Psalmes and Spirituall Songes" (41 tekstiä ja sävelmää). Tämä kokoelma on mm. virren 11 "Sinua, Kristus, odottaa" sävelmän vanhin lähde.

1500-luvulla julkaistiin myös useita **psalmivirsikirjoja** (esikuvana kalvinilaisten mitalliset psalmivirret). Niiden tekstit oli riimitelty vanhaan **balladimittaan**: kaksi 14 tavun säettä (8 + 6 + 8 + 6)

SAKSALAISIA VIRSISÄVELTÄJIÄ

Nikolaus Herman (n. 1480-1561)

Toimi Böömissä 40 v. opettajana ja seurakunnan kanttorina. Runoili 176 virttä, jotka julkaistiin Wittenbergissä.

- 143 Oi päivä suuri, autuas
Lobt Gott, ihn Christen alle gleich (EKG 21)
- 360 Suo, Herra, mun sinuhun uskaltaa
julk. 1562 (EKG 167)

Burkhard Waldis (n. 1490-1557)

Fransiskaanimunkki. Oli aluksi Lutherin vastustaja, mutta siirtyi v. 1523 Lutherin kannattajiin. Tästä syystä hänet erotettiin veljistä. Siirtyi 1544 papiksi Abterodeen (Hessen). Julkaisi 1553 psalttarin (Der Psalter), josta ovat seuraavien virsien sävelmät:

- 183 On meillä aarre verraton
- 214 a Kun kasteen Jordanvirrassa
- 316 Käyn armoalttarillesi
- 325 Tulkaa ja riemuitkaa
- 431 Ken on mun lähimmäiseni

Jakob Regnart (k. 1600)

Synt. Alankomaissa (Flander), siirtyi Wieniin Keisarilliseen soittokuntaan sekä toimi kuoropoikien kouluttajana. Nimitettiin 1582 Innsbruckiin kapellimestariksi, sävelsi messuja ja motetteja.

- 4 Iloitse, morsian
Auf meinen lieben Gott (EKG 289)

Johann Steurlein (1546-1613)

Toimi Meiningenissä kaupunginsyyttäjänä, toimitti useita laulukokoelmia.

- 21 laulua L. Hemboldtin sanoihin (1575)
Häälauluja (1587)
27 laulua (1588)
- 567 Ah, kuinka kevät hohtaa
Wie lieblich ist der Maien (EKG 370)

Hans Leo Hassler (1564-1612)

Saksa: Nürnberg - Ulm - Saksi (Kristian II:n hovi)

63 Oi rakkain Jeesukseni
Herzlich thut mich verlangen (EKG 63)

1500-LUVUN VIRSISÄVELMIÄ

- 5 Te laaksot, notkot, nouskaa
Saksalainen kansanlaulu 1500-luvulta, käsikirjoituksena
Peter Fabritiuksella 1603-08, pain. Pictorius 1622
- 10 Iloitse, kaikki kansa
Auf meines Herzens Grunde (EKG 341)
Saksalainen, sävelmämuoto v:lta 1598, Kang 1624
- 21 Enkeli taivaan lausui näin
Vom Himmel hoch da komm ich her (EKG 16)
Saksassa 1539 / Martti Luther, Kang 1624
- 23 On ruusu Iisain juuren
Es ist ein Ros entsprungen (EKG 23)
Saksassa 1599, kuorosovitus vuodelta 1609 (Musae Sio-
nae VI), Virsikirjaehdotus 1867
- 25 Nyt seimellesi seisahdan
Aus tiefer Not, Melodie II (EKG 195)
Wolfgang Dachstein 1525, Kang 1624
- 29 Synkkä yö maan peitti aivan
Wachet auf, ruft uns die Stimme (EKG 121)
Saksassa 1599 (Ph. Nicolai), Virsikirjaehdotus 1867
- 43 On kirkas aamutähti nyt
Wie schön leuchtet der Morgenstern (EKG 48)
Saksassa 1599 (Ph. Nicolai), Kang 1624
- 58 Kas Karitsata Jumalan
Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld (EKG 62)
Wolfgang Dachstein 1525, vuoden 1702 koraalikirja

- 128 Ainoan Herran Jumalan
Allein Gott in der Höh sei Ehr (EKG 131)
Nicolaus Decius 1539, Kang 1624
- 170 Jumala ompi linnamme
Ein feste Burg ist unser Gott (EKG 201)
Saksassa 1531, Kang 1624
- 187 Armahda, Herra Jumala
Ach Gott, vom Himmel sich darein (EKG 177)
Erfurtin käsikirjassa 1524, Kang 1624
- 208 Oi taivaallinen Isämme
Vater unser im Himmelreich (EKG 241)
Saksassa 1539 / Leipzig (Valentin Schumann: Geistliche
Lieder), Kang 1624
- 263 Vuorella Kristus kirkastui
Saksassa 1538 (Wolff Köpfel), Kang 1624
- 264 On turmeltunut ihminen
Durch Adams Fall ist ganz verderbt (EKG 343)
Saksassa 1529 (Joseph Klug), Kang 1624
- 278 Oi armon lähde ainoa
Herr Jesu Christ, du höchstes Gut (EKG 167)
Saksassa 1562 / Nikolaus Herman, Kang 1624
- 296 Sinuhun, Jeesus,ainoan
Allein zu dir, Herr Jesu Christ (EKG 166)
Saksassa 1541 / Wittenberg, Kang 1624
- 346 Mä huudan, Kristus, sinua
Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ (EKG 244)
Saksassa 1526 (Hanns Lufftin kokoelma), Kang 1624
- 376 Sinua, Jeesus, rakastan
Herzlich lieb hab ich dich, o Herr (EKG 247)
Saksassa 1577 / Strassburg / Bernhart Schmidin tabula-
tuurikirja, vuoden 1702 koraalikirja

- 379 Herralle tiesi anna
Lobt Gott, ihr frommen Christen (EKG 202)
Saksassa 1546, Kang 1624
- 466 Oi Herra, kaiken luoja
O Welt, ich muss dich lassen (EKG 312)
Heinrich Isaacin kuorosovitus vuodelta 1495, Kang 1624
- 605 Kun täältä, Jeesus, erkanen
Saksassa 1533
Wittenberg (Joseph Klug), Kang 1624
- 607 Oi Herrani, nyt haltuusi
Ich hab mein Sach Gott heimgestellt (EKG 315)
Saksassa 1589 / *geistlich Frankfurt* / Johannes Rhau,
vuoden 1702 koraalikirja

1600-luvun virsirunous "Protestanttisen virsirunouden kulta-aika"

30-VUOTISEN SODAN VAIKUTUS

1) *Mystillinen hartauskirjallisuus syrjäytti perinteistä virsirunoutta*

Juhana Arndt (k. 1621)

- Totisesta kristillisyydestä

- Paratiisin yrttitarha

n:o 296/1938 Sä, Jeesus, olet iloni

Virren todellisena kirjoittajana pidetään Martin Molleria

2) *Pyrkimys puhtaaseen kieleen ja taiteellisesti eheään runomuotoon*

Martin Opitz (k.1639)

Julkaisi jo 19-vuotiaana ensimmäisen latinankielisen runokoelmansa. Nimitettiin professoriksi Heidelbergin yliopistoon (kirjallisuus, filosofia ja runous). Matkusteli runsaasti ('levoton sielu'). Kuoli ruttoon 40-vuotiaana. Laati joukon **runous-**

opillisia sääntöjä (runousopillinen teos v. 1624):

- murteellisia sanoja tuli välttää
- vieraskielisiä sanoja tuli välttää
- sanat kokonaisina (lyhentämättä)
- runo- ja sävelkoron tuli sattua yhteen

536 Kristus, valo valkeuden (1634)
O Licht geboren aus dem Lichte

Johann Heermann (1585-1647)

Vaiherikkaiden vuosien jälkeen pääsi opiskelemaan yliopistoon. Toimi pappina Sleesiassa, muutti myöhemmin Puolaan. Heermannia pidetään Lutherin ja Gerhardtin välisen ajan huomattavimpana virsirunoilijana. Sai vaikutteita keskiaikaisesta mystiikasta, kirjoitti virsiä (n. 400) ja toimitti hartauskirjoja. Virsien aiheina sota-ajan järkytykset ja raskaat perhetapahtumat.

- 71 Laupias Jeesus, minkä rikkomuksen (1630)
Herzliebster Jesu (EKG 60)
- 74 Jeesus, sinun vaivas kovat (1644)
- 223 Oi Jeesus, armas ystävä (1630)
- 520 Oi hyvä Jumala (1630)
O Gott, du frommer Gott (EKG 383)

Johann Rist (1606-1667)

Toimi pappina ja lääkärinä Wedelissä, lähellä Hampuria. Sai julkista tunnustusta runoilijana (suurimmat ansiot kenties maallisen runouden alalla). Noudatti tarkoin runousopin sääntöjä vieraantuen siten kansanomaisesta runoudesta.

- 44 Jerusalem, katse nosta (1655)
- 69 Voi, tuskassaan (1641)
O Traurigkeit, o Herzeleid (EKG 73)
- 82 On ehtoo jo (1641)
- 224 Oi Jeesus, leipä elämän (1654)
Du Lebensbrot, Herr Jesu Christ (EKG 236)
- 553 Päivä jälleen yöhön vaipuu (1642)
Werde munter, mein Gemüte (EKG 360)

Johann Franck (1618-1677)

Opiskeli Königsbergin yliopistossa lakia. Toimi pormestarina kirjoittaen ahkerasti myös runoja. Franckin virsissä esiintyy voimakkaana mystiikanomainen Jeesus-rakkaus.

- 84 Nyt se suuri päivä koitti (1653)
 119 Henki, armon tuoja (1653)
 303 Jeesus, riemu parhain (1653)
Jesu, meine Freude (EKG 293)
 327 Kaikki maat, te riemuitkaatte (1653)
 psalmin 100 pohjalta

Georg Neumark (1621-1681)

Toimi kotiopettajana Hampurissa, myöhemmin kirjastonhoitajana Weimarissa

- 370 Ah, tiesi usko haltuun Herran (1657)
Wer nur den lieben Gott lässt walten (EKG 298)

Martin Rinckart (1586-1649)

Opiskeli Leipzigin Tuomaskoulussa. Toimi kymnaasin opettajana ja kanttorina, suurimman osan elämästään kuitenkin pappina.

- 426/1938 Nyt Herraa kiittää
Nun danket alle Gott (EKG 228)

Kirjoitettu todennäköisesti v. 1630 vietettyä Augsburgin tunnustuksen 100-vuotisjuhlaa varten.

Johann Scheffler (Angelus Silesius) 1624-1677)

Vanhemmat luterilaisia mutta joutuivat pakenemaan Puolasta uskonsa vuoksi. Scheffler opiskeli lääketiedettä Hollannissa ja toimi lääkärinä. Siirtyi katolisen kirkkoon ja ryhtyi käyttämään nimeä *Angelus Silesius*. Vuonna 1661 hänet vihittiin papiksi, toimi pappina Breslaussa kirjoittaen ahkerasti luterilaisuutta vastaan. Häntä pidetään myös pietismin edeltäjänä.

- 430 Rakkaus, kun kuvaksesi (1657)

Paul Gerhardt (1607-1662)

Sai pappiskasvatuksen Wittenbergissä. Toimi lyhyen aikaa kotiopettajana, sittemmin pappina Berliinissä. Kärsi ristiriidasta luterilaisten ja reformoitujen välillä. Sai runousopillisia vaikutteita Opitzilta - vain muodon puolesta. Gerhardtin virsiä sävelsivät etenkin Johann Crüger ja Johann Ebeling. Gerhardt pysyi lähellä Lutherin aikaisen virren kansanomaista yksinkertaisuutta.

Luther	Gerhardt
objektiivien	subjektiivien
me-virret	minä-virsi
totuudesta	todistusta kokemuksesta

Gerhardtin virsiä

- 8 Nyt tahdon käydä vastaan (1653)
adventti
Wie soll ich dich empfangen (EKG 10)
- 25 Nyt seimellesi seisahdan (1653)
joulu
Ich steh an deiner Krippen hier (EKG 28)
- 26 Oi armon lähde autuas (1653)
joulu
- 58 Kas Karitsata Jumalan (1647)
Kristuksen kärsimys ja kuolema
Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld (EKG 62)
- 63 Oi rakkain Jeesukseni (1647)
Kristuksen kärsimys ja kuolema
O Haupt voll Blut und Wunden (EKG 63)
- 86 Maailman ääriin kaikukoon (1653)
Kristuksen ylösnousemus, Matt. 28:1-6
- 117 Pyhä Henki, Lohduttaja (1647)
helluntai
- 118 Jumala, anna Henkesi (1653)
helluntai
- 269 Älä sure, sielu parka (1647)
- 270 Enkö Herraa Jumalaani (1653)
Sollt ich meinem Gott nicht singen (EKG 232)
- 379 Herralle tiesi anna (1653)
Lobt Gott, ihr frommen Christen (EKG 202)
- 445 Oi Pyhä Henki, riennä (1653)
- 483 Kuka meistä sinua (1653)
(Terve rukoilee sairaan puolesta)
- 560 Maat, meret tyyntyneinä (1647)
Nun ruhen alle Wälder (EKG 361)

POHJOISMAINEN VIRSIRUNOUS

TANSKA

Hans Christensen Sthen (1544-1610)

Opiskeli kotimaan lisäksi Saksassa. Toimi koulun rehtorina ja kappalaisena Helsingørissä, valittiin 1583 kirkkoherraksi Malmöön, jossa toimi lääninrovastina v:sta 1600. Julkaisi n. 1590 virsikokoelman (En liden Vandrebog). Käytti virsissään yksinkertaista kansanlaulun muotoa.

295 Oi Herrani, saan luoksesi (1589)

554 Jo päivä ehtii ehtoolle (1589)

Thomas Kingo (1634-1703)

Toimi kappalaisena Kirkehelsinginissä, 1668-77 syntymäkäupungissaan Slangerupissa ja Fyenin hiippakunnan piispana 1677-1703. Julkaisi useita virsikokoelmia, joista tunnetuin on 1699 ilmestynyt *Graduale* (En ny almindelig Kirke-Salmebog). Siinä oli 297 virttä, joista Kingon itsensä kirjoittamia 86.

204 Herra Jeesus, Hengelläsi (1699)

RUOTSI

Ruotsin uskonpuhdistuksen keskeinen henkilö on **Olavus Petri**, joka valmistui 1518 maisteriksi Wittenbergin yliopistosta, palasi Ruotsiin 1519 ja toimi julkisesti uskonpuhdistuksen hyväksi 1520-luvun alussa. Hänet vihittiin papiksi 1535, jonka jälkeen hän toimi kirkkoherrana Tukholmassa 1543-52. Olavus Petri käänsi v. 1526 Uuden Testamentin ruotsin kielelle sekä toimitti samana vuonna myös virsivihkon (mahd. 10 virttä).

188 On, Herra, pyhä sanasi
Du sänt oss, Gud, ditt helga ord

257 Oi, Jeesus, synnyit maailmaan
O Jesus Krist, som mänska blev

Virsikirjoja

1543 Then Svenska Psalmboken

Virsieryhmittely: psalmivirret, evankeliumivirret jne. Virsien tyypillisiä aiheita: elämän kärsimykset, synninkatumus, val-

mistautuminen kuolemaan ja 'haudantakaiset kohtalot'. Esim. "Niin kauan kuin me elämme" (n:o 578/1938)

1608 Andeliga Psalmer och Visor (mahd. jo 1602)
Sigfrid Aronus Forsius: pappina eri puolilla Suomessa (Närpiö, Kemiö), tähtitieteen professorina Uppsalassa, Tammisaa-
ren kirkkoherrana 1619-24. Ruotsintanut virret 132 ja 295.

1616 *Upsala-virsikirjat* (1645)

1695 *Then Swenska Psalmboken* (413 virttä)

Runoilijoita

Laurentius Petri Nericius (1499-1573), Olavus Petrin veli
Ruotsintanut virret

208 Oi, taivaallinen Isämme (1562)

374 Mitä silloin multa puuttuis (1562)

Laurentius Petri Gothus (n. 1530-1579)

294 Ihminen, synnissänsä kauan maannut (1572)
En syndig man låg sänkt i syndens dvala

Laurentius Laurinus vanhempi (1577-1656)

617 Taivaassa, ratki taivaassa (1622)
I himmelen, i himmelen

618 Ratki taivaassa

Lars Johansson (Lasse Lucidor)

615 Oi suruton, niin varma menossasi (1685)
O syndare, som säker är och trygger

Jesper Svedberg (1653-1735)

Vih. papiksi 1682, laaja ulkomainen opintomatka, kuninkaan hovisaarnaaja 1686, teologian professori 1692, Skaran piispa 1702-35). Oli raamatunkäännös- ja virsikirjakomitean jäsen, julkaisi 1694 oman virsikirjaehdotuksen. Vuoden 1695 pappein-
kokous teki siihen runsaasti muutoksia. Virsikirjaa kohtaan esi-
tettiin syytöksiä mm. sen pietistisistä piirteistä, jopa väärä-
oppisuudesta). Virsikirjojen takavarikointi tuotti Svedbergille
suuren taloudellisen tappion. Myöhemmin virsikirjat lähetet-
tiin Amerikan ruotsalaisille siirtolaisille.

- 83 On työsi, Jeesus, päätetty (1694)
Så är fullkomnat, Jesus kär
- 209 Herra, siunaa, auta meitä (1694)
Gud, välsigna och bevara
4. Moos. 6:24-26:n pohjalta
- 252 Oi Paimen lammasten (1694)
O gode Herre, du som gav ditt liv för fåren
- 332 Herraa hyvää kiittäkää (1694)
Lova Gud i himmelshöjd
- 491 Oi Jumala, et hylkää pientä lasta (1694)
O Gud, som ej de spädas röst föraktar

Haqvin Spegel (1645-1714)

Vih. papiksi 1671, Gotlannin superintendentti 1679, Skaran piispa 1685, Linköpingin piispa 1691 ja Upsalan arkkipiispa 1711. Kirjoitti runsaasti virsiä etenkin Gotlannin vuosinaan ("Pohjolan Daavidin harppu"). Virsien joukossa runsaasti psalmi- ja evankeliumimukailuja.

- 39 Oi Jeesus, hyvyttäsi (1686)
Din godhet låt oss låva
- 56 Tutkimaan, oi Jeesus, auta (1694)
Jesus, lär mig rätt betrakta
- 97 Herralle Jeesukselle (1694)
Låt oss nu Jesus prisa
- 200 Oi, kuinka ihana (psalmin 84 pohjalta, 1694)
Så skön och ljuvlig är
- 282 Oi Jeesus, korkein lohdutus (1686)
O Jesu Krist, min högsta tröst
- 283 Ah Jumala, nyt tuskassa (psalmin 143 pohjalta, 1694)
Ack, Herre, hör och bistrånd gör
- 284 Ah autuas, ken armosta (psalmin 32 pohjalta, 1695)
Säll den vars överträdelse
- 351 Taas ahdistuksen alta (psalmin 77 pohjalta, 1694))
- 360 Suo, Herra, mun sinuhun uskaltaa
(psalmin16 pohjalta, 1688)
O Herre, på dig förtröstar min själ
- 362 Oi Herra, ilo suuri (psalmin 116 pohjalta, 1688)
O Gud, det är min glädje
- 382 Sinuhun turvaan, Jumala (psalmin 71 pohjalta, 1688)
Min Gud, på dig förtröstar jag
"Paavon virsi"

- 421 Siion, kutsu kansat maan (psalmin 72 pohjalta, 1694)
Gud, vår Gud, för världen all
- 456 Jos tahdot hartahasti (psalmin 113 pohjalta, 1673)
Du, som vill Herren tjäna
- 457 Kiitetty nyt olkoon (psalmin 148 ja Kolmen miehen kiitosvirren (apokr.) pohjalta, 1686)
Lovad vare Herren
- 521 Oi ihminen, mieleesi paina (1686)
Matt. 6:24-34 pohjalta
En kristen bör tro och besinna

Jakob Arrhenius (1642-1725)

Historian professorina 1687-1716 Upsalan yliopistossa, julkaisi 1689 oman virsikirjaehdotuksen. Hänen runoissaan yhteyttä Arndtin ja muiden pietistien Kristus-mystiikkaan.

- 273 Jeesus, parhain ystäväni (1691)
Jesus är min vän den bäste
- 331 Ylistän Herran nimeä (psalmin 145 pohjalta, 1694)
Ditt namn, o Gud, jag lova vill
- 333 Kiitä Herraa, sieluni (psalmin 146 pohjalta, 1694)
Lova Herren Gud, min själ
- 381 Herrassa on valo, autuus (psalmin 27 pohjalta, 1684)
Herren är mitt ljus, min hälsa
- 383 Nyt ylös vuoriin tiellä (psalmin 121 pohjalta, 1694)
Jag lyfter mina händer

1600-luvun virsisävelmistö

VIRREN SÄVELMÄ MURROSVAIHEESSA

1600-luvulla, barokin aikana, virsi joutui uudelleen arvioinnin kohteeksi. Virsi ei eristäytynyt vaan eli mukana yhteiskunnallisessa ja kirkollisessa murroksessa. Tästä seurasi sävelmäkehityksessä, että

- * modaalisuus sai väistyä duurin ja mollin tieltä
- * lineaarisuus sai väistyä harmonisen ajattelun tieltä
- * melodia tuli riippuvaiseksi basson kulusta
- * seurakunta ei laulanut enää yksinomaan yksiaänisesti vaan moniäänisen kuoron, myöhemmin urkujen tukemana.

Virreltä vaadittiin säänöllistä runomittaa (vrt. saks. Martin Opitzin esittämä uudistus v:lta 1624). Tällöin mitan korkojen tuli osua yksiin sanakorkojen kanssa. Tämä uudistus yhdessä kenraalibasson yleistymisen kanssa toi sävelmiin vähitellen **tahtiviivat**. Lutherin aikana virsi liittyi sisältönsä puolesta keskeisesti jumalanpalvelukseen tai johonkin kirkkovuoden aikaan. 1600-luvulla virsien aihepiiri laajeni. Etenkin vaikea yhteiskunnallinen tilanne (sodat, köyhyys, nälänhätä, rutot jne) synnytti virsiä, joiden aiheina "lohdun tuominen" ihmisten elämäntilanteisiin. Virsiä luotiin myös kotihartauden tarpeisiin.

YKSIÄÄNISYYDESTÄ KANTIONAALIVIRTEEN

Luterilaisessa jumalanpalveluksessa seurakunta oli laulanut virret yksiäänisesti vuorolauluna (**alternatim**) kuoron ja urkujen kanssa. Kuorosatsit saattoivat olla hyvin polyfonisia, joissa melodia (**cantus firmus**) oli tyylin mukaisesti *tenorissa*. Saks. *Lukas Osiander* (1534-1604) julkaisi v. 1586 kuorokokoelman, jossa oli 50 neliäänistä sovitusta. Niissä melodiat oli siirretty *sopraanoon*.

Ajalle tyypillinen ilmiö oli **kantionaalityylin** syntyminen. 1600-luvun alkupuolella kantionaalit sisälsivät pääasiassa 1500-luvun sävelmiä alkuperäisissä rytmiasuissaan, mutta sovitettuna neliääniseen muotoon, esim.

- 8 Melchior Teschner 1615
Valet vill ich Dir geben (EKG 318)
Nyt tahdon käydä vastaan
- 85 Melchior Vulpius 1609
Gelobt sei Gott im höchsten Thron (EKG 79)
Nyt ylistämme Jumalaa
- 299a Barhtolomäus Gesius 1603
Mein Seel, o Herr, muss loben dich (EKG 200)
Ei mikään niin voi virvoittaa
- 302 Saksassa 1648
Herr Jesu Christ, dich zu uns wend (EKG 126)
Sinua, Jeesus, odotan

- 362 Melchior Vulpius 1609
Christus der ist mein Leben (EKG 316)
Oi Herra, ilo suuri

Sävelmät ovat alkuaan neliäänisen kuorosatsin sopraanoääniä, joita seurakunta lauloi kuoron mukana. Säeparit liittyvät kiinteämmin toisiinsa. Tästä syystä usein päätössäveltä edeltävä nuotti on puolinuotti, jonka vuoksi viimeinen sävel voidaan laulaa keveästi. Näin säepari voidaan laulaa ilman rytmistä häiriötä aiheuttavaa taukoa.

Säveltäjien huomio alkoi kohdistua **koraalimotettiin** ja **kantaattiin**. Muutosta enteilee jo saks. *Johann Hermann Schein*, joka liitti kuorosatseihinsa numeroidun basson. Tämä käytäntö tuo **urut** kontinuosoitimena mukaan, ei niinkään säestyssoittimena vaan sointiväriä ja sointupohjaa antavana instrumenttina. Säveltäjät ryhtyivät julkaisemaan kokoelmia, joissa on ainoastaan sopraano ja basso. Puuttuvat väliäänit osoitetaan numeroinnilla. Näin kantionaalin toteutuksesta vastaavat seurakunta, ja moniäänisen kuoron sijasta urut.

1600-luvun puolivälissä virsisävelmissä alkaa tapahtua merkittäviä muutoksia. Reformaatioajan sävelmät saavat uuden piirteen, kun modaaliset melodiat muokataan **duuriin** ja **molliin**. Näin sävelmiin tulee monodiselle tyyllille ominaisia lomasäveliä, ennakkosäveliä ja pidätyksiä.

Tahtiviivoitus karsii vaihtelevaa rytmikkää ja niin sävelmät alkavat muotoutua **tasarytmiseen** muotoon. Säerajaongelmat selvitetään yleensä fermaatilla. Uruista tulee todellinen säestyssoitin. Näin reformaatioajan virsisävelmä eriytyy tunnepiirteiden tekstien sisältöä tulkitseväksi **hengelliseksi aariaksi**, joka syntyi alkuaan kotihartauden soololauluksi, esimerkkejä:

- 168 Suo, Herra, sama Henki meille
Saksassa 1690
Wach auf, du Geist der ersten Zeugen (EKG 216)
- 201a Tänne, Jeesus, tulimme
Johann Ahle 1664
Liebster Jesu, wir sind hier (EKG 127)
- 224 Oi Jeesus, leipä elämän
Peter Sohr 1668
Du Lebensbrot, Herr Jesu Christ (EKG 236)

kusävellystä).

473 Kaikki katsovat sinua, Herra (psalmi 145)
Alle Augen warten auf dich (1657)

Johann Schop (n.1590-1667)

Musiikinjohtajana Hampurissa, tunnettu myös viulutaiteilijana. Sävelsi useita virsiä Johann Ristin sanoihin.

209 Herra, siunaa, auta meitä
Werde munter, mein Gemüte (EKG 360)

Heinrich Scheidemann (n.1595-1663)

Isä David Scheidemann toimi Hampurissa P. Katarinan kirkon urkurina, poika jatkoi v:sta 1625 isänsä virassa

414 Oi, kuinka onkaan autuas

Heinrich Albert (1604-1651)

Sai musiikin opetusta Heinrich Schütziltä. Toimi Königsbergin tuomiokirkon urkurina. Säveltämisen ohessa myös runoili.

185 Herra, annat sanassasi
Gott des Himmels und der Erden (EKG 345)

218 Tuomme luokse Jeesuksen (1640, Ruotsissa 1820)

Adam Drese (1620-1701)

Toimi kapellimestarina Weimarissa herttua Wilhelm IV:n hovissa, sittemmin Jenassa ja v:sta 1683 Arnstadtissa. Innokas pietisti, sävelsi hengellisten laulujen lisäksi myös piano- ja teatterimusiikkia.

388 Jeesus, johdata
Jesu geh voran (EKG 274)

Georg Neumark (1621-1681)

Toimi kotiopettajana eri puolilla Saksaa, kirjastonhoitajana Weimarissa. Monipuolinen runoilija

370 Ah, tiesi usko haltuun Herran
Wer nur den lieben Gott lässt walten (EKG 298)

Johann Ahle (1625-1673)

Opiskeli teologiaa Göttingenissä ja Erfurtissa. Toimi kanttorina v:sta 1646 Erfurtissa ja v:sta 1654 Mühlhausenissa.

201a Tänne, Jeesus, tulimme
Liebster Jesu, wir sind hier (EKG 127)

Peter Sohr (n.1630-n.1692)

Kanttori ja urkuri sekä koulumestari. Sävelsi n. 250 koraalia ja julkaisi kaksi virsikirjaa.

- 224 Oi Jeesus, leipä elämän
Du Lebensbrot, Herr Jesu Christ (EKG 236)
- 259 Kiitetty Herra, joka kansallensa

Adam Krieger (1634-1666)

Opiskeli musiikkia Heinrich Schützin johdolla. Toimi urkurina Leipzigin Nikolainkirkossa ja v:sta 1657 Dresdenissä.

- 556 Taas päivä ajan virtahan
Nun sich der Tag geendet hat (EKG 364)

Severus Gastorius (1646-1682)

Toimi kanttorina Jenassa. Sävelsi sairastuoteella Samuel Rodigastin runon "Was Gott tut, das ist wohlgetan".

- 172 Nyt kansat kaikki laulakaa
Was Gott tut, das ist wohlgetan (EKG 299)

Joachim Neander (1650-1680)

Opiskeli kotikaupunkinsa Bremenin yliopistossa. Koki pietistisen herätyksen, tutustui Ph. J. Speneriin, ja toimi Düsseldorfissa koulun rehtorina ja v:sta 1674 opettajana ja pappina kotikaupungissaan.

- 194 Jumala on läsnä
Gott ist gegenwärtig (EKG 128)

RUOTSALAISIA VIRSISÄVELMIÄ**Gustaf Düben (1624-1690)**

- 273 Jeesus, parhain ystäväni
Jesus är min vän den bäste (1674)

Muita virsisävelmiä

- 223 Oi Jeesus, armas ystävä
pain. Psalme-Profwer 1691
- 233 Oi Isä, Poika, Henki Herran
pain. 1820 Haeffnerin koraalikirjassa
- 305 Jeesus, ruokit sanallasi
pain. Psalme-Profwer 1691

- Lähetystyö kotimaassa ja 'pakanamaissa'
- Hengelliset laulukirjat, joista tunnetuimman julkaisi J. A. Freylinghausen (1704 / 1714)

Varhaispietismi
 "Parannuskristillisyyt"

Laurentius Laurentii (1660-1722)

Bremenin tuomiokirkon kanttori 1684 (oli virassa 38 vuotta).
 Hänen virsistään painettu 150.

- 89 Nyt herää yöstä, Henkeni (1700)
Wach auf, mein Herz (EKG 88)

Heinrich Georg Neuss (1654-1716)

Opiskeli teologiaa Erfurtissa, toimi Wernigeroden superintendenttina 1696-1722. Julkaisi laulukokoelman 1692, tunnettiin myös säveltäjänä.

- 302 Sinua, Jeesus, odotan (1692)
Ein reines Herz, Herr, schaff in mir (EKG 263)
- 401 Oi Herra, Henkes valo suo (1692)

Kukoistuskausi

Joachim Neander (1650-1680)

Koti- ja seuralaulut: 1) kehoituksen ja kilvoituksen henki, 2) kiitoksen ja ylistyksen kaiku.

- 329 Kiitos nyt Herran! Hän korkein on kuninkahamme
Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren
 (EKG 234)

Yhtiöpietismi

Johann Heinrich Schröder (1667-1699)

Opiskeli Leipzigin Francken johdolla, toimi pappina Mesebergissa 1696-99.

- 395 Auta, oi Jeesus, kun eksytys suuri (1695)
Jesu, hilf siegen, du Fürste des Lebens (EKG 260)

Lähetys- ja sisälähetysaate

Karl Heinrich von Bogatzky (1690-1774)

Toimi sielunhoitajana aatelisperheissä. Ei sairaalloisuutensa vuoksi voinut toimia pappina.

168 Suo, Herra, sama Henki meille (1750)
Wach auf, du Geist der ersten Zeugen (EKG 216)

Kristillinen nuorisokasvatus
"Konfirmaatiovirsiä korostaminen"

J. J. Rambach (1693-1735)

Opiskeli teologiaa Hallen yliopistossa, teologian professori
1726 (Halle), siirtyi 1731 professoriksi Giesseniin.

220 Oi Jeesus, viimeisenä yönä (1735)

233 Oi Isä, Poika, Henki Herran (1734)

Raamatullinen suunta

Philipp Hiller (1699-1769)

Pyrki runoissaan tuomaan esiin 'raitista raamatullisuutta'.

Toimi pappina eri seurakunnissa. Kirjoitti runoja (yht. 1073) ja
hartauskirjoja.

9 Kristus tulee, kuningas! (1762)

275 Mä elän laupeudesta (1762)

309 Nyt vielä etehesi (1767)

363 Kuin mainen kulta puhdistuu (1767)

526 Oi Isä, vanhuudessa (1767)

Herrnhutilaisuus

N. L. von Zinzendorff (1700-1760)

Kirjoitti yhteensä 2000 laulua, joissa keskeisesti esillä Jeesuksen
sovintokuolema ja Pyhän veren ylistys. Liikkeen toiminnassa
korostui työn ilo ja lämmin seurakuntamieli.

388 Jeesus, johdata (1725)

Jesu geh voran (EKG 274)

Muita runoilijoita

Gerhard Tersteegen (1697-1769)

Toimi saarnaajana. Kirjoitti useita pietismin sävyttämiä
hartauskirjoja. Reformoidun kirkon "etevin virsirunoilija".

194 Jumala on läsnä (1729)

Gott ist gegenwärtig (EKG 128)

Benjamin Schmolck (1672-1737)

Sai pietistisiä vaikutteita opiskellessaan Leipzigin yliopistossa. Toimi kirkkoherrana ja koulujen tarkastajana Schweidnitzissa. Kirjoitti yli 1000 laulua.

- 3 Hoosianna! huudetaan (1712)
Hosianna! Davids Sohn kommt (EKG 402)
- 41 Jeesus, nimi verraton (1726, Luuk. 2:21, Apt. 4:12)
- 98 Jo nousit haudastasi (1715)
- 215 Oi armon merta ihmeellistä (1720)
- 387 Herraamme aina luottaa saa (1720)
- 623 Taivaaseen käy matkamme (1731)

Christian Gellert (1715-1769)

Opiskeli Leipzigissa, runousopin ja kaunopuheisuuden prof. v:sta 1761.

- 99 Jeesus elää, Herrani (1757)

KORAALIKIRJOJA

Johann Anastasius Freylinghausen (1670-1739) liittyi pietisteihin opiskellessaan Jenan yliopistossa. Toimi v:sta 1695 A. H. Francken apulaisena, elämänsä loppuvuodet P. Ulrikin seurakunnan kirkkoherrana. Julkaisi 1704 ja 1714 laulukokoelmat (*Geistreiches Gesangbuch*), joista jälkimmäisessä on ensimmäisen kerran painettuna mm. virren 220 sävelmä.

Johann Balthasar König (1691-1758) toimi Frankfurt am Mainissa kirkkomuusikkona ja kapellimestarina. Sävelsi ja sovitti 1900 koraalia, joista valtaosa on julkaistu laajassa koraalikirjassa v. 1738. Königin koraalikirja lukeutuu pietismin ajan merkittävimpiin sävelmäkokoelmiin.

POHJOISMAINEN VIRSIRUNOUS

1700-luvulla ilmestyi Ruotsissa virsikirjan rinnalle useita kokoelmia, joilla myöhemmin tuli olemaan tärkeä merkitys myös virsirunoudelle. Näistä huomattavin oli **Sions Sång** (1743-45), jonka keskeisimpiä runoilijoita olivat Johan Kahl ja Lars T. Nyberg. Tanskan huomattavimmaksi runoilijaksi kohosi H. A. Brorson.

Johan Kahl (1721-1746)

- 75 Jeesus, turva ainoa (1743)
308 Ah Jeesus, Herrani (1745)
632 Nyt ylös, sieluni (1745)

Lars T. Nyberg (1720-1792)

- 202 Jeesus, sana elämän (1745)
250 Kirkasta, oi Jeesus, meille (1745)
299 Ei mikään niin voi virvoittaa (1745)
561 Tästäkin päivästä tahdon nyt kiittää (1745)

Hans Adolf Brorson (1694-1764)

Opiskeli teologian lisäksi kieliä, historiaa ja filosofiaa, vihittiin papiksi 1721, toimi Riben tuomiorovastina ja elämänsä 23 viimeistä vuotta Riben piispana. Julkaisu useita virsikirjoituksia, mm. jouluvirsiä (1732).

- 32 Me lapset pienet riennämme (1732)
419 Soi, riemuviesti Jumalan (1739)
611 Käyn aina kohti kuolemaa (1734)
630 Oi, joukko valkopukuinen (1764)

Protestanttinen virsi 1800- ja 1900-luvulla

SAKSA

1800-luvulla kiinnitettiin huomiota mm. virsikirjoitukseen. Sen seurauksena teksteihin ja sävelmiin pyrittiin palauttamaan **alkuperäiset muodot**. Teksti- ja sävelmätutkimuksista merkittävimmät olivat

W. Bäumer, *Das katholische deutsche Kirchenlied I-IV*

A. Fischer-W. Tümpel, *Das deutsche evangelische Kirchenlied I-VI*

Ph. Wackernagel, *Das deutsche Kirchenlied I-V*

J. Zahn, *Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder I-II*

1900-luvun alkupuolella käynnistynyt virsikirjoitusten uudistus saatiin päätökseen v. 1950, jolloin ilmestyi **Das Evangelisches Kirchengesangbuch**. Se sisälsi 394 virttä, jotka olivat yhteisiä

kaikille Saksan maakirkoille. Kullakin maakirkolla on vielä oma lisäyksensä (n. 100 virttä).

1960-luvulla alkoi Saksassa hengellisen laulun uusi tuleminen, jonka keskeisiksi esiintymispaikoiksi muodostuivat Saksan kirkkopäivät. Vaikka hengelliset laulut olivatkin pääasiassa nuorten musiikkia, niiden lisäksi pyrittiin löytämään uusia lasten lauluja sekä uudentyypisiä raamatullisia ja liturgisia lauluja. Saksassa 1960-luvulla syntyneen hengellisen laululiikkeen vaikutus tuli Suomessa voimakkaimmin esille **Nuoren seurakunnan veisuissa** (esim. "Herra, elämäni" ja "Anna meille rauhasi"). Vuonna 1975 ilmestynyt **Gotteslob** on saksankielisiä katolisia varten julkaistu kokoelma, johon on otettu 68 virttä Saksan luterilaisesta virsikirjasta.

- 30 Maa on niin kaunis
Schönster, Herr Jesu
Saksassa 1842 (Schlesische Volkslieder)
- 35 Jouluruukkas
O du fröhliche
ns. Kolmen juhlan laulu
Saksassa 1807 (mahd. sisilialaista alkuperää)
- 148 Herää, Herran seurakunta
Felix Mendelssohn 1843
- 509 Herra, elämäni
Hilf, Herr, meiner Tage
Hans Puls 1962
- 514 Anna meille rauhasi
Gib uns Frieden jeden Tag
Rüdeger Lüdgers 1965

RUOTSI

1819 ilmestyi ns. **Wallinin virsikirja** (500 virttä), joka oli käytössä 1900-luvun alkuun saakka. Runoilijoita:

Johan Olof Wallin (1779-1839)

"Pohjolan Daavidinharppu"

- 109 Kun nousit Isän kunniaan (1816)
Till härlighetens land igen
- 287 Oi Herra, kuinka jouduinkaan (1816)

393 Vakaana Herran teitä (1816)
Befall i Herrens händer

Franz Mikael Franzén (1772-1847)

5 Te laaksot, notkot, nouskaa (1812)
Bered en väg för Herren

234 Jeesus, saavun kutsustasi (1814)
Kom, o Jesus, väck mitt sinne

392 Oi, miksi tiellä Herrani (1813)
Den korta stund jag vandrar här

562 Kun päivä mailleen vaipuu (1814)
När allt omkring mig vilar

588 Rauhan Herra, maailmaasi (1819)

Samuel Ödman (1750-1829)

235 Armon lähde, Jeesuksemme (1809)

255 Taivasten taivasiin (1798)
Lov ske dig, store Gud

391 Armahda, oi Herra, meitä (1798)

1900-luvun alussa käynnistyneen uudistustyön tulokset: Lisävihko (1921) ja Virsikirja (1937). 1960 perustettiin **Hymnologinen instituutti** (uusien virsien hankkiminen ja kokeilu). 1964 ilmestyi virsikirjan lisävihko, jossa klassiset sävelmät oli restauroitu. 1969 asetettiin virsikirjakomitea, joka julkaisi useita kokeiluvihkoja (Psalmer och visor). Uusi virsikirja **Den Svenska Psalmboken** hyväksyttiin 1986. Sen alussa ns. ekumeeninen osa (virret 1-325). Virsikirjassa on myös viisi suomenkielistä virttä:

644 Sun haltuus, rakas Isäni
Uti din nåd, o Fader blid

645 En etsi valtaa, loistoa
Giv mig ej glans, ej guld, ej prakt

646 Kosketa minua, Henki
Grip du mig, helige Ande

647 Mä silmät luon ylös taivaaseen
Jag lyfter ögat mot himmelen

648 Oi Herra, jos mä matkamies maan
När får jag se dig, Frälsare kär

Oscar Ahnfelt (1813-1882)

- 338 Päivä vain
Blott en dag
Andeliga Sångar 1872 / Siionin Kannel 1900
- 547 Joka aamu on armo uus
Herrens nåd är var morgon ny
Andeliga Sångar 1874 / HLV 1900

C.G. Liander (1847-1916)

- 77 Käy yrttitarhasta polku
Från örtagården leder
Sionstoner 1889 / HLV 1903

Jonas Andersson (1851-1913)

- 105 Aurinkomme ylösnousi
Sionstoner 1889 / Hengelliset Matkalaulut 1930

Emmy Köhler (1858-1925)

- 13 Nyt sytytämme kynttilän
Korsblomman 1898

Nathan Söderblom (1866-1931)

- 237 Jo nuoruuteni aikana (1916)
I denna ljuva sommartid

Ivar Widéen (1871-1951)

- 492 Ystävä sä lapsien (1919)
Gud som haver barnen kär

Gustaf Aulén (1879-1977)

- 166 On hengissä maa
Än finns det en värld
Den Svenska Koralboken 1937

Olle Widestrand (1932-)

- 454 Liekkejä on monta
Lågorna är många
Psalmer och Visor 1975

NORJA

Vuoteen 1814 asti Norjan kirkko käytti tanskalaisia virsikirjoja. "Tanskan vallan" aikana esiintyi myös norjalaisia virsirunoilijoita: Dorothea Engelbretsdotter, Petter Dass ja Birgitte Christine Kaas-Huitfelt. Norjan oma virsihistoria alkaa vasta 1800-luvulla.

Wilhelm Andreas Wexels (1797-1866)

Julkaisi virsikirjan v. 1849.

143 Oi päivä suuri autuas (1846)

Magnus Brostrup Landstad (1802-1880)

Oli mukana valmistamassa vuoden 1869 virsikirjaa.

423 Katseesi nosta yli maan (1870)

Elias Blix (1836-1902)

101 Oi nouse aurinkomme (1890)

Hans Utbø (1849-1875)

434 Kunnian Herraa palvelkaa (1880)

Norjan kirkon virsikirjauudistus käynnistyi 1960-luvulla. Sen tuloksena ilmestyivät seuraavat kokeolmat:

1965 Utkast til norsk salmebok (865 virttä)

1973 Salmer

1981 Norsk Salme Bok, Forslag (895 virttä)

Uusi virsikirja **Norsk Salme Bok** hyväksyttiin 1985. Se sisältää 953 virttä. Tunnetuimmat runoilijat Arve Brunvoll, Svein Ellingsen (217) ja Eyvind Skeie (51, 160 ja 161); säveltäjiä

Egil Hovland (1924-)

135 Jumala loi (1974)

Måne og sol

160 Kun luova tahto kaikkeuden Herran (1980)

En dag skal Herrens skaperdrømme møde

217 Täynnä kiitosta ja hämmästyystä (1976)

Fylt av glede over livets under

Harald Herresthal (1944-)

161 Vain hetki, Herra kaataa (1977)

Snart stryker dine hender

Knut Nystedt (1915-)

- 415 Käskien et hallitse, Kristus (1970)
Ikke ved makt

Caroline Walla Sørli (1887-1953)

- 318 Jeesus, så ainoa (n. 1910)
Jeesus, det eneste

Anfinn Øien (1922-)

- 165 On suuri ihme seurakunta Herran (1967)
Guds menighet er jordens største under

Muita

- 289 Vain sinä tunnet minut, Vapahtaja (säv. E.G.O.)
Min Frelser, du som legedommen eier
- 630 Oi, joukko valkopukuinen (kansansävelmä)
Den store, hvite flokk, å se

TANSKA

Tanskan nykyinen virsikirja **Den Danske Salmebog** on vuodelta 1953 ja sisältää 754 virttä, sävelmistö vuodelta 1954 (Den danske Koralborg, toim. J. P. Larsen ja M. Wöldike). Tanskassa ei ole tehty virsikirjan kokonaisuudistusta. Sen sijaan 1970- ja 1980-luvulla on julkaistu useita lisävihkoja, mm. Tillægg 78.

Thomas Laub (1852-1927)

- 73 Sinulle, oi Vapahtaja (1918)

Henrik Fibiger Nørfelt (1940-)

- 590 Rauha ei saavu, jos emme me taivu (1978)
Fredløs er freden, hvor menneskets veje

ENGLANTI

1700- ja 1800-luku olivat hengellisen laulun kukoistusaikaa. Huomattavimmat kokoelmat olivat Isaac Wattsin **Hymns and Spiritual Songs** (1707), joka sisälsi 210 laulua (tästä kokoelmasta suomalaiseen virsikirjaan otettu mm. virsi 70 "When I survey the wondrous Cross") sekä **Olney Hymns** (1779), jossa

julkaistu ensimmäisen kerran mm. "How sweet the Name Jesus sounds" (virsi 40). 1700-luvun johtavia hengellisiä runoilijoita olivat

Isaac Watts (1674-1748)
John Wesley (1703-1791)
Charles Wesley (1707-1788)
John Newton (1725-1807)
William Cowper (1731-1800)

1800-luvulla virsilaulu koki voimakkaan uudistuskauden, johon vaikuttivat lähetysharrastuksen lisäksi Oxford-liike sekä vanhojen hymnien käännytyö. Ajan huomattavimpia runoilijoita olivat mm. John Marriot (virsi 122), Reginald Heber (virsi 134) ja H. F. Lyte (virsi 555). 1900-luvun runoilijoista merkittävimmät:

F. Pratt Green (1903-)

447 Kristus, valo maailman
Christ is the worlds' light

Fred Kaan (1929-)

213 Taas kutsut meidät temppelistä arkeen
Lord, as we rise to leave this sell of worship
449 Monin kielin keskeltämme
Wir sind hier aus vielen Ländern
589 Rauhan Herra, siunaa meitä
For the healing of nations

John Oxenham (1852-1941)

448 Ei itää eikä länttäkään
In Christ there ist no East or West

Brian Wren (1936-)

416 Nyt on aika kiitoksen
There's a spirit in the air

Kokoelmia

1861 Hymn Ancient and Modern (uud. painos 1950)
1906 The English Hymnal
1951 The BBC Hymn Book
1973 The Church Hymnary (Skotlannin presbyteerien virsi-
kirja
1975 English Praise

Roomalaiskatolisia virsikokoelmia

- 1966 Praise the Lord
1968 The Parish Hymn Book
1969 New Hymns for All Seasons
1971 New Catholic Hymnal

Säveltäjiä

J.F. Wade

- 27 Juhlimaan tulkaa (*Adeste fideles*)
käsikirjoituksena 1743, painettuna 1751/1782
Pieni Lauluseppeli II (1892), toim. P.J. Hannikainen

William Mason (1725-1797)

- 458 Ylistän, Luoja, voimaasi (viim. 1797)
I sing the allmighty power of God
Zionsharfe III (1855)

Robert Williams (1781-1821)

- 106 Terve, juhla Kristuksen (1837)
Hail the day that sees him rise

R.H. Prichard (1811-1887)

- 339 Halleluja, kiitos Herran (1844)
Alleluia! sing to Jesus

C.H. Purday (1799-1885)

- 508 Valkeus kirkas päällä synkän maan
Lead, kindly Light (1860)
HLV 1921

W.H. Monk (1823-1889)

- 555 Oi Herra, luoksein jää, jo ilta on
Abide with me
Hymn Ancient and Modern 1861 / HLV 1903

J.B. Dykes (1823-1876)

- 134 Pyhä, pyhä, pyhä! Suuri Jumalamme
Holy, Holy, Holy, Lord God Almighty
Hymn Ancient and Modern 1861 / HLV 1920

S.S. Wesley (1810-1876)

- 164 On Kristus kirkon Herra
The Church's one foundation (1864)
Lisävihkoehdotus 1962

John Wilson (1905-)

- 416 Nyt on aika kiitoksen (1969)
There's a spirit in the air

Muita

- 42 On Jeesus nimi ihanin
How sweet the name of Jesus sounds
Sacred Melodies 1812 (William Gardiner)
Lauluja Karitsan kiitokseksi 1881
- 510 Sinä, Jeesus, ymmärrät parhaiten
English County Songs 1893

AMERIikka

Virsilaulu oli 1700- ja 1800-luvulla hyvin kirjavaa. Siirtolaisten myötä käytössä oli useita eri virsikokoelmia. Hengellisen laulun kehitykseen vaikutti 1800-luvulla kaksi seikkaa: 1) Gospel songs -perinne, joka syntyi Moodyn ja Sankeyn herätyskokoosten yhteydessä, ja 2) Afroamerikkalainen neekerimusiikki (*Negro spirituals*). Näiden heijastumia ovat suomalaisessa virsikirjassa mm. sävelmät 341b (G. C. Stebbins) ja 603 (Paul Bliss) sekä negrospirituaalit 104 ja 516.

1900-luvun huomattavimmat kokoelmat

- 1933 The Hymnal (presbyteerit)
1940 The Hymnal (episkopaalit)
1958 The Pilgrim Hymnal (kongregationalistit)

Katolisia virsikirjoja

- 1975 Worship II

Protestanttiset kokoelmat

- 1941 The Lutheran Hymnal
1958 The Service Book and Hymnal
1978 Lutheran Book of Worship (537 virttä)
Yhteinen luterilainen virsikirja, jonka valmisteluun osallistui-

vat kaikki luterilaiset päätahot. Sen ilmestymistä edelsi hyvin laaja tutkimus- ja kokeilutoiminta. Kokoelmassa heijastuu monien eri maiden virsiperinne samoin kuin varhaiskirkon hymniperinne.

- 6 Käy, kansa, Herraasi vastaan
Be glad in the Lord and rejoice
James Mc Granahan 1881
- 104 Pilvimuurista valo välähtää
Let us break bread together
Negrospirituaali
- 249b Pois kirkas suvi kulkee
W. H. Doane 1868
- 341b Kiitos sulle, Jumalani
G. C. Stebbins 1876
- 396 Käyn kohti sinua
Nearer, my God, to Thee
Lowell Mason 1856
- 427 Taas uudet kielet vievät sanomaa
Come, risen Lord, and deign to be our guest
A. M. Smith 1941
- 516 Kuulkaa, keitä Mestari
Michael, row the boat ashore
Negrospirituaali
- 603 Isä Jumala
We will not despair
Paul Ph. Bliss (viim. 1876)

HOLLANTI

1973 ilmestyi virsikirja **Liedboek voor de Kerken**, jossa on 491 virttä ja joka on viiden kirkkokunnan (reformoitu kirkko, evankelis-luterilainen kirkko, remonstrantit, re-reformoidut ja vapaat baptistit) yhteinen virsikirja. Kokoelmasta otettu vuoden 1986 virsikirjaan yksi sävelmä (n:o 12 J. Geraedts) sekä kolme **Huub Oosterhuisin** (1933-) virttä:

- 12 Mies tänne saapui
Kwam van Godswege
julk. 1962 kokoelmassa Adventsliturgie

- 14 Syvässä yössä viesti kiirii
Komt ons in diepe nacht ter ore
 julk. 1964 kokoelmassa "30 liederen voor een Needer-
 landse Liturgie
- 239 Loi Herra kuvaksensa
God die in het begin uit aarde
 julk. kokoelmassa Bid om vrede 1966

Neljäs Oosterhuisin virsi (n:o 61 Ken tahtoo käydä Herran as-
 kelissa) on otettu katolisten saksankielisestä kokolemasta
 Gotteslob (n:o 183 *Wer leben will wie Gott auf der Erde*)

UNKARI

Unkarilaisia virsiä otettiin suomalaiseen virsikirjaan ensim-
 mäisen kerran vasta v. 1938. 1900-luvun unkarilaisista virsi-
 kirjoista huomattavimmat ovat reformoitu kokoelma v:lta 1948
 (koraalikirja v:lta 1959) ja luterilainen virsikirja v:lta 1955
 (sävelmät restauroitu). Virsikirjauudistus käynnistyi Unkarissa
 v. 1976. Uusi virsikirja **Evangelikus Énekeskönyv** ilmestyi 1982
 sisältäen 591 virttä. Vuoden 1986 virsikirjassa ovat seuraavat
 unkarilaiset virret:

- 177 Jeesus on paimen, hän kanssamme käy
Jézus a jó Pásztor, vele megyünk
 Zoltán Dóka 1982, säv. Gabor Trajtler 1982
- 179 Siion, apus ainoastaan
 Joachim Pauli 1666, säv. August Luttenberger 1890
- 280 Älä vaadi, Jumala
 Johannes Palfi 1635, sävelmä pain. Unkarissa 1693
- 353 Puolees, Jeesus, rukouksin
 Unkariksi uud. Dénes Zábrák, sävelmä pain. Unkarissa
 1818
- 585 Siunatkoon Herramme
Aldás és békesség
 Miklós Bodrog 1982, sävelmä pain. Unkarissa 1651

VIRO

1899 ilmestyi **Uus Lauluraamat** (635 virttä), joka sisälsi sak-
 salaisia ja virolaisia virsiä muttei pohjoismaista virsiaineis-

toa. Uutta virsiaineistoa saatu hengellisten laulujen kokoelmista (**Vaimulikud laulud**). Virsikirjauudistus käynnistyi 1976. Komitea julkaissut useita virsivihkosia kokeilukäyttöön. Virolaiset virret ensimmäistä kertaa vasta vuoden 1986 suomalaisessa virsikirjassa.

- 317 Vain yksi nimi meille riittää
Üht ainust nime mina tean
Hugo Wühner viim. 1932
- 369 Nyt päivä laskee, pilvi peittää
Mu päev, mis aland, on nii pime
Martin Lipp 1923
- 372 Isän käsi, sydämeeni
Kalla, kallis Isä käsi
Jaan Lattik 1923, säv. August Topman 1932
- 482 Elämä on meri
Elu on kui meri
Georg Kiviste 1934, säv. Jaak Salumäe 1967
- 569 Herää, sydän, nukkumasta
Ärka süda vaim ja möte
Aksel Kallas 1921, säv. Enn Vörk viim. 1962

RANSKA

- 61 Ken tahtoo käydä Herran askelissa
Wer leben will wie Gott auf dieser Erde
Pain. Ranskassa 1856. muod. Ch. E.H. Coussemaker

ISRAEL

- 15 Tiellä ken vaeltaa
Kansansävelmä Erev shel shoshanim
- 515 Nouskaamme vuorelle korkeimmalle
Kansansävelmä

ETELÄ-AFRIKKA

- 501 Kuule, Isä taivaan, pyyntö tää
Enoch Sontonga 1897

Kirjallisuus

Auf dem Weg zum neuen Evangelischen Gesangbuch. Beiträge aus der Gesangbucharbeit. EKD-Texte n:o 36. Hannover 1990.
Christoph Albrecht, Einführung in die Hymnologie. Göttingen 1973.

Allan Arvaston, Svensk psalm genom tiderna. Lund 1975.

En sang for Herre. En studiebok i hymnologi. Trondheim 1981.

Maurice Frost (ed.), Historical Companion to Hymns Ancient & Modern. London 1962.

Handbuch des Evangelischen Kirchengesangbuch I-III. Red. Mahrenholz-Söhngen-Schliske. Göttingen 1953-70.

Handbuch zum Evangelischen Kirchengesangbuch. Liederkunde. Zweiter Teil: Lied 176-394. Hrsg. von Joachim Stalman und Johannes Heinrich. Göttingen 1990.

Karl-Johan Hansson, Koralsalmboken 1697. En undersökning av dess tillkomst och musikaliska innehåll. Acta Musica IV. Åbo 1967.

Markus Jenny, Die Zukunft des evangelischen Kirchengesang. Zürich 1970.

John Julian (ed.), A Dictionary of hymnology I-II. 2. edition revised with new supplement. New York 1907.

Ingeborg Lagercrantz, Lutherska kyrkovisor in finländska musikhandskrifter från 1500- och 1600-talen. I-II. Helsingfors 1948, 1952.

Oscar Lövgren, Psalm- och sånglexikon. 2. upplagan. Falköping 1964.

Per Olof Nisser (red.), Vår nya psalmbok. Stockholm 1987.

Tarmo Nuotio, Jumalanpalvelukseemme musiikki. Pieksämäki 1963.

Marilyn Kay Stulken, Hymnal Companion to the Lutheran Book of Worship. Second printing. Philadelphia 1981.

Aarni Voipio, Virsiemme synty ja olemus. Evankelisen hymnologian pääpiirteet. Porvoo 1940.

J. Zahn, Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder I-VI. Neudruck Hildesheim 1963.

Den Hymne/ *Veni redemptor*
gentium.
D. Morten Luther.

S Om Hedningers Frel ser sand/
en Jomfrues barn vden Mand/ hues

SUOMALAISEN VIRSIKIRJAN HISTORIA

Suomenkielisen virsirunouden varhaisvaiheista

LAULETTIINKO SUOMESSA VIRSIÄ KESKIAJALLA?

Papit ja kuoro lauloivat keskiajalla jumalanpalveluksissa ja toimituksissa latinankielisiä hymnejä, sekvensejä, antifoneja, joita seurakunta ainoastaan kuunteli. Laulujen uskonnollinen merkitys jäi hyvin vähäiseksi, koska seurakunta ei ymmärtänyt laulujen sisältöä. Suoranaisia dokumentteja kansankielisestä seurakuntalaulusta ei ole löytynyt. Söderköpingin kirkolliskokous määräsi v. 1441, että jumalanpalveluksessa tuli kansan kielellä lukea seuraavat kohdat:

Herran rukous
Enkelin tervehdys Marialle
Apostolinen uskontunnustus

Näitä ryhdyttiin toteuttamaan Suomessa piispa *Maunu Särkilahden* piispakautena 1489-1500. On todennäköistä, että Suomessakin laulettiin Saksan ja muiden Skandinavian maiden tapaan suurina kirkollisina juhlapyhinä kansankielisiä leisejä. Myöhemmissä virsikirjoissa ne esiintyvät **wärssyn** tai **välisäkeistön** (versus intercalaris) muodossa. Seuraavassa esimerkkejä vuoden 1701:n virsikirjasta (W):

- W 118 *Christus alas astui Taivahast*
joululeisi
W 157 *Christus nous ylös cuoleman haudast*
pääsiäisleisi
W 180 *Christus astui ylös Taivaseen*
helluntaileisi

Uskonpuhdistuksen periaatteiden mukaan jumalanpalvelus oli toimitettava kansan kielellä. Tästä syystä messun osat oli käännettävä suomen kielelle, samoin rukouskirja ja virsiä.

VARHAISIMMAT VIRSIKIRJAT

Rauman kappalaisen **Mathias Johannis Westhin** Codex v:lta 1546 sisältää virsiä ja liturgisia sävelmiä. Se on suomennettu mahdollisesti jostakin 1530-luvulla ilmestyneestä ruotsalaisesta messusta. Tarkkaan ei tiedetä, onko Westh itse kääntänyt virret. Codexissa on mm. 6 virttä Agricolan rukouskirjasta sekä 19 'omintakeista' virttä (mahdollisesti käännetty latinasta, ruotsista, saksasta). Westhin codexissa on suomennettu ensimmäisen kerran seuraavat vuoden 1986 virsikirjan virret:

- 87 Kristusta nyt uhratkaamme
MW: *Christus nous yles cuoleman haudhast*
- 112 Tule, Pyhä Henki, luoksemme
MW: *Tule pyhä hengi tänn*
- 113 Oi Pyhä Henki, vahvista
MW: *O Pyhä Hengi tule täyttämän*
- 126 Me kiitämme sinua
- 586 Jumala, meille armossa
MW: *Suo Jumala meille laupiasti*

Mikael Agricola (k. 1557) toimitti useita kirkollisia kirjoja suomen kielelle; mm. *Uusi Testamentti* (1548), *Messu eli Herran Echtolinen* (1549) ja *Psalttari* (1551). Vuonna 1544 ilmestynyt Rucouskirja sisälsi suomeksi kymmeniä psalmeja, sekvenssejä, kantikumeja, hymnejä jne. Agricola käänsi myös virsiä. Melkein kaikki tekstit olivat suorasanaisia edustaen siinä suhteessa katolista perintöä. Säännöllistä poljentoa oli vain viidessä virressä.

Agricolan runomittaiset virret syrjäyttivät vanhan suomalaisen eepillisen runon muodon - kalevalamitan, joka koettiin pakanallisen uskon kannattajaksi. Agricolan tarkoituksena lie-nee ollut myös virsikirjan toimittaminen, mutta varhainen kuolema (47-vuotiaana) esti sen toteuttamisen.

Jaakko Finnon virsikirja 1583

Tausta

Jaakko Finno opiskeli Wittenbergin ja Rostockin yliopistossa. Toimi Turun koulun rehtorina 1568-78, 1583-88 (kuolemaansa asti). Opiskellessaan Saksassa Finno kiinnitti huomiota siihen, että ihmiset lauloivat kirkkoissa, kodeissa, kouluissa ja juhlissa, jopa matkoilla. Hän halusi suomalaisten menettelevän samalla tavalla. Ruotsi-Suomen kuningas Juhana III määräsi v. 1578 hänet toimittamaan "muutamia hyödyllisiä kirjoja suomen kielellä". Finno toimitti seuraavat kokoelmat:

- 1582 Piae Cantiones -kokoelma
- 1583 Katekismus
- 1583 Suomenkielinen virsikirja

Virsikirjan sisältö

Yxi Wähä Suomenkielinen Wirsikirja, Suomencocouxis Jumalata kijttä Suomenkielellä: tehty M. Jacobilda Suomalaiselta.

101 virttä, jotka oli ryhmitelty ruotsalaisten esikuvien mukaan. Todennäköisenä esikuvana oli Then Swenska Psalmboken v:lta 1572, jossa myös 101 virttä, virsien järjestys kuitenkin erilainen). Suurin osa virsistä käännöksiä latinasta, saksasta ja ruotsista, saksalaisia virsiä suomennettu kaikkiaan 46. Martti Lutherin virsistä suomennettu n. 20, mm. "Meidhän linnam on Jumal tauuast". Käännettyjä psalmivirsiä oli 17. Agricolan virret Finno otti suorasanaudessa muodossa. Finnon omia virsiä muutamia, todennäköisesti 7, koska niiden esikuvia ei tunneta.

Finnon virsiä

- JS 30 *Se quin tacto autuas olla*
Uskontunnustusvirsi
- JS 32 *O Herra Jumal, armolinen Isä*
Isä meidän -rukous
kolminaisuusvirsi, noudatti ns. Sapfon mittaa
- JS 34 *Christus käski sanans saarnatta*
Rippi ja synninpäästö
- JS 38 *Isä Jumal waldias Herra*
Kyrie eleison -virsi
- JS 88 *Nyt Herra ylistäkän wachuast*
Kiitosvirsi ruuan jälkeen

JS 90 *Yö on meilt edhes mennyt*

Aamuvirsi

JS 96 *Isä haltia maan taivan*

Matkamiesten virsi

Luonteenomaisia piirteitä

- Loppusointu harvoin virheetön
- Virsissä keskeinen asema **oikean opin** harrastuksella
- Katolisia käsityksiä vastustettiin
- Jätti pois tai korjasi sellaiset virret, joissa paavi tai Rooman kirkko mainittiin
- Paastoaminen oli kuitenkin säilytettävä
- Pahan hengen runsas käyttö, esim.
*waick piru pyristen pauha
etten tulis pirun ansan*

Virsikirjan tarkoitus

- Jumalan sanan runsaampi viljely
- Kristinopin säilyttäminen
- Kansan herättäminen Jumalan tuntoon, pelkoon, uskoon, rakkauteen, rukoukseen ja Jumalalle kelpaavaisiin töihin
- Virsi oli Finnolle *kasvatuväline*

Vuoden 1583 virsikirjan rakenne

1. Muutamat kiitosvirret Uudesta Testamentista
2. Muutamat Daavidin psalmit virsiksi tehdyt
3. Muutamat evankeliumit virsiksi tehdyt
4. Katekismus virsiksi tehdyt
uskontunnustus
Isä meidän
kaste
rippi ja synninpäästö
Kristuksen ehtoollinen
Katekismuksen summa
5. Messuvirret
6. Juhlapäivävirret
Kristuksen syntymä
Kristuksen piina ja kuolema
Kristuksen ylösnousemus
Kristuksen taivaaseenastuminen
Pyhä Henki
Pyhä Kolmiyhteys

7. Virret kristillisen opin kappaleista
Jumalan sanan voimasta ja ylenkatsomisesta
8. Rukous- ja kiitosvirret
Ruokavirsiä
Aamuvirsiä
Ehtoovirsiä
9. Valitusvirret

Vuoden 1986 virsikirjan virret, jotka ovat ilmestyneet ensimmäisen kerran Finnon virsikirjassa:

17, 18, 22, 65, 87, 96, 107, 111, 113, 128, 130, 131, 170, 187, 188, 190, 208, 214, 222, 227, 256, 257, 261, 262, 267, 290, 320, 321, 323, 374, 475, 534, 550, 586, yht. **34 virttä**.

Kirjallisuus

Jaakko Finnon Virsikirja. Näköispainos. Jälkisanat Pentti Lempiäinen. SKS Toim. 463. Mänttä 1988.

Hemminki Maskulaisen virsikirja 1605

Hemminki Henrikinpoika

(Hemmingius Henrici), synt. luultavasti 1550-luvulla Turussa kauppiasporvarin poikana. Toimi Maskun seurakunnan kirkkoherrana 1586-1619 (kuolemaansa saakka). Julkaisi 1605 suomenkielisen virsikirjan ja 1616 PC-kokoelman suomennoksen "Vanhain Suomen maan pijspain ja kircon esimiesten latinan kielised laulud".

Sisältö ja kieliasu

242 virttä (virret numeroimattomia), mukana kaikki Jaakko Finnon virsikirjan 101 virttä. Uusista virsistä (141) suurin osa HM:n käännöksiä, mukaelmia tai alkuperäisiä virsiä, joista

saksalaisia	n. 60
ruotsalaisia	23
tanskalaisia	10
latinalaisia	12

Virsiä otettu mm. Thomissonin virsikirjasta (1569) ja Ruotsin virsikirjasta v:lta 1610. Hemmingin omia virsiä mahdollisesti 19, pääosa evankeliumivirsiä sekä kirkollisiin juhla-aiheisiin liittyviä virsiä. Virsissä esillä myös marttyyrit ja enkelit (esim. 148 Ne jotka täällä uskossa). Virsien kieli jäykkää, Maskulainen totesi itsekin suomen kieleen liittyvät runousopilliset vaikeudet. Suosi alkusointua (alliteraatio), jonka oppi appiukoltaan Pietari Melartopaeukselta, esim. jouluvirsi

*Yx Piltti piscu nuorucainen
Kyll' caunucainen Lapsucainen
On teill' syndyn Neitzest nuorest
Teill' ilox ijät sangen suurex*

Hemminki Maskulaisen virsiä

- 24 Kas yöllä paimenille
Engel ilmestyi taevast (HMV 133)
- 49 Nyt, Herra, rauhaan mennä saan
Päästä nyt Herra palveljas (HMV 6)
Simeonin kiitosvirsi (Luuk. 2:29-32)
- 50 Jumalaa kiittää sieluni
Mun sielun suurest kiittä Herraa (HMV 2)
Marian kiitosvirsi (Luuk. 1:46-55)
- 62 Sinua, Jeesus, piinattiin
O Jesu cuings oled piinattu (HMV 149)
Kärsimysvirsi
- 115 Oi Luoja, lohduttajamme
Tule luoja lohduttaja (HMV 173)
Helluntaivirsi
- 141 Ne jotka täällä uskossa
Caick quin Christusta cunnjoitid (HMV 181)
Pyhäinpäivä / Marttyyri virsi
- 144 Kuoleman jälkeen parempaa
Taaen elämän peräst parambat (HMV 237)
Pyhäinpäivä / Marttyyri virsi
- 152 On Kristuksen tulemus arvaamaton
Christicund Christuxell kihlattu (HMV 62)
Kirkkovuoden päätös
- 157 Maailma täynnä turhuuttaan
Caick quin Christusta cunnjoitid (HMV 181)
Kirkkovuoden päätös

- 192 Kylväjä lähti kylvämään
Kylväjä siemenens meni kylvämän (HMV 65)
Jumalan sana (Luuk. 8:4-15)
- 221 Kiittäen nyt ylistämme (säk. 6-10)
Kehu kielen, muista mielen (HMV 86)
Ehtoollinen
- 238 Avioliiton Jumala
Jumal asetti avioskäskyn (HMV 196)
Avioliitto
- 258 Kiitetty olkoon Jumala
Kiitett ole Israelin Jumal (HMV 4)
Jumalan armo Kristuksessa (Luuk. 1:68-79)
- 263 Vuorella Kristus kirkastui
Cuin Jesus vuorell kircastui (HMV 58)
Kristuksen kirkastuminen (Matt. 17:1-8)
- 325 Tulkaa ja riemuitkaa
Ain veisadcam Herrall (HMV 39)
Kiitos ja ylistys (psalmi 95)
- 627 Elämä murheen laaksossa
Cuin Jesus vuorelt kircastui (HMV 58)
Kuolema ja iankaikkisuus

Vuoden 1986 virsikirjan virret, jotka on ensimmäistä kertaa julkaistu vuoden 1605 virsikirjassa:

4, 16, 19, 21, 24, 43, 49, 50, 62, 95, 114, 115, 141, 144, 152, 157, 158, 181, 192, 221, 238, 242, 258, 260, 263, 264, 294, 296, 322, 325, 346, 347, 398, 399, 418, 477, 532, 533, 627, yht. 39 virttä.

MUITA 1600-LUVUN VIRSIKOKOELMIA

Olavi Elimaeuksen virsikirja 1621

Elimaeus (synt. Elimäellä) toimi pappina Ruotsin eri seurakunnissa, v:sta 1611 Tukholman suom. seurakunnan kirkkoherrana. Valittiin 1618 Viipurin hiippakunnan ensimmäiseksi piispaksi. Toimitti v. 1621 virsikirjan ruots. esikuvien mukaan. Siinä oli 153 virttä, joista 100 oli otettu Jaakko Finnon virsikirjasta ja 47 Hemminki Maskulaisen virsikirjasta, uusia virsiä todennäköisesti vain kaksi. Elimaeus muutti joitakin virsitekstejä itäsuomalaisen murteen mukaisiksi.

Manuale Finnicum 1646

Toim. Jonas Raumannus (1608-1683)

253 virttä. Niiden lisäksi virsijulkaisuun liitetty kalenteri, evankeliumi ja epistolat, Lutherin Wähä katekismus, Kristuksen kärsimyshistoria yhdessä Jerusalemin hävityksen historian kanssa sekä Rukous-Kirja.

Virsikirja 1685

Toim. Juhana Gezelius vanhempi

- 244 virttä

Suomalaisten Sielun Tawara 1686

- 293 virttä.

1600-luvulla ilmestyi runsaasti myös **arkkivirsiä**, joista huomattavin oli Juhana Cajanuksen virsi vuodelta 1683 *Etkös ole, ihmisparka, aivan arka* (n:o 612).

Kirjallisuus

P. J. I. Kurvinen, Suomen virsirunouden alkuvaiheet v:een 1640. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toim. 180. Porvoo 1929.

Olav D. Schalin, Kulthistoriska studier till belysande av reformationens genomförande i Finland. Diss. Svenska Litteratursällskapet i Finland CCCV. Helsingfors 1946.

Vuoden 1701 virsikirja "Vanha virsikirja"

Tausta

Uuden virsikirjan tarkoituksena oli palvella Ruotsin-Suomen kirkon yhtenäisyyttä, siksi se määrättiin tehtäväksi v. 1695 ilmestyneen Ruotsin kirkon virsikirjan mukaiseksi. Virsikirja tehtiin todennäköisesti komiteatyönä. Komitean jäsenistä tiedetään nimeltä ainoastaan **Erik Cajanus** (k. 1737), Turun koulun konrehtori, myöh. Kruunupyyn kirkkoherra, jonka oletetaan kääntäneen ruotsin kielestä n. 120 virttä. Uusi virsikirja jätettiin kuninkaan käskystä tarkastettavaksi Turun ja Viipurin

tuomiokapitulien lisäksi myös Narvan konsistorissa (Inkerinmaalla).

Virsikirjan rakenne

413 virttä, niiden joukossa Finnon (1583) ja Maskulaisen (1605) virsikirjojen virret lähes sellaisenaan. Uusia suomalaisia virsiä todennäköisesti 17. Virsikirjan osastojako:

1. Katekismus virsiksi tehty
2. Kuningas Davidin psalmit
3. Jokavuotiset juhla virret
4. Muutamain sunnuntain evankeliumit virsiksi tehdyt
5. Erinomaiset opetusvirret
6. Katumusvirret
7. Kristuksen elämästä
8. Murheen, ristin ja kiusauksen alla
9. Rukousvirret
10. Ylistys- ja kiitosvirret
11. Kaikkinaisissa tarpeissa
12. Virret erinomaisissa säädyissä ja tiloissa
13. Ruokavirret
14. Aamu- ja ehtoovirret
15. Kuolemasta ja hautaamisesta
16. Ihmisen tilasta kuoleman jälkeen

Luonteenomaisia piirteitä

- 1) Virret ensimmäistä kertaa numeroidut, mistä syystä kirkkoihin ilmestyivät **virsitaulut**
- 2) Kieli 'epätasaista': vanhat virret ennallaan, uudet käännettiin 1600-luvun runousopillisten ihanteiden mukaan
- 3) Mukana myös latinankielisiä virsiä ja ns. sekalauluja
W 124 In dulci jubilo, Nyt on iso ilo
W 139 Puer natus in Bethlehem
(Piltin synnytt' Betlehem)
- 4) Kertovia virsiä
W 141 Passiovirsi O ihminen muistel' syntis pääl'
W 210 Virsi Jerusalemin hävityksestä
W 219 Juhannusvirsi

*Herodes häjyn elkinen
Weljens eläis emännän ryöväis
Johannes Castaja julkinen
Sen sucurutzautt' soimais,*

*Fangiun Herodes heitti hänen,
Totuutt' ei totellut erän,
Herodias, häjy nainen
seisoi hänen hengens peräns.*

- 5) Opettavaisten virsien määrä kasvanut
W 267 Kultainen ABCD: sisältää niin monta opetusta kuin aapistossa on kirjaimia
W 377 Virsi 12-kymmenestä päivän hetkestä: jokaiselle tunnille annettu ajattelemisen aihetta, esim.
yksi jumaluus
kaksi Kristuksen luontoa
kolme jumaluuden persoonaa
neljä evankelistaa
viisi Kristuksen haavaa
- 6) Kieli värikästä, moni-ilmeistä ja voimakkaita kielikuvia sisältäviä, esim. Virsi juopumusta vastaan (W 279:11):

*Vesi-taudit, ruumiin tuskat,
Rinnan ahdistus, pään pakko,
Pahat puuskat, häijyt yskät,
Posken rypyt ja jako,
Kätten väristys, kasvoin kohistus,
Hengen myös häijy haju,
Silmäin puna, paha pullistus,
Näin ylön juomisest hajoo*

- 7) Raamatullisten esimerkkien runsaus
8) Vuorokeskusteluvirsiä
9) 1600-luvun **saksalainen** virsirunous jo mukana: Franck, Gerhardt, Heermann, Neumark, Opitz ja Rist, samoin **ruotsalaiset** virsirunoilijat Arrhenius, Spegel ja Svedberg
10) Sielunhoidollisuus
11) Uusia juhlavirsiä, mm.
W 182 Pyhä Hengi sydämellen
W 245 Sun halduus, racas Isäni
W 318 Jo joutuu armas aica

Vanhan virsikirjan uskonnollisuus

- 1) Raamatulla keskeinen asema. Kaksi pääosastoa (psalmivirret ja evankeliumivirret) sisälsivät pelkkiä Raamatun tekstien mukailuja

2) Opettava piirre: Mitä on luterilainen oppi? Mitä on kristillinen elämä?

3) Jumalakuva; Jumala kuvataan kiivaaksi ja ankaraksi Herraksi, joka vihassaan uhkaa rangaista jumalattomia ja tuhota heidät. Ihminen: perusluonteeltaan paha ja synnin sitoma. W 260:n 2. säkeistö on eräänlainen **syntiluettelo**:

*Cateus cawalus väärät valat
Rijta tora wiha waino
Petos wääryys wäkivalda
Toinen toistans vastan ain on
Ahneus ylpeys coirus coreus
Pramius juopumus hecuma huorus
Pilcat pahat tavad meis ovat*

4) Maailman turhuuden, viheliäisyyden ja syntisyyden korostaminen

5) Jeesuksen sovituskoulema

6) Jumalaan luottaminen ja turvallisuuden tunne

7) Voimakkaat helvetin kuvaukset, esim. W 407:23-24

*Tuli ja tulikivi
Liecki ja pirun pijli
Sielu pijnas pitäpi
Ruumist vaivoas waivapi
Madot, pirut, lohikärmes
Cuohuvat tulises järves
Alaistus, turca puuttumat
Nälkä sawu sammumat.*

8) Mystiikan vaikutus: Jeesuksen rakkaus/Vapahtajan kärsimys (Johann Arndt, Martin Moller, Ph. Nicolai)

Vuoden 1701 virsikirjan sävelmistö **Yxi Tarpelinen Nuotti-Kirja** ilmestyi seuraavana vuonna.

Vuoden 1986 virsikirjan virret, jotka ovat ilmestyneet ensimmäisen kerran vuoden 1701 virsikirjassa:

2 , 39, 57, 69, 74, 83, 93, 97, 112, 117, 129, 154, 155, 184, 189, 200, 209, 224, 230, 252, 268, 269, 272, 273, 278, 279, 281, 282, 283, 284, 293, 295, 297, 303, 304, 305, 306, 324, 326, 327, 330, 331, 332, 348, 349, 350, 352, 360, 362, 370, 376, 377, 381, 382, 383, 400, 456, 457,

520, 521, 535, 536, 537, 546, 551, 553, 554, 559, 571, 587, 598, 599, 606, 607, 612, 615, 618, 619, 620, 622 ja 624, yht. 81 virttä.

Kirjallisuus

Onni Kurvinen, Vanha virsikirja. Vuoden 1701 suomalaisen virsikirjan synty ja sisällys. Diss. Rauma 1941.

Vuoden 1886 virsikirja

Iso viha 1713-21 valmisti maaperää pietismille, joka sai kannattajia ensiksi papeista ja sotilaista sekä virkamiehistä ja heidän perheistään. Heränteen kansan kaikkien ryhmien yhdisteeksi muodostui kaksi v. 1790 ilmestynyttä laulukokoelmaa: **Halullisten Sielujen Hengelliset Laulut** ja **Siionin Virret**. Virsiä kirjoittivat pappien lisäksi myös 'kansanmiehet'.

RUNOILIJOITA

Antti Oilen (k. 1722)

Paimion pitäjänapulainen

389 Jumalan haltuun anna (1734)

Iisak Ervast (k. 1757)

Kemin kirkkoherra

355 Jeesus, ilo elämäni (1732)

538 Oi Jeesus, lohdukseni (1732)

Abraham Achrenius (k. 1769)

Ähtävän kappalainen, myöh. Nousiaisten kirkkoherra ja Länsi-Suomen herännäisyyden johtohenkilö. Toimitti ensimmäiset suomenkieliset hengelliset laulukirjat

1762 Vanhat ja uudet hengelliset virret (arkkivirsiä)

1769 Zionin Juhla-Wirret

Monet Achreniuksen virsistä tulleet suosituiksi kirkkovirsiksi. Hänen virsilleen tunnusomaista: maailmasta eroaminen ja toisen parannuksen tielle lähteminen

103 Ah saavu, Jeesus, seurahamme (1769)

pääsiäisvirsi

- 153 Herää, nouse nukkumasta (1746)
kirkkovuoden päätös
265 Jeesus armon soi (1769)
390 O Jesus, armon ruhtinas (1756)
uskonvirsi

Antti Achrenius (k. 1810)

Nousiaisten kirkkoherra (Abraham A:n poika). Toimitti v. 1790 kokoelman Halullisten sieluin hengelliset laulut (kokoelman toimittajana on pidetty myös Ulvilan kirkkoherraa P. J. Ignatiusta). Suomensi Sions sångers -kokoelman lauluja (mm. Nyt ylös, sieluni).

- 334 Armon lapset, riemuitkaa (1790)
408 Joutukaa, sielut, sill' aika on kallis (1790)
628 En ymmärrä, mik' ilo (1790)

Elias Lagus (k. 1819)

Taivassalon kirkkoherra, suomensi ja toimitti herrnhutilaisten laulukokoelman Sionin virret 1790.

Tuomas Ragvaldinpoika (k. 1804)

Tyrvääläinen talonpoika. Painatti 1775 arkkipiisbivihkosen Christilliset arkkipiisbivirret.

- 483 Kuka meistä sinua (1762)

Matti Paavola (k. 1859)

Nakkilan talollinen (alk. Matti Yli-Kartano Eurajoelta)

- 311 Jo joudu, mun sieluni, heräämähän (1847)

Orivon (Efraim) Jaakola (k.1857)

Kalannista

- 368 Jeesus, matkakumppani (1861)

Antti Wilén (k. 1893)

Kalannin kirkon suntio

- 337 Ei laulamasta lakkaa (1856)

Kustaa Stenman (k. 1809)

Siuron mylläri

- 614/1938 Ah mi autuus ompi siellä

VIRSIKIRJAUUDISTUKSEN ENSIMMÄINEN VAIHE

Vuonna 1817 vietettiin uskonpuhdistuksen 300-vuotisjuhlaa. Samana vuonna asetettiin komitea uudistamaan suomalaista virsikirjaa (myös Ruotsissa oli pantu vireille virsikirjan uudistaminen). Komitean puheenjohtajaksi nimettiin arkkipiispa **Jaakko Tengström**. Komitea julkaisi virsikirjailun, jonka tuloksena saatiin monta uutta virttä. Niistä useat ovat edelleenkin käytössä.

Olof Pesonius (k. 1849)

Vehkalahden kappalainen

145 Taivaassa, johon Jumala (pyhäinpäivä), 1836

474 Nyt Herrallemme kiitoksen (ateria), 1836
psalmin 145 pohjalta

Pentti Jaakko Ignatius (k. 1827)

Ulvilan kirkkoherra. Julkaisi 1824 oman virsikokoelman, jossa oli käännöksiä ja mukaelmia sekä omia virsiä.

240 Herra, kaiken onnen tuoja (1824)

375 Kun Herra hoitaa, paimentaa (1824)

629 Oi riemun rikkautta (1824)

Jaakko Tengström (k. 1832)

522 Anna, Herra, kansallemme (työvirsi), 1836

Tengström tunsu suurta mielenkiintoa ruotsalaisen J. O. Wallinin virsikirjaa (1819) kohtaan. Tengström oli suunnitellut, että Wallinin virsikirja voitaisiin ottaa käyttöön sellaisenaan maamme ruotsinkielisissä seurakunnissa. Wallinin virsikirjan ihannointia ilmeni myös suomenkielisellä puolella, mitä todistaa, että Pöytyän kirkkoherra *Carl Helenius* ja Lemminkäinen kirkkoherra *J. Roschier* julkaisivat 1830-luvulla omat suomennosehdotuksensa Wallinin virsikirjasta.

Arkkipiispa Tengströmin komitea julkaisi ehdotuksensa **Uusia virsiä, kirkossa ja kotona veisattavia** v. 1836. Tengström kuoli vähän ennen komiteatyöskentelyn päättymistä. Työn saattoi painokuntoon Ulvilan kirkkoherra **Kustaa Renvall** (k. 1841). Ehdotuksessa oli virsiä kaikkiaan 752, joista Tengström oli antanut lopullisen muodon 726 virrelle. Virsistä yli 100 oli käännetty ruotsalaisen J. O. Wallinin virsikirjasta (1819). Virsien kieliasua oli uudistettu; säilytetty mm. inessiivin lyhyt

pääte -sa, -sä, mutta luovuttu länsisuomalaisesta murteesta. Uudistuksesta huolimatta komitean ehdotus jäi 'pölyttymään' hyllyille, sillä kansa rakasti enemmän Vanhaa virsikirjaa (1701).

VIRSIKIRJAUUDISTUKSEN TOINEN VAIHE

Uusi vaihe suomalaisen virsikirjan uudistamisessa alkoi v. 1853, jolloin asetettiin sekä suomen- että ruotsinkielinen virsikirjakomitea. Ihanteeksi muodostui kunnioitettava asennoituminen vanhoihin virsikirjoihin, mikä merkitsi luopumista Wallinin virsikirjasta ja vuoden 1836 virsikirjaehdotuksesta. Komitean mielestä vanhoja virsiä tulisi säilyttää mahdollisimman paljon. Virsikirjaa ei tulisi rakentaa vain sivistyneistöä varten, myös suuren yleisön vaatimukset oli huomioitava. Kun ruotsinkieliseen komiteaan tulivat mukaan mm. *J. L. Runeberg* ja *Sakari Topelius* ja suomenkielisen virsikirjakomitean puheenjohtajaksi v. 1863 *Elias Lönnrot*, olivat uudistustyössä mukana kansallisesti merkittävimmät runoilijat.

JOHAN LUDVIG RONEBERG (1804-1877)

Toimi Porvoon lukion lehtorina. Toimitti 1857 painosta oman virsikirjaehdotuksensa, ns. **Runebergin virsikirjan**, jossa hänen omia virsiään oli 60. Niistä puolet tullut käyttöön myös suomenkielisenä.

Runebergin virsirunoudelle tyypillisiä piirteitä

1) Evankeliumivirsien uudistaminen

Vanha kertova tyyli vaihtuu lyyriseen kuvaukseen (sydämellisyys)

367 On autuasta Jeesukseen (Joh. 2:1-11)

Säll den vars hopp till Jesus står

410 Maaailman tungoksessa käy (Matt. 20:1-16)

O människa, o vandringsman

431 Ken on mun lähimmäiseni (Luuk. 10:25-37)

Vem kallar du din nästa här

2) Psalmivirsien uudistaminen

- 459 Taivaat kaikki valtiaansa (psalmi 19)
Himlars rymd sin konung ärar

3) Jumalan sana

- 183 On meillä aarre verraton
En dyr klenod, en klar och ren
185 Herra, annat sanassasi
Ordets Herre, du har givit

4) Ihmisen elämän ja sen tarkoituksen kuvaaminen

- 124 Käy köyhään sydämeeni
Kom till mitt arma hjärta
490 Mä silmät luon ylös taivaaseen
Jag lyfter ögat mot himmelen
593 Maan päällä aina ihminen
En vandringsman är mänskan här

Runebergin sairastuttua komiteatyön johtoon tuli **Lars Stenbäck** (k. 1870), professori ja Isonkyrön kirkkoherra, joka pyrki lähemmäksi raamatullisen kristillisyyden henkeä, mutta loppujen lopuksi etääntyi Raamatun kielestä ja vanhoista virsistä. Hänen omista runoistaan tunnetuin on virsi 288 Sun silmäis eteen, Jeesus (För Jesu milda ögon).

Seuraavassa vaiheessa työn johtoon tuli **Sakari Topelius** (1818-1898), historian professori ja kirjailija, joka puolusti virren kansanomaisuuden periaatetta ja luonnetta (virsi = kristillistettyä kansanrunoutta). Ruotsinkielinen ehdotus valmistui 1880. Topelius kirjoitti kaikkiaan n. 40 virttä, mm.

- 484 Totuuden Henki, johda sinä meitä (1869)
Sanningens Ande, som av höjden talar
478 Jos, Jeesus, Herrani (1869)
Om jag ej haver dig

Suomenkielisen komitean jäseniä olivat mm. Elias Lönnrot, August Ahlqvist (Oksanen), K. Kiljander, K. K. von Essen, A.B. Roos ja K. L. Lindström, musiikillisena asiantuntijana toimi Helsingin Nikolainkirkon urkuri **Rudolf Lagi**. Komitea julkaisi ensimmäisen ehdotuksensa v. 1867 (Lisäsvirsiä 1868) ja toisen v. 1871.

1867

Uusi Suomalainen Virsikirja Nuottien kanssa. Virsiä 413 , joista uudistettuja 113.

1868

Lisäysvirsiä Uuteen Suomalaiseen Virsikirjaan. Virsiä 150.

ELIAS LÖNNROT (1802-1884)

Jäi eläkkeelle professorin virasta 1862. Kutsuttiin seuraavana vuonna suomenkielisen virsikirjakomitean jäseneksi. Työkenteli virsien parissa seuraavat kaksi vuosikymmentä julkaisten sinä aikana 10 omaa virsikokoelmaa, mm.

1872 **Suomalainen virsikirja väliaikaiseksi tarpeeksi**

1874 **43 virttä**, joka sisälsi uskonpuhdistusajan keskeisiä koraa- leja restauroidussa muodossa, asiantuntijana O.I. Colliander.

Lönnrot oli huomattava kielen uudistaja

- uusia sanoja
- loppusoinnut
- paholaisen sanan välttäminen
- karkeiden ilmaisujen karsiminen

Lönnrotin virsiä

37 Jo nyt taas on vuosi yksi (1865)

46 Tähti taivahinen kerran (1865)

79 Oi Jeesus, lähde autuuden (1864)

460 Oi Herra, kaikkivaltias (1871)

kirjoitettu Sammatin kansakoulun vihkiäisjuhlaan

572 Taas kukkasilla kukkulat (1871)

psalmin 65 pohjalta

Alfred Brynolf Roos (k. 1873)

Brändön kirkkoherra

193 Autuuden ja armon sana (1871)

579 Oi Herra, siunaa päämies maamme (1868)

Vuoden 1876 kirkolliskokouksessa sekä suomen- että ruotsin- kielinen virsikirjaehdotus hylättiin. Samalla asetettiin uusi ko- mitea, puh. johtajana prof. Julius Krohn.

Julius Krohn (k. 1888)

Kirjoitti suomalaisen virsikirjan historian (1880). Runoili, suomen- ja muokkasi kaikkiaan n. 170 virttä. Useat hänen kirjoittamistaan ja muokkaamistaan virsistä ilmestyi komitean ehdotuksessa v. 1880.

313 Eteesi, Herra,irmiain (1880)

413 Ah kuinka taivaan valtakunta (1880)

414 Ah kuinka onkaan autuas (1880)

580 Oi kuningasten Kuningas (1871)

582 Jos huonetta ei rakenna (1880)

Krohnin johtama komitea julkaisi ehdotuksensa v. 1880. Toinen kirkolliskokous hyväksyi v. 1886 neljännen suomenkielisen virsikirjan (536 virttä, joista uusia 241). Se piti ottaa seurakunnissa käyttöön vuoteen 1897 mennessä. Uusi virsikirja noudatti paljolti saksalaisia esikuvia korostaen erityisesti virren liturgista ja sielunhoidollista piirrettä. Uusista aihepiireistä mainittakoon **lähetys** ja **koulu**. Vuoden 1886 virsikirjassa korostui erittäin voimakkaana kansallisrunoilijoiden (Runeberg, Topelius, Lönnrot) virsiaineisto.

Vuoden 1886 virsikirjan rakenne

I Vuotuiset juhlavirret

II Seurakunta ja kirkolliset toimitukset

III Kristillinen elämä

IV Virret erinäisissä säädyissä ja tiloissa

V Viimeisissä tapauksissa

Vuoden 1886 kirkolliskokous hyväksyi myös uuden ruotsinkielisen virsikirjan. Siihen asti maamme ruotsinkielisissä seurakunnissa oli käytetty Ruotsin virsikirjaa (Den Svenska Psalmboken) v:lta 1695. Samalla kirkolliskokous asetti komitean valmistamaan sävelmistöä uusille virsikirjoille.

Vuoden 1986 virsikirjan virret, jotka on ensimmäisen kerran julkaistu vuoden 1886 virsikirjassa:

3, 7, 8, 9, 10, 25, 26, 29, 36, 37, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 56, 58, 63, 66, 67, 68, 79, 82, 84, 86, 89, 98, 99, 100, 102, 108, 109, 116, 118, 119, 120, 127, 132, 133, 137, 145, 156, 159, 163, 167, 168, 172, 183, 185, 186, 193, 199, 201, 210, 211, 215, 220, 223, 226, 233, 234, 235, 240, 253, 255, 259, 266, 270, 271, 287, 298, 302, 313, 328, 329, 333, 335, 340, 351, 354, 355, 366, 367, 375, 378, 384, 385, 387, 389, 390, 391, 393, 394, 401, 402, 403, 410, 412, 413, 414, 421, 422, 430, 431, 445,

459, 460, 474, 478, 490, 491, 538, 540, 541, 542, 545, 562, 572, 573, 578, 579, 582, 588, 593, 605, 608, 609, 610, 613, 614, 623, 625, 628, 629, yht. 135 virttä.

Kirjallisuus

Kustaa Hallio, Suomalaisen virsikirjan uudistus. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Toim. 23. Jyväskylä 1928.

Kustaa Hallio, Suomalaisen virsikirjan virret. Alkuperä ja kehitys. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toim. 203. Tampere 1936.

Hilja Niemi, Suomalaisen virsikirjan uudistaminen vuoden 1886 viralliseksi virsikirjaksi. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran Toim. 54. Tampere 1954.

Catharina Östman, Psalm och språk. Finlandssvenska revisioner av Runebergspalmer 1865-1983. Kyrkohistoriska arkivet vid Åbo akademi. Meddelanden 20. Åbo 1985.

Vuoden 1923 lisävihko

Tausta

- Syntyy selvä juopa maallisen ja hengellisen runouden välille.
- Syntyy uusia hengellisiä laulukirjoja, mm.
 - 1892 **Siionin Kannel** (uusi laitos)
 - 1893 **Siionin Virret** (uusi laitos),
toim. Wilhelmi Malmivaara
 - 1900 **Hengellisiä Lauluja ja Virsiä**
- Hengellisten laulukirjojen aineistoa haluttiin siirtää virsikirjaan
- Virsitutkimus käynnistyy: prof. V.T. Rosenqvist julkaisi tutkimuksia Runebergin, Stenbäckin ja Topeliuksen virsistä, rovas-ti Kustaa Hallio tutki vuoden 1886:n virsikirjan syntytaustaa ja sisältöä ja maist. P.J.I. Kurvinen Suomen virsirunouden alkuvaiheita vuoteen 1640.

Vuoden 1886 virsikirjaa arvosteltiin usealta taholta, etenkin herätysliikkeiden suunnasta, koska virsikirja ei vastannut herätysliikkeiden edustamaa parannuskristillisyyttä. Yksittäisiä aloitteita virsikirjan uudistamiseksi tehtiin vuosien 1908 ja 1913 kirkolliskokouksessa. Asia tuli ajankohtaiseksi vasta v. 1918,

kun virsikirjan uudistamista koskeva aloite tuli Porvoon ja Savonlinnan pappeinkokouksista. Kirkolliskokous asetti seuraavan **komitean**:

Wilhelmi Malmivaara, rovasti (puh.joht)

V.A. Koskenniemi, professori

T. von Pfaler, rovasti

Ilmari Krohn, professori (musiikin asiantuntija)

Komitean tarkoituksena hankkia uutta virsiaineistoa etenkin seuraavista kokoelmista:

Halullisten sieluin hengelliset laulut

Siionin Virret

Hengelliset laulut ja virret (II osa)

Vuonna 1923 valmistuneessa virsikirjan lisävihkoehdotuksessa oli kaikkiaan **295 virttä** (n:ot 537-831), mukana mm. 20 Siionin Virsien laulua sekä runsaasti ulkomaisia lauluja. Krohn valmisti ehdotukseen säestyskirjan. Komitean ehdotus valmistui keväällä 1923 niin myöhään, ettei sitä voitu enää ottaa kirkolliskokouksessa käsittelemään.

Kirkolliskokous käsitteli ehdotusta vuonna 1928. Kirkolliskokouksen mielestä komitean työssä ei saavutettu asetettuja tavoitteita, ts. ulkomaista lauluaineistoa oli otettu enemmän kuin kotimaista. Niinpä se hylkäsi komitean ehdotuksen. Vuoden 1923 lisävihkoehdotusta hyödynnettiin kuitenkin seuraavassa virsikirjauudistuksessa, sillä siitä otettiin vuoden 1938 virsikirjaan kaikkiaan 67 virttä.

Vuoden 1986 virsikirjan virret, jotka on ensimmäisen kerran julkaistu vuoden 1923 lisävihkoehdotuksessa:

5, 11, 28, 30, 32, 64, 73, 75, 80, 81, 110, 121, 136, 142, 150, 151, 153, 173, 176, 194, 195, 197, 202, 203, 206, 212, 225, 243, 250, 265, 275, 285, 286, 292, 299, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 315, 358, 364, 365, 368, 371, 388, 408, 409, 433, 462, 484, 492, 500, 526, 539, 548, 551, 577, 580, 594, 611, 630, 631, **yht. 67 virttä**.

Kirjallisuus

Pentti Lempiäinen, Vuoden 1923 virsikirjan lisävihkoehdotuksen synty. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran vuosikirja 54-57 (1964-1967). Pieksämäki 1968.

Vuoden 1938 virsikirja

Tausta

Kirkolliskokous asetti v. 1928 virsikirjaa uudistamaan seuraavan **komitean**:

- Aukusti Oravala, teol. tri (puh.joht.)
- Kaarle Krohn, professori
- Armas Maasalo, maisteri, musiikin asiantuntija
- Ilmari Salomies, pastori
- K.V. Tamminen, pastori

Varajäseninä rov. Kustaa Hallio, fil. tri Martti Hela, asessori K.R. Kares ja rov. Matti Merivirta.

Komitean tehtävät

- 1) Suorittaa valtiollisten olojen muuttumisesta aiheutuneet muutokset. Esim. A. B. Roosin isänmaanvirressä v:lta 1865 pyydettiin siunausta *keisarille ja säädyille* (n:o 579).
- 2) Vähän käytetyt virret vaihdettava uusiin
- 3) Uusiin sekä vanhoihin, vähän laulettuihin virsiin hankittava uudet sävelmät.

Komitea kutsui asiantuntijajäseneksi maisteri **Lauri Pohjanpään** (varsinaista sihteeriä komitea ei valinnut lainkaan). Kun Lönnrotin komitean aikana toiminnoista 'tiedotettiin' varsin runsaasti ja avoimesti, ei Oravalan komitea antanut tietoja suurestikaan julkisuuteen.

Uudistusperiaatteita

- raamatullisuuden periaate
- totuudellisuuden, "asiallisuuden" periaate
- rukouksen sävyn periaate
- johdonmukaisuuden periaate (epäloogisuuksien pois karsiminen)

Komitean ehdotus ilmestyi 1937, mukana myös **nuottiliite**. Uusia virsiä 113, joissa korostui parannuskristillisyyden (herännäisyyden ja uusimman teologian vaikutusta) ja rukous, mistä syystä monissa virsissä oli selkeä rukouspuhuttelun muoto. Komitea oli muuttanut vanhoja virsiä paljon enemmän kuin kirkolliskokous oli alkuaan tarkoittanut.

Syksyllä 1937 virsikirjaehdotusta käsiteltiin kaikissa synodaalikonkoursissa (pappeinkonkoursissa). Myös seurakunnat (515) antoivat lausuntonsa komitean ehdotuksesta. Piispainkonkours asetti joulukuussa 1937 **tarkastajakunnan**:

Aleksi Lehtonen, piispa (pj)

Ilmari Salomies, teol. tri

Eino Sormunen, professori

Tarkastajakunnan lausuntoon tuli 34 uutta virsiehdotusta. Myös **virsikirjavalio kunta** (asetettu 3.10.1938) antoi oman lausuntonsa, johon sisältyi 16 uutta virsiehdotusta. Uusi virsikirja hyväksyttiin kirkolliskonkoursissa 29.10.1938. Sen käyttöön otaminen tapahtui vuoden 1939 adventtina - juuri talvisodan kynnyksellä.

Virsi en lukumäärä

578 otettiin virsikirjakomitean ehdotuksesta
13 tarkastajakunta palautti ed. virsikirjasta
26 tarkastajakunnan ehdottamia uusia virsiä
16 virsikirjavalio kunnan ehdottamia uusia virsiä

Yhteensä 633 virttä

Luonteenomaisia piirteitä

1) Itsenäisen Suomen ensimmäinen virsikirja

2) Ensimmäistä kertaa mukana mm.

englantilaisia virsiä

134 Pyhä, pyhä pyhä

555 Oi Herra, luoksein jää!

ja **unkarilaisia** virsiä

353 Puolees, Jeesus, rukouksin

357 Saavu, Jeesus, suuri armontuoja

3) Ekumeenisuus esillä

4) Herätysliikkeiden lauluaineistoa mukana (rukoilevaiset ja heränneet)

5) Uusia suomalaisia virsiä, kirjoittajina mm. Hilja Haahti, Simo Korpela, V.A. Koskenniemi, A.V. Koskimies, Wilhelmi Malmivaara, Väinö Malmivaara ja Lauri Pohjanpää

Vuoden 1938 kirkolliskonkours asetti **koraalikomitean**: pj Erkki Kurki-Suonio, jäseninä mm. Armas Maasalo, Leevi Madetoja ja kantt. Edvard Inkinen. Koraalikomitean ehdotus valmistui

1941. Uutta sävelmäaineistoa edustivat yli 100 hengellistä kansansävelmää, jotka olivat suomalaisia toisintoja pääasiassa vanhoista saksalaisista ja ruotsalaisista koraaleista. Kirkolliskokous hyväksyi koraalivirsikirjan 1943. Sen pohjalta valmistettiin myös uusi **koraalikirja** (Armas Maasalo-Aleksi Lehtonen-Taneli Kuusisto).

Vuoden 1986 virsikirjan virret, jotka on ensimmäisen kerran julkaistu vuoden 1938 virsikirjassa:

38, 48, 76, 103, 123, 124, 126, 134, 139, 143, 146, 169, 179, 182, 198, 204, 205, 229, 244, 247, 254, 274, 280, 291, 301, 314, 316, 334, 336, 342, 344, 353, 356, 357, 359, 361, 363, 379, 388, 392, 405, 406, 407, 424, 446, 461, 472, 485, 486, 496, 500, 506, 512, 555, 556, 557, 558, 564, 566, 583, 596, 626, **yht. 62 virttä.**

Vuoden 1963 lisävihko

Kirkolliskokous asetti v. 1958 komitean valmistamaan virsikirjan lisävihkoa. Sen tuli huomioida yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset sekä seurakuntien uudet työmuodot. **Komiteaan** nimettiin seuraavat henkilöt:

Jaakko Haavio, puheenjohtaja
Armas Maasalo, musiikkiasiantuntija
(hänen kuolemansa jälkeen L. J. G. Strähle)
Herkko Kivekäs
Anna-Maija Raittila

Komitean ehdotus valmistui 1962. Kirkolliskokous hyväksyi lisävihkon 1963. Siinä oli uusia virsiä kaikkiaan 46 (n:ot 634-679). Lisäykset koskivat lasten ja nuorten sekä palvelu- ja lähetysvirsiä. Uusia virsisävelmiä otettiin 10. Komitean ehdotus sisälsi myös hengellisiä lauluja (mm. Kiitos sulle, Jumalani), joita kirkolliskokous ei kuitenkaan hyväksynyt lopulliseen lisävihkoon.

Vuoden 1986 virsikirjan virret, jotka on ensimmäisen kerran julkaistu vuoden 1963 lisävihkossa:

78, 101, 122, 148, 162, 164, 174, 664:1, 237, 380, 404, 411, 419, 423, 425, 426, 432, 434, 435, 436, 438, 439, 440, 450, 467, 487, 493, 494,

495, 497, 498, 504, 505, 518, 519, 524, 543, 560, 563, 592, yht. 40 virttä.

Kirjallisuus

(Vuoden 1938 virsikirjaan ja v:n 1963 lisävihkoon liittyvä)

Jaakko Haavio, Virsikirkerit. Joensuu 1970.

Herkko Kivekäs, Virsikirjamme uudet virret. Kirkkomusiikki-lehti 6-7/1965.

Erkki Kurki-Suonio, Viikon virsi. Graduaalivirsien tarkastelua adventista helluntaihin. Helsinki 1974.

Erkki Kurki-Suonio, Viikon virsi 2. Graduaalivirsien tarkastelua kolminaisuudenpäivästä kirkkovuoden loppuun. Pieksämäki 1975.

Lauri Pohjanpää, Viides suomalainen virsikirja. Helsinki 1948.

Aarni Voipio, Laulava seurakunta. Kertoelmia messulaulusta ja virsistä. Jyväskylä 1956.

Aarni Voipio, Virsiemme synty ja olemus. Evankelisen hymnologian pääpiirteet. Porvoo 1940.

Aarni Voipio, Virsikirjakysymys. Suuntaviivoja tekeillä olevalle virsikirjan uudistukselle. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuuden Seuran julk. 20. Helsinki 1931.

Vuoden 1986 virsikirja

UUDISTUKSEN TAUSTA

Kirkolliskokous antoi v. 1968 Kirkon musiikkitoimikunnalle tehtäväksi suomenkielisen virsikirjan sävelmistöuudistusta koskevat valmistelutyöt. Keskeisimmäksi tehtäväksi tuli 1500- ja 1600-luvulta olevien koraalien restauroatio. Varsin pian ilmeni, että virsisävelmien rytmillinen uudistus edellytti myös virsitekstien uudistamista.

Virsiuudistuksen valmistelutyöt vauhdittuivat, kun **Lapuan ja Mikkelin** hiippakuntakokoukset tekivät kirkolliskokoukselle virsikirjan uudistamista koskevat aloitteet. Virsikirjauudistuksen perusteluina minittiin mm., että

- 1) virsien kieliasu on vanhentunut
- 2) virsikirja on liian laaja ja siinä on liian paljon sävelmiä

- 3) virsikirjassa on runsaasti epäajankohtaista ja käytöstä pois jäänyttä aineistoa
- 4) nuorten virsiä on vähän ja nuorten on muutenkin vaikea tuntee virsikirjaa omakseen
- 5) teollisuusyhteiskunta on virsikirjalle etäinen
- 6) vanhojen virsisävelmien melodia- ja rytmiasu poikkeaa alkuperäisistä muodoista

Kirkolliskokous asetti vuoden 1973 marraskuussa 7-henkisen **komitean** valmistamaan ehdotusta uudeksi suomenkieliseksi virsikirjaksi. Komiteaan nimettiin seuraavat henkilöt:

- Pentti Lempiäinen, apul. professori, puheenjohtaja
- Anna-Maija Raittila, kirjailija
- Niilo Rauhala, kirjailija, pastori
- Jukka Malmivaara, lääninrovasti
- Esa Santakari, kirkkoherra
- Markku Kilpiö, teol. maist.
- Reijo Pajamo, fil. lis., kanttori, varapuheenjohtaja

Komitea kutsui sihteerikseen past. *Seppo Suokunnaan*. Virsikirjan uudistaminen poikkesi aikaisemmasta käytännöstä siinä, että kysymyksessä oli **kokonaisuudistus**, ts. virsien sanojen ja sävelmien uudistaminen tapahtui samanaikaisesti. Tästä syystä komiteassa oli alusta alkaen edustettuna myös musiikillinen asiantuntemus.

UUDISTUSPERIAATTEET

Komitea julkaisi v. 1976 osamietinnön, joka sisälsi virsikirjauudistuksen periaatteet sekä näytteitä vanhojen virsien muokkauksesta ja uusista virsiteksteistä ja -sävelmistä. Komitea ehdotti poistettavaksi n. 200 vanhaa virsitekstiä.

Sävelmäudistuksen keskeisimmät periaatteet

- 1) virsisävelmien lukumäärää vähennettävä, karsintaa suoritettava varsinkin uniikkisävelmien kohdalla (uuniikkisävelmä tarkoittaa melodiaa, joka esiintyy vain yhden tekstin yhteydessä)
- 2) vanhojen koraalien sävelmä- ja rytmiasussa pyrittävä seuraamaan yhteistä luterilaista käytäntöä

- 3) uusien sävelmien ensisijaisena valintakriteerinä tekstin ja sävelmän alkuperäinen tai totuttu yhteys
- 4) rinnakkaissävelmistä olisi luovuttava
- 5) toimitusvirsisssä käytettävä yleisesti tunnettuja ja helposti omaksuttavia sävelmiä
- 6) lasten virsien sävelmävalinnoissa huomioitava lasten musiikin viimeaikainen kehitys, nuorten virsien sävelmiä otettava nuorten omista laulukokoelmista
- 7) säkeistötyyppisen virren rinnalle etsittävä uusia muotoja, esim. esilaulaja - kerto.
- 8) uudessa virsikirjassa tulisi olla edustettuna seuraavat sävelmätyypit:
 - hymni (gregoriaaninen)
 - perinteinen koraali
 - perinteinen hengellinen laulu
 - kansanlaulu
 - uusi nuorten laulu
 - uusi koraalityyppinen sävelmä

Kun kirkolliskokous oli pienin muutoksin hyväksynyt komitean esittämät uudistusperiaatteet, komitea jakaantui kahteen jaostoon: teksti- ja musiikkijaostoon. Lisäksi komitea nimesi 27-henkisen palauteryhmän, johon valittiin edustajia eri puolilta Suomea.

Tekstijaosto

Esa Santakari, puh. joht.
 Anna-Maija Raittila
 Niilo Rauhala
 Heikki Vaahtoniemi
 Tauno Väinölä

Musiikkijaosto

Reijo Pajamo, puh. joht.
 Harald Andersén
 T. I. Haapalainen
 Markku Kilpiö
 Taneli Kuusisto

KOKEILUVIHKKO "Uusia Virsiä 79"

Komitea julkaisi v. 1979 kokeiluvihkon *Uusia virsiä 79*, joka sisälsi 87 virttä. Niiden kokeilu tapahtui tuomiokapitulien valitsemissa kokeiluseurakunnissa (yht. 21), kokeiluaika 1.9.1979-31.8.1980.

Kokeiluseurakunnat

Turun arkkihiippakunta

Salo-Uskela
Raisio
Noormarkku

Mikkelin hiippakunta

Kesälahti
Kuusankoski
Mikkelin msrk

Oulun hiippakunta

Karjasilta, Oulu
Pudasjärvi
Pyhäjoki

Lapuan hiippakunta

Laukaa
Vaasan suom. srk
Lapua

Kuopion hiippakunta

Juankoski
Kiuruvesi
Pieksämäen msrk

Tampereen hiippakunta

Hauho
Jämsänkoski
Riihimäki

Helsingin hiippakunta

Järvenpää
Malmi, Helsinki
Nummi

Kokeilu osoitti, että uusien virsien tarve oli suuri. Kokeiluseurakunnat olivat valmiit hyväksymään virsien teksteistä n. 90 % ja sävelmistä n. 91 %. Palautteen pohjalta komitea **poisti** jatkokäsittelystä (kokeiluvihkosta) seuraavat kuusi virttä:

- 686 Käyn kanssa paimenten
jouluvirsi
san. K. V. Tamminen, säv. Rikhard Mäkinen
- 709 Armahda, toivon Jumala
kirkkoa Jumalan kansana tarkasteleva virsi
Fred Kaan / William Tans'ur
- 710 Nyt ota, Jeesus, lahjamme
uhrilahjavirsi
suom. A-M Raittila / Ruotsin kor. kirja 1697
- 748 Kun, Jeesus, siunaat lapsia
pakolaislasten virsi
Britt G. Hallqvist / Nikolaus Hermann
- 749 Tyhmä mies hiekalle rakensi
vuorisaarnaan pohjautuva lastenlaulu
sanat ja sävelmä: Einojuhani Rautavaara

761 Jää kirkas, hanget säihkyvät
talvivirsi
Sakari Topelius / J. B. Königin kor. kirja 1738

VIRSIKIRJAEHDOTUS 1984

Komitea luovutti arkkipiispa John Vikströmille ehdotuksen uudeksi suomenkieliseksi virsikirjaksi kesäkuussa 1984. Se sisälsi 642 virttä, joista uusia 187 (29 %). Kirkkohallitus pyysi seurakunnilta virsikirjaehdotusta koskevat lausunnot vuoden 1984 loppuun mennessä. Lausunnon antoivat lisäksi piispainkokous ja kirkolliskokouksen asettama virsikirjavalioikunta (puh. joht. Paavo Kortekangas).

Komitean ehdotuksessa oli edellisen virsikirjan 387 sävelmästä säilytetty 262 (68 %). Uusia sävelmiä virsikirjaehdotukseen sisältyi 124 (32 %), niistä suurin osa uusiin teksteihin. Sävelmien kokonaismäärä kohosi 386:een. Uudistuksen käynnistyessä tavoitteeksi asetettiin sävelmien määrän vähentäminen. Työn kuluessa sävelmien lukumäärä kasvoi kuitenkin suunniteltua suuremmaksi. Tähän vaikutti ratkaisevasti kaksi seikkaa: 1) moniin uusiin virsiteksteihin liittyi kansainvälinen sävelmäkäytäntö, ja 2) monissa uusissa teksteissä oli sellainen runomitta, ettei siihen ollut käytettävissä 'vanhaa' virsisävelmää.

Vanhojen sävelmien uudistamisessa eli restauraatiossa pyrittiin noudattamaan aikaisempaa päätöstä, jonka mukaan vanhoihin koraaleihin palautetaan alkuperäinen tai sitä lähellä oleva rytmi- ja melodia-asu. Joidenkin koraalien kohdalla päädyttiin taas myöhempään sävelmämuotoon. Eräissä tapauksissa komitea päätyi ns. **rytmikaavan** käyttöön (esim. virsi 300), koska alkuperäistä muotoa pidettiin seurakuntakäyttöä ajatellen liian vaikeana. Komitean näkökantana oli, ettei virsikirjan sävelmistön tarvitse enää olla tyyllisesti yhtenäinen, koska myös virsitekstit edustavat hyvin erilaisia aikakausia, tyyliä ja traditioita.

UUSI VIRSIKIRJA HYVÄKSYTÄÄN

Kirkolliskokous hyväksyi ylimääräisessä istunnossaan Helsingissä 13.2.1986 uuden suomenkielisen virsikirjan (632 virttä)

Kirkolliskokous päätti, että virsikirja otetaan virallisesti käyttöön **vuoden 1987 adventtina**, ja että uusi virsikirja painetaan pääsääntöisesti **nuotillisena**. Samalla kirkolliskokous asetti viisihenkenen toimituskunnan (Taru Kolehmainen, Reijo Pajamo, puh. joht., Seppo Suokunnas, Hannu Vapaavuori ja Osmo Vatanen) valmistamaan virsikirjan **ohjepainosta**. Samassa kokouksessa kirkolliskokous hyväksyi myös uuden ruotsinkielisen virsikirjan (Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, 585 virttä).

Uusi, järjestyksessään kuudes suomenkielinen virsikirja, on edeltäjänsä suppeampi (vähennys 47 virttä). Vuoden 1938/63 virsikirjasta on säilytetty 461 virttä, uusia virsiä otettu 171 (n. 27 %). Uusia virsitekstejä on käännetty 15 eri kielestä. Erityisesti on lisätty kodin ja perheen virsiä, lasten ja nuorten sekä vanhusten virsiä, samoin kouluvirsiä. Uusia osastoja ovat **Kutsu ja kuuliaisuus** (398-417), **Yhteys** (444-454), **Jumalan luomistyö** (455-463) sekä **Koti ja perhe** (464-471). Virsikirjan loppuun on liitetty kirkolliskokouksen päätöksen mukaisesti tärkeimmät jumalanpalvelusten ja pyhiin toimitusten kaavat, joiden valinnassa on seurattu Kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskuksen (KJMK) johtokunnan suositusta.

Virsikirjan osastojako

- I Kirkkovuosi (virret 1-163)
- II Jumalanpalveluselämä (164-255)
- III Elämä Kristuksessa (256- 454)
- IV Elämä Jumalan maailmassa (455-603)
- V Kuolema ja iankaikkisuus (604-632)

Kirkolliskokous palautti vuoden 1938/63 virsikirjasta seuraavat virret

- 36 Jo vanha vuosi mennyt on
- 64 Nyt pääsi verta vuotaa
- 76 Puoleesi, Vapahtaja
- 126 Me kiitämme sinua
- 209 Herra, siunaa, auta meitä
- 210 Herramme Jeesuksen Kristuksen armo
- 237 Jo nuoruuteni aikana
- 254 Sun työhös, Jeesus, kutsun sain
- 356 Tyydy, sielu, Herran tahtohon
- 486 Puoleesi, Herra, luomme

- 558 Pois aurinko jo painui vuorten taaksi
618 Ratki taivaassa
627 Elämä murheen laaksossa
yht. 13

Kirkolliskokous lisäsi seuraavat uudet virret

- 1 Hoosianna, Daavidin Poika
15 Tiellä ken vaeltaa
77 Käy yrttitarhasta polku
318 Jeesus, sä ainoa
319 Sä kuljet seurassa Jeesuksen
345 Jo mahtaisimme yötä ja päivääkin kiittää
373 Jeesus, kuule rukoukset
396 Käyn kohti sinua
397 Kun on turva Jumalassa
429 Ylitse kaikkien rajojen
454 Liekkejä on monta
501 Kuule, Isä taivaan, pyyntö tää
502 Jeesus, meitä kosketa nyt
503 Taivaan Isä suojan antaa
517 Herra, kädelläsi
547 Joka aamu on armo uus
581 Kiitos, Jumalamme
630 Oi, joukko valkopukuinen
yht. 18

Rinnakkaissävelmät

Kun komitea ehdotti rinnakkaissävelmän käyttöä ainoastaan kolmen virren yhteydessä, lisäsi kirkolliskokous niitä kaikkiaan 23 virteen:

28, 72, 89, 102, 201, 213, 214, 222, 228, 241, 249, 299, 301, 311, 332, 334, 341, 361, 411, 420, 472, 616 ja 631, **yht. 23 virttä**

Vuoden 1938/63 virsikirjassa Suomen, Saksan ja Ruotsin sävelmien osuus kattoi n. 90 % virsikirjan koko sävelmistöstä. Uudessa virsikirjassa näiden osuus on enää 70 %, kun taas muiden maiden osuus (Englanti, Amerikka, Norja, Unkari, Viro Israel jne) on kasvanut 18 %:een. Sävelmien kokonaismäärä on 395, joista uusia 120 (30.4 %).

Uudet virsitekstit

1, 6, 12, 13, 14, 15, 23, 27, 30, 31, 33, 34, 35, 42, 51, 52, 53, 54, 55, 59, 60, 61, 70, 71, 72, 77, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 94, 104, 105, 106, 125, 135, 138, 140, 147, 149, 160, 161, 165, 166, 171, 175, 177, 178, 180, 196, 207, 213, 217, 218, 219, 228, 232, 236, 239, 241, 245, 246, 248, 249, 251, 276, 288, 289, 317, 318, 319, 323, 337, 338, 339, 341, 343, 345, 369, 372, 373, 386, 395, 396, 397, 415, 416, 417, 420, 427, 428, 429, 437, 441, 442, 443, 444, 447, 448, 449, 451, 452, 453, 454, 458, 463, 464, 465, 466, 468, 469, 470, 471, 473, 476, 479, 480, 481, 482, 488, 489, 499, 501, 502, 503, 507, 508, 509, 510, 511, 513, 514, 515, 516, 517, 523, 525, 527, 528, 529, 530, 531, 544, 547, 549, 561, 565, 567, 568, 569, 570, 574, 575, 576, 581, 584, 585, 589, 590, 591, 595, 597, 600, 601, 602, 603, 604, 616, 621, 630, **yht. 171**

Uudet virsisävelmät

1, 6, 12, 13, 15, 17, 23, 27, 30, 31, 33, 34, 35, 42, 51, 53, 54, 55, 59, 61, 70, 71, 72b, 77, 85, 87, 88, 90, 92, 104, 105, 106, 112, 125, 127, 135, 154, 160, 161, 164, 165, 166, 177, 178, 187, 196, 201a, 213a, 213b, 217, 222a, 228a, 241a, 241b, 249b, 259, 261, 276, 288, 289, 318, 319, 323, 332b, 334b, 338, 339, 341a, 341b, 343, 345, 361b, 372, 373, 382, 396, 397, 415, 416, 420a, 427, 429, 454, 455, 468, 473, 480, 482, 499, 501, 502, 503, 507, 508, 510, 511, 513, 514, 515, 516, 517, 547, 549, 552, 561, 563, 565, 567, 569, 570, 581, 584, 585, 590, 591, 600, 603, 604, 616b, 630, **yht. 120**

Kirjallisuus

T. I. Haapalainen-Pentti Lempiäinen-Reijo Pajamo-Seppo Suokunnas, Virsitetieto. Käsikirja virsikirjan käyttäjille. Kirjapaja. Jyväskylä 1988.

Harri Heino, Seurakuntien lausunnot suomenkielisestä virsikirjaehdotuksesta. Vuonna 1984 annettujen lausuntojen erittely ja tulostus. Kirkon tutkimuskeskus B 49. Tampere 1985.

Markku Kilpiö, Kohti kuudetta suomalaista virsikirjaa. Chorus et Psalmus. Juhlakirja Harald Andersénille 4.4.1979. Helsinki 1979.

Pentti Lempiäinen, Virsikirja sanasta sanaan. Virsikirjan raamatunviitteet ja virsikirjan sanahakemisto. Kirjaneliö. Pieksämäki 1987.

Reijo Pajamo (toim.), Koulun virsikasvatus. Sley-Kirjat. Hämeenlinna 1991.

Reijo Pajamo, Peruskoulun virsitetieto. Kirjapaja. Hämeenlinna 1988.

Hengelliset kansansävelmät

"Kansankoraalit"

KANSANSÄVELMIEN KERÄYS

Kesällä 1890 **Ilmari Krohn** ja **Mikael Nyberg** matkustivat yliopiston stipendin turvin Keski-Suomeen ja Savoan kootakseen hengellisiä kansansävelmiä. Seuraavana vuonna (1891) ilmestyi kokoelma **Kansan Lahja Kirkolle**, joka sisälsi 37 hengellistä sävelmää.

1890-luvulla ryhdyttiin keräämään hengellisiä kansansävelmiä eri puolilta Suomea. Nyberg muistiin merkitsi sävelmiä Satakunnasta ja Krohn Karjalasta. Kansansävelmiä lähettivät myös monet yksityiset henkilöt eri puolilta Suomea. Krohn toimitti 1898 kokoelman **Suomen Kansan Sävelmiä** (I jakso: Hengellisiä Sävelmiä). Seuraavana vuonna (1899) hän väitteli filosofian tohtoriksi hengellisiä kansansävelmiä käsittelevällä väitöskirjallaan (*Über die Art und Entstehung der geistlichen Volksmelodien in Finnland*). Krohnin tutkimusten mukaan kansan keskuudessa syntyneet sävelmät olivat toisintoja vanhoista luterilaisista koraaleista.

Kirkolliskokous asetti v. 1903 komitean (Ilmari Krohn-Mikael Nyberg-Heikki Klemetti) selvittämään, mitä hengellisiä kansansävelmiä voitaisiin käyttää virsisävelminä. Komitea julkaisi kolme vihkoa **Uusia Hengellisiä Sävelmiä** (I 1905, II 1907 ja III 1911), joita voitiin käyttää seurakunnissa virsisävelmien ohessa. Hengellisiä kansansävelmiä julkaistiin myös vuoden 1923 koraalikirjassa (virsi- ja lisäviikkoa varten). Virallisesti hengelliset kansansävelmät tulivat virsi- ja lisäviikkoa vasta vuoden 1938 virsi- ja lisäviikkoa (vuoden 1943 koraalivirsi- ja lisäviikkoa) myötä. Vuoden 1986 virsi- ja lisäviikossa on 82 hengellistä kansansävelmää, eniten Pohjanmaalta, Satakunnasta ja Savosta.

Miten kansankoraalit jakaantuvat eri maakuntien kesken?

Pohjanmaa	28 sävelmää	34,1 %
Satakunta	23	28,0 %
Savo	21	25,7 %
Karjala	8	9,8 %
Häme	1	1,2 %
Keski-Suomi	1	1,2 %
Yhteensä	82 sävelmää	100,0 %

Seuraavassa luettelossa kansansävelmät on ryhmitelty paikkakunnittain. Sävelmien yhteyteen on merkitty, kuka on ne muistiin merkinnyt sekä viittaus sävelmien alkuperäiseen muotoon (SKS = Suomen Kansan Sävelmiä I jakso).

POHJANMAA

Kuortane

136

173 Ilmari Krohn, SKS 165 f

295

619

Lapua

192 Ilmari Krohn, SKS 32

310 Ilmari Krohn, SKS 87 d

349 Ilmari Krohn, SKS 2 c

456 Ilmari Krohn, SKS 78

504 Ilmari Krohn, SKS 100

622 Ilmari Krohn, SKS 63 b

Ylistaro

103 Ilmari Krohn, SKS 36 a

Pohjanmaa

74 Ilmari Krohn, SKS 178

102 a H. Schwartzenberg, SKS 96 b

107 J. Lagus, SKS 6 j

113 SKS 112 ab

202 W. Malmberg, SKS 40 b

203 Ilmari Krohn, SKS 54 ab

285 J. Lagus, SKS 58 b

- 326 J. Lagus, SKS 11 h
343
371 W. Malmberg ja Ilmari Krohn, SKS 13 ab
557

Etelä-Pohjanmaa

- 174 W. Malmberg ja J. Lagus, SKS 92 ab
277
287 Ilmari Krohn ja J. Lagus, SKS 64 gi
311b
374 Ilmari Krohn, SKS 69 a
561

SATAKUNTA

Eurajoki

- 37 Mikael Nyberg, SKS 91 g
95 Ilmari Krohn, SKS 36 bc
359 Ilmari Krohn, SKS 85 b
392 Mikael Nyberg, SKS 64 l
564 Ilmari Krohn, SKS 194 ab
623 Mikael Nyberg, SKS 16 b

Kalanti

- 64 Mikael Nyberg, SKS 53 n
195 Ilmari Krohn, SKS 2 h
309 Mikael Nyberg, SKS 127 b
334b
632 Mikael Nyberg, SKS 177 f

Kokemäki

- 48 Mikael Nyberg, SKS 44 a

Laitila

- 139 Mikael Nyberg, SKS 154 i

Luvia

- 294 Mikael Nyberg, SKS 175 l

Noormarkku

- 45 Mikael Nyberg, SKS 89 h

Pori

- 247 Ilmari Krohn, SKS 53 a
- 375 Ilmari Krohn, SKS 69 ab
- 477 Ilmari Krohn, SKS 115 c

Rauma

- 162 Samuel Hellman, SKS 174 a
- 286 Samuel Hellman, SKS 53 k
- 342 Samuel Hellman, SKS 173
- 368 Samuel Hellman, SKS 91 p
- 437

SAVO

Mikkeli

- 150 Ilmari Krohn, SKS 176 a
- 351 Ilmari Krohn, SKS 53 h

Pieksämäki

- 24 Ilmari Krohn, SKS 77 e
- 39 Ilmari Krohn, SKS 49 c
- 272 Ilmari Krohn, SKS abc

Pohjois-Savo

- 28 a n:o 8/1923 lisävihko
- 40 W. Malmberg, SKS 88 b
- 55
- 75 W. Malmberg, SKS 38 b
- 84 W. Malmberg, SKS 43 b
- 89 b J. Lagus, SKS 67 a
- 117 Mikael Nyberg, SKS 94 b
- 212 W. Malmberg, SKS 80 b
- 244 Ilmari Krohn, SKS 22 j
- 315 W. Malmberg, SKS 96 a
- 382 Ilmari Krohn, SKS 87 e
- 434 n:o 211/1923 lisävihko
- 618
- 628 W. Malmberg, SKS 187 a

Savo

- 146 muod. Armas Maasalo
- 361 b muod. Ahti Sonninen

KARJALA

Sortavala

- 121 Ilmari Krohn, SKS 34
- 123 Ilmari Krohn, SKS 83 de
- 269 Ilmari Krohn, SKS 53 e
- 330 Ilmari Krohn, SKS 2 j
- 361 a Ilmari Krohn, SKS 53 eij
- 402 Ilmari Krohn, SKS 184
- 410 Ilmari Krohn, SKS 86 bd
- 435 Ilmari Krohn, SKS 115 rst

HÄME

Tampere

- 246 Samuel Hellman, SKS 53 m

KESKI-SUOMI

Laukaa

- 408 Ilmari Krohn, SKS 165 d

Suomalaisia toisintoja (alkuperä tuntematon)

- 198, 306, 400

Hengellisiä toisintoja maallisista lauluista

- 309, 345

KORAALITOISINNOT JA NIIDEN JUURISÄVELMÄT

Seuraavaan luetteloon on koottu kaikki uuden virsikirjan koraalitoisinnot ja niiden juurisävelmät. Jos juurisävelmää ei ole uudessa virsikirjassa, on viittauksessa maininta joko vuoden 1889 tai vuoden 1943 koraalivirsikirjaan. Luetteloon sisältyy myös koraalitoisintoja, joiden juurisävelmä ei ole koskaan esiintynyt suomalaisessa virsisävelmistössä.

- 24 Pieksämäeltä (juurisävelmä 271/1943)
- 28a Pohjois-Savosta (28b)

- 37 Eurajoelta
toisinto koraalista 175 *Schwing dich auf deinem Gott*
- 39 Pieksämäeltä
- 40 Pohjois-Savosta
toisinto koraalista 262 *Es ist das Heil uns kommen her*
- 45 Noormarkusta (571)
- 48 Kokemäeltä (67)
- 55 Pohjois-Savosta
- 64 Kalannista (529/1889)
- 74 Pohjanmaalta
- 75 Pohjois-Savosta (99)
- 84 Pohjois-Savosta (28b)
- 89b Pohjois-Savosta
toisinto koraalista 267 *Aus tiefer Not*
- 95 Eurajoelta (233)
- 102a Pohjanmaalta (57)
- 103 Ylistarosta (233)
- 107 Pohjanmaalta
- 113 Pohjanmaalta (95/1943)
- 117 Pohjois-Savosta (156)
- 121 Sortavalasta
toisinto koraalista 208 *Vater unser im Himmelreich*
- 123 Sortavalasta
toisinto koraalista 63 *Herzlich thut mich verlangen*
- 136 Kuortaneelta (571)
- 139 Laitilasta
- 146 Savosta (612)
- 150 Mikkelistä
- 162 Raumalta
- 173 Kuortaneelta (57)
- 174 Etelä-Pohjanmaalta
toisinto 348 *Freu dich sehr, o meine Seele*
- 192 Lapualta
- 195 Kalannista
- 198 Suomalainen toisinto
- 202 Pohjanmaalta (201b)
- 203 Pohjanmaalta
toisinto koraalista 224 *Du Lebensbrot, Herr Jesu Christ*
- 212 Pohjois-Savosta (571)
- 244 Pohjois-Savosta (262/1943)
- 246 Tampereelta (529/1889)
- 247 Porista (529/1889)
- 269 Sortavalasta (529/1889)

- 272 Pieksämäeltä
toisinto koraalista 4 *Auf meinen lieben Gott*
- 277 Etelä-Pohjanmaalta
- 285 Pohjanmaalta, toisinto koraalista 278 *Herr Jesu Christ, du höchstes Gut*
- 286 Raumalta (529/1889)
- 287 Etelä-Pohjanmaalta, toisinto koraalista 278 *Herr Jesu Christ, du höchstes Gut*
- 294 Luvialta (182)
- 295 Kuortaneelta
toisinto koraalista 69 *O Traurigkeit, o Herzeleid*
- 306 Suomalainen toisinto
- 309 Kalannista
toisinto kansanlaulusta *Voi minua, poikaraukkaa*
- 310 Lapualta
- 311b Etelä-Pohjanmaalta, toisinto koraalista 190 *Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort*
- 315 Pohjois-Savosta (57)
- 330 Sortavalasta (54)
- 332b Suomalainen toisinto (332a)
- 334b Kalannista (505/1943)
- 342 Raumalta
- 343 Pohjanmaalta (301b)
- 345 Suomalainen toisinto *Arvon mekin ansaitsemme -sävelmästä.*
- 349 Lapualta (54)
- 351 Mikkelistä (529/1889)
- 359 Eurajoelta
toisinto koraalista 264 *Durch Adams Fall*
- 361a Sortavalasta (529/1889)
- 368 Raumalta
toisinto koraalista 175 *Schwing dich auf deinem Gott*
- 371 Pohjanmaalta
- 374 Etelä-Pohjanmaalta, toisinto koraalista 184 *Ich hab mein Sach Gott heimgestellt*
- 375 Porista, toisinto koraalista 184 (ks. ed.)
- 382 Pohjois-Savosta (246/1943)
- 392 Eurajoelta (62)
- 400 Suomalainen toisinto
- 402 Sortavalasta
- 408 Laukaasta
- 410 Sortavalasta (160/1943)

- 434 Pohjois-Savosta, toisinto koraalista 278
Herr Jesu Christ, du höchstes Gut
- 435 Sortavalasta (529/1889)
- 437 Raumalta (306)
- 456 Lapualta (389)
- 477 Porista (529/1889)
- 504 Lapualta
- 557 Pohjanmaalta (554)
- 561 Etelä-Pohjanmaalta (306)
- 564 Eurajoelta (539b/1943)
- 618 Pohjois-Savosta (529/1889)
- 619 Kuortaneelta (262/1943)
- 622 Lapualta (11)
- 623 Eurajoelta (612)
- 628 Pohjois-Savosta (380b/1943)
- 632 Kalannista

Kirjallisuus

T. I. Haapalainen, Suomalaisten kansansävelmien lähdetutkimuksia. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toim. 352. Helsinki 1979.

Erkki Kurki-Suonio, Hengelliset kansansävelmät koraaleina. Diss. Helsinki 1952.

Jukka Louhivuori, Hengellisten kansansävelmien muuntuminen. Veisuu innovaation ja tradition paineessa. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksen Moniste n:o 10. Tampere 1986.

Jukka Louhivuori, Veisuun vaihtoehdot. Diss. Acta Musicologica Fennica 16. Jyväskylä 1988.

Päivikki Suojanen, Finnish Folk Hymn Singing. Study in Music Anthropology. Tampereen yliopiston kansanperinteen laitoksen julkaisu 11. Tampere 1984 (ks. myös KML 1/1981)

Suomen Kansan Sävelmiä. Ensimmäinen jakso. Hengellisiä sävelmiä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toim. 68. Jyväskylä 1898

Suomalaisia virsisäveltäjiä *

Wilhelm Anttila (1816-1865)

- 26 Oi armon lähde autuas
mahd. toisinto Johann Eccardin sävelmästä (julk. Geistliche Lieder 1597)

Rudolf Lagi (1823-1868)

- 68 Ristinpuussa riippuissansa
Lisäys 1868
193 Autuuden ja armon sana
Ehdotus 1867
242 Jo vaietkoon vaikerrus, itku
Faltin 1888
311a Jo joudu, mun sieluni, heräämähän
Lisäys 1868
490 Mä silmät luon ylös taivaaseen
Lisäys 1868

Erik August Hagfors (1827-1913)

- 631 b Oi Herra, jos mä matkamies maan
Kaikuja Keski-Suomesta 1874
433 Oi etkö, ihminen, muistakaan
muod. saksalaisen sävelmän pohjalta 1887, Faltin 1888)

K. J. Moring (1832-1868)

- 459 Taivaat kaikki valtiaansa
Sånger och visor 1863

Richard Faltin (1835-1918)

- 126 Me kiitämme sinua
Koraalivirsikirja 1889, Lisäys
275 Mä elän lapeudesta
Hengellisiä Lauluja ja Virsiä (HLV) 1903

* Luettelo laadittu säveltäjien syntymävuoden mukaan

363 Kuin mainen kulta puhdistuu
HLV 1903

Frans Petter Krank (1844-1910)

- 38 Oi kuule, Herra, huutomme
säv. 1889, julk. Koraalikirja 1909
- 301b Kirkasta, oi Kristus, meille
säv. 1889, julk. Koraalivirsikirja 1943

Sofie Lithenius (1847-1926)

- 563 Ilta on tullut, Luojaani
säv. viim. 1895, julk. Kansanopiston Laulukirja 1947

Emil Törnwall (1861-1926)

- 178 Myös isämme uskoivat ennen
Sions Harpan 1907

Jean Sibelius (1865-1957)

- 31 Ei valtaa, kultaa, loistoa
Sampo-lehti ja December 1909
- 462 Soi kunniaksi Luojaan
Promootiokantaatti 1897

Ilmari Krohn (1867-1960)

- 81 On taisto tauonnut Golgatalla
Koraalikirja virsikirjan lisävihkoa varten 1923
- 94 Nyt kansat kaikki laulakaamme
säv. 1923, julk. Virsikirjaehdotus 1937, nuottiliite
- 149 Tulkaa kaikki kotiin, tulkaa
Virsikirjaehdotus 1937, nuottiliite
- 210 Herramme Jeesuksen Kristuksen armo
Koraalikirja 1945
- 321 Sinua, Jumala
sävelletty engl. psalmisävelmän pohjalta
Koraalikirja 1909

Oskar Merikanto (1868-1924)

- 341a Kiitos sulle, Jumalani
1923

Axel von Kothen (1871-1927)

545 Kaikessa, Herra armias
säv. 1918, julk. Koraalivirsikirja 1941, ehdotus

Viljo Mikkola (1871-1960)

80 Rakkauden, armon lähde
Koraalivirsikirja 1941, ehdotus

Mikael Nyberg (1871-1940)

631a Oi Herra, jos mä matkamies maan
HLV 1920

Huugo Nyberg (1873-1935)

288 Silmäisi eteen, Jeesus
HLV 1903

Erkki Melartin (1875-1937)

600 Hyvyyden voiman ihmeelliseen suojaan
säv. 1923 joululauluksi, julk. Koralboken 1948

Rikhard Mäkinen (1875-1944)

319 Sä kuljet seurassa Jeesuksen
Kevätkukkia 1921

Heikki Klemetti (1876-1953)

76 Puoleesi, Vapahtaja
Koraalikirja 1939

86 Maailman ääriin kaikukoon
Uusia Hengellisiä Sävelmiä II, 1907

283 Ah Jumala, nyt tuskassa
Uusia Hengellisiä Sävelmiä I, 1905

298 Vapahtajani Jeesus on
Uusia Hengellisiä Sävelmiä II, 1907

532 Taas siunattu päivä nyt luo valoaan
Uusia Hengellisiä Sävelmiä I, 1905

Edvard Inkinen (1880-1976)

169 Muista, Herra Kristus pyhä
Uudet koraalit 1940

Toivo Kuula (1883-1918)

196 On Herran temppelissä
säv. 1918 (op. 34), julk. HLV 1920

Ahti Kuorikoski (1939-)

- 51 Kaikki ilon lähteet puhkeavat
Kirkkomusiikki -lehti 3/1983
429 Ylitse kaikkien rajojen
Lähetyskongressi 1977:n ohjelmavihko

Seppo Suokunnas (1945-)

- 34 Ylitse Juudean laidunten
Uusia Virsiä 79

Tuomo Nikkola (1947-)

- 507 Herra, lahjanasi sain
Virsikirjavalioikunnan mietintö 1985

Pekka Simojoki (1958-)

- 502 Jeesus, meitä kosketa nyt
Meidän messu 1985
503 Taivaan Isä suojan antaa
Meidän messu 1985
513 Jeesus, sinä huomaat
Virsikirjaehdotus 1984
517 Herra, kädelläsi
Afrikkalainen gospelmessu 1982
581 Kiitos, Jumalamme, kun annoit kauniin maan
Virsikirjavalioikunnan mietintö 1985

Suomalaiset koraalikirjat

1600-LUVUN KÄSINKIRJOITETTUA KORAALIKIRJOJA

1600-luvulla ilmestyi ainoastaan kaksi painettua nuottikirjaa: S. A. Forsiuksen (11 virttä, 1608) ja Carolus Pictoriuksen (5 virttä, 1622) toimesta. Huomattavasti enemmän on säilynyt käsinkirjoitettuja koraalikirjoja, joista tärkeimmät ovat **Liber Templi Ilmolensis**, **Notae Psalmorum** ja **Kangasalan koraalikirja**. Nämä nuottikokoelmat antavat kuvan maamme kirkollisesta lauluperinteestä 1600-luvun alkupuolella.

Kangasalan koraalikirja v:lta 1624

Kirjaa säilytetään Kangasalan kirkon arkistossa. Se sisältää graduaalin ja koraalikirjan. Se on säilyneistä käsinkirj. nuottikirjoistamme kaikkein laajin sisältäen 178 koraalia, joihin on merkitty virsien ruotsinkieliset ja/tai suomenkieliset alkusanat. Kirjan on kirjoittanut **Jacobus Francisci** (takakannessa merkintä *Has notas sua manu conscripsit Jacobus Francisci*). Koonpanoltaan koraalikirja muistuttaa ruotsalaisia esikuvia (esim. Olaus Ericis Sångbok v:lta 1600).

Kangasalan koraalikirjan sävelmät liittyvät Jaakko Finnon (1583) ja Hemminki Maskulaisen (1605) virsikirjoihin, mistä syystä se poikkeaa ruotsalaisista esikuvistaan. Alkuperäisiä suomalaisia sävelmiä kokoelmassa ei ole. Sävelmistö muodostuu pääasiassa saksalaisista, ranskalaisista ja alankomaalaisista melodioista. Koraalikirjan erikoisuutena on n. 30 maallista saksalaista kansansävelmää, joista osa tunnetaan kirkollisessa käytössä ainoastaan Ruotsissa ja Suomessa. Muutamille sävelmille Kangasalan koraalikirja on vanhin lähde.

Vuoden 1986 virsikirjan sävelmät, jotka esiintyvät ensimmäisen kerran Kangasalan koraalikirjassa:

3, 4, 10, 11, 14, 16, 17, 19, 25, 43, 62, 65, 79, 96, 101, 111, 113, 114, 115, 118, 124, 127, 131, 132, 137, 152, 170, 182, 183, 187, 188, 192,

198, 214a, 222b, 227, 262, 267, 278, 300, 322, 325, 420a, 431, 446, 466, 550, 564, 586, 605, yht. 50 sävelmää.

Valtionarkistossa säilytetään harvinaislaatuista **Tabulatuuri-kirjaa**. Siinä nuottimerkintä on korvattu kirjainmerkinnällä. Tabulatuurikirjat olivat yleisiä Saksassa 1400- ja 1500-luvulla. Skandinaviassa niitä käytettiin aina 1700-luvun alkupuolelle saakka. Vaikka tabulatuurikirjan numerointi noudattaa vuoden 1697 Ruotsin koraalikirjan numerointia, koraalien soinnutus viittaa paljon varhaisempaan aikaan. On mahdollista, että kirja olisi jäljennös jostakin vanhasta saksalaisesta tabulatuurikirjasta. Valtionarkiston tabulatuurikirja on ollut käytössä Turun tuomiokirkossa (Tabulatur Bok tillhörer Åbo domkyrka, återlämnad af organisten Lennings sterbhus 1789).

Kirjallisuus

T. I. Haapalainen, Die Choralhandschrift von Kangasala aus dem Jahre 1624. Die Melodien und ihre Herkunft. Diss. Åbo 1976.

Ingeborg Lagercrantz, Åbo domkyrkas orgelkoralbok. Svensk tidskrift för musikkforskning n:o 31. Stockholm 1949.

O. D. Schalin, Kulthistoriska studier till belysande av reformationens genomförande i Finland I. SSLF. Helsingfors 1946.

YXI TARPELINEN NUOTTI-KIRJA (1702)

Vanhan virsikirjan sävelmistö

Ensimmäinen suomalainen painettu koraalikirja ilmestyi Tukholmassa v. 1702. Sen esikuvana oli Ruotsin koraalikirja (Then Svenska Psalmboken) v:lta 1697. Suomalainen koraalikirja sisältää n. 250 sävelmää, joista n. 200 on yhteisiä ruots. sävelmistön kanssa. Suomalainen koraalikirja on yksiääninen, kun taas vastaavassa ruots. koraalikirjassa melodiaan liittyy numeroitu kenraalibasso. Vuoden 1702 koraalikirjaan on merkitty tahtiviivat, kun Ruotsin koraalikirjassa on käytetty säeviivoja. Sävelmät on kirjoitettu koraali- ja mensuraalinuoteilla.

Virsisävelmien lisäksi vuoden 1702 koraalikirjassa on messusävelmistö, joka sisältää viisi gregoriaanista sävelmäsarjaa kirkkovuoden eri ajankohdille:

1) <i>Dominicale</i>	Joka-aikainen sunnuntaisarja
2) <i>Aliud Dominicale</i>	Vaihtoehtoinen sunnuntaisarja
3) <i>Nativit Christi</i>	Joulunaikainen sarja
4) <i>Paschale</i>	Pääsiäisaikainen sarja
5) <i>Pentecostes</i>	Helluntaiaikainen sarja

Vuoden 1986 virsikirjan sävelmät, jotka on painettu vuoden 1702 koraalikirjassa:

2, 3, 4, 5, 7, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 36, 43, 54, 57, 58, 62, 63, 65, 69, 72a, 79, 87, 89a, 96, 101, 112, 114, 115, 118, 124, 127, 128, 131, 132, 137, 152, 153, 167, 170, 175, 182, 183, 184, 187, 188, 189, 201a, 209, 214a, 222b, 223, 227, 232, 252, 260, 262, 263, 267, 268, 273, 281, 300, 302, 303, 305, 320, 322, 323, 324, 325, 327, 344, 348, 352, 376, 377, 389, 420a, 431, 446, 466, 521, 550, 554, 571, 586, 598, 605, 609, **yht. 94 sävelmää.**

KÄSINKIRJOITETTUJA KORAALIKIRJOJA * 1700- JA 1800-LUVULTA

Vuoden 1702 koraalikirja oli käytössä 1800-luvun loppupuolelle saakka. Painosmäärä oli pieni, josta osa tuhoutui sotien ja tulipalojen seurauksena. Tästä syystä lukkarit joutuivat kopiaimaan nuottikirjansa itse. 1700-luvun lopulta ja 1800-luvun alkupuolelta on säilynyt useita käsinkirjoitettuja koraalikirjoja. Niistä laajin on raumalaisen urkurin **Nils Strömbäckin** koraalikirja vuodelta 1787. Se sisältää 332 sävelmää, joihin liittyy numeroitu kenraalibasso. Strömbäck kirjoitti sävelmät siinä muodossa kuin niitä laulettiin Raumalla (*Efter Raumo sångsätt*). Sen lisäksi hän on merkinnyt koraalitoisintoja Porista, Eurajoelta ja Kristiinankaupungista.

Käsikirjoitetuilla koraalikirjoilla on musiikinhistoriallista merkitystä, koska vuosien 1702 ja 1850 välisenä aikana ei maassamme ilmestynyt yhtään koraalikirjaa. Käsinkirjoitettujen koraalikirjojen avulla on mahdollisuus tutkia mm. sävelmien leviämistä ja käyttöä, sävelmien melodia- ja rytmiasun muun-

* Tässä luvussa olevat koraalikirjaluettelot on kirjoittaja laatinut syksyllä 1989.

tumista, koraalitoisintojen syntytaustaa, alueellista virsiperinnettä sekä virsien laulutapoja.

Käsinkirjoitettuja koraalikirjoja 1700-luvulta

- 1740 Svensk och Finsk Korabok. G. J. Wallenius, Vesilahti
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS), Helsinki
- 1745 Korabok. Henric Tocklin, Rauma.
Helsingin yliopiston kirjasto (HYK, C III)
- 1749 Korabok. Öhrbom
Sibelius-Museo, Turku
- 1756 Finska Coral Boken. J. Haglin, Tukholma
Suomalaisen kirkon arkisto, Tukholma
- 1787 Korabok. Nils Strömbäck, Rauma.
Rauman kirkon arkisto.
- 1789 Svensk Choral Bok. Simon Telenius, Turku
Sibelius-Museo, Turku
- 1789 Svensk Choral-Bok. Simon Telenius, Turku
Sulasolin arkisto, Helsinki
- 1790 Svensk och Finsk Coral Boken. Johan Nemlander
Sibelius-Museo, Turku
- 1797 Finsk Choral-Bok. Simon Telenius, Turku
SKS, Helsinki
- 1797 Koraalikirja. Josef Ikalin, Janakkala
SKS, Helsinki

Käsinkirjoitettuja koraalikirjoja 1800-luvulta

- 1803 Korabok. Johan Grandell, Kaksikerta
Sibelius-Museo, Turku
- 1811 Korabok. Ferdinand Bergman, Närpiö
Sibelius-Museo, Turku
- 1811 Choral-Bok. Anders Jakob Seppelin, Ilmajoki
Ilmajoen museo
- 1816 Finsk Choral-Bok. Mathias Alenius, Vehoniemi
SKS, Helsinki
- 1817 Koraalikirja. C. N. Hysén
Sulasolin arkisto, Helsinki
- 1826 Koraalikirja. Carl Gust. Nikander
Sulasolin arkisto, Helsinki
- 1828 Korabok. Anders Jakob Öhman
Sibelius-Museo, Turku

- 1832 Koraalikirja. Salwiander.
Wilh. Ahovaara (ent. Täck), Somero
SKS, Helsinki
- 1835 Koraalikirja. Adolf Salmelin
HYK, Ms. mus. 97
- 1837 Koraalikirja. E. S. Lackman, Rantasalmi
Nurmeksen museo
- 1837 Koraalikirja. Joh. Abr. Kiiski, Luumäki
Sulasolin arkisto, Helsinki
- 1839 Finsk Choral-Bok. A. H. Göös.
SKS, Helsinki
- 1843 Koraalikirja. Anders Perander, Alajärvi
Jouni Vannaksen hallussa, Joensuu
- 1844 Koraalikirja. Abraham Kilpelin
SKS, Helsinki
- 1844 Koraalikirja. W. Salenius, Laitila
Toivo Vihemäen hallussa, Keski-Palokka
- 1844 Koraalikirja Parikkalasta
E. A. Hagforsin arkisto, Jyväskylä
- 1844 Koraalikirja. W. Salenius, Laitila
Topi Vihemäen (Jyväskylä) hallussa.
- 1845 Koraalikirja. Olof Grackulus
HYK (Ms. mus 35).
- 1846 Choral Kirja. E. Hagfors, Helsinki
Sibelius-Akatemian kirjasto
- 1848 Koraalikirja. Joh. Grahnqvist
HYK (Ms. mus. 85)
- 1850 Choral Bok. Wahtonen
Sibelius-Museo, Turku
- 1850 Koraalikirja. Johan Eroinen, Ilomantsi.
Nurmeksen museo
- 1855 Koraalikirja. David Ahlfors, Paattinen
Sibelius-Akatemia, kirkkomusiikin osasto
- 1861 Koraalikirja. Gustaf Lindell, Lempäälä
SKS, Helsinki

Muita käsinkirjoitettuja koraalikirjoja (ilman vuosilukua)

Koraalikirja. A. Enqvist, Alajärvi
Sulasolin arkisto

Koraalikirja. Kantt. Cajander, Ristijärvi
Sibelius-Akatemia, kirkkomusiikin osasto

Koraalikirja. Karl Jakob Gröndahl, Sortavala
Erkki Kurki-Suonion perikunnan hallussa, Helsinki
Koralbok. Henrik Helander, Uusikaupunki
Sibeliuksen Museo
Koraalikirja. Joh. Hylander, Pornainen
Sibeliuksen Museo
Koraalikirja. Heikki Härmä, Sotkamo
Sibeliuksen Akatemia, kirkkomusiikin osasto
Koralbok. RN.
Sibeliuksen Museo
Koraalikirja. Henrik Pietiäinen, Kiuruvesi
Eino Mustamon (Kiuruvesi) hallussa
Koralbok. S. Sundqvist
Sibeliuksen Museo
Koralbok. Sundroos
Sibeliuksen Museo
Koralbok. Fr. M. Toppelius, Orismala
Sibeliuksen Museo
Koraalikirja Lemiltä
Pekka Pinolan (Oulu) hallussa
Koraalikirja Liperistä
Sibeliuksen Akatemian kirjasto
Koraalikirja Pielavedeltä
SKS, Helsinki
Koraalikirja Valkjärveltä
Jaakko Hulkkosen (Imatra) hallussa

1800-LUVULLA PAINETUT KORAALIKIRJAT

1850

SUOMALAISTEN WIRTTEEN KORAALIKIRJA

ynnä Luettelo, jonka jälkeen myös Ruotsalaisten Wirtten nuotit löydetään. Vaasa 1850.

Kirjan toimitti **Antti Nordlund** (1808-1880) v. 1850 ja se on ensimmäinen painettu neliääninen koraalikirja maassamme. Tästä syystä se soveltui käytettäväksi erityisesti niissä seurakunnissa, joiden kirkkoon oli hankittu urut. Nordlund käytti koraalikirjaansa laatiessaan esikuvanaan ruotsalaista Haefnerin koraalikirjaa (v:lta 1820), jossa lähes kaikki koraalit oli muutettu tasajakoisiksi. Esipuheessaan Nordlund syyttää lukkareita, jotka "taitamattomuudessaan ovat rikkoneet kaiken somasuuden säännöt ja tehneet oman harmoniansa, mutta

erehtyneet tässä niin pahasti, että perusnuotti on käynyt peräti tuntemattomaksi". Jyväskylän seminaarin laulun ja soiton lehtori Er. Aug. Hagfors toimitti v. 1876 Nordlundin koraalikirjasta uusintapainoksen. Nordlundin koraalikirjassa (1850) on painettu ensimmäisen kerran seuraavat vuoden virsikirjan sävelmät:

8 , 28b, 83, 185, 201b, 218, 224, 233, 414, yht. 9 sävelmää.

1856

KLEINES CHORALBUCH für Kirche, Schule und Haus für Orgel, Pianoforte oder vierstimmigen Gesang eingerichtet von **Heinrich Wächter**. Halle 1856. (Wächter toimi urkurina ja musiikinopettajana Viipurissa)

1857

KIRKKOVEISUN NEUVOJA JA OPETUKSIA

ynnä suomalaisten virtten nuottikirjan ja messun sekä virtten luokkalaskun että virsikanteleen ja viulun soitannosjohdatuksien kanssa. Turku 1857.

Kirjan toimitti **D. H. Kukkasela**, alk. Fagerroos (1814-1858), joka yksiaanisella koraalikirjallaan halusi poistaa virsilaulussa ilmennyttä rappiotilaa. Syiksi hän mainitsee "nuottikirjain, taitavien opettajain ja oppipaikkain puutteen". Syiksi koraalien tasajakaisuuteen Kukkasela mainitsee sen, että ruotsin kielessä pääpaino on toisella tavulla mutta suomen kielessä ensimmäisellä tavulla. Tästä syystä suomenkielinen veisuu vaatii 'kolminaistahtia'. Kukkasela ottikin koraalikirjaansa muutamia kolmijakoisia sävelmiä. Esipuheensa lopussa tekijä toivoo enemmän "kolminaisveisuuta, vilkkaampaa veisuutapaa ja kirkollisten sävellajien käyttöä". Kukkasela valitti myös sitä, ettei lukkarien palkka aina ulotu edes tavallisen renginkään palkaksi.

1867

UUSI SUOMALAINEN VIRSIKIRJA NUOTTIEN KANSSA

Elias Lönnrotin johtaman virsikirjakomitean valmistama ehdotus, jossa musiikillisena asiantuntijana toimi Helsingin Nikolainkirkon urkuri **Rudolf Lagi**. Kokoelmassa on painettu ensimmäisen kerran seuraavat vuoden 1986 virsikirjan sävelmät: 29, 44, 56, 60, 66, 99, 109, 111, 120, 172 , 193, 213a, 219, 222a, 229, 245, 259, 261, 360, 379, 399, 596, yht. 22 sävelmää.

1892

Lorenz Nikolai Achté, KORAALIKIRJA uudelle suomalaiselle ja ruotsalaiselle virsikirjalle ynnä messu ja Vogler'in "Hosianna", jotka asettamalla säveleet ihmisäänen keskikorkeuden mukaan ynnä sovittamalla ne sekä uruille että myöskin harmoniolla tahi pianolla soitettaviksi toim. L. N. Achté. Helsinki 1892.

1896

Elise Stenbäck, KORAALIKIRJA kotia ja koulua varten. Helsinki 1896.

1897

KORAALIKIRJA Suomen toisen yleisen kirkolliskokouksen v. 1886 hyväksymälle Suomalaiselle virsikirjalle. Helsinki 1897.

1897

KORALBOK till den af andra allmänna finska kyrkomötet år 1886 antagna Svenska psalmboken. Helsingfors 1897.

1897

KORAALIKIRJA Suomen toisen yleisen kirkolliskokouksen v. 1886 hyväksymille suomalaiselle ja ruotsalaiselle virsikirjoille sekä messu suomeksi ja ruotsiksi ynnä G. J. Vogler'in Hosianna. Toimittaneet Otto Immanuel Colliander ja Friedrich Richard Faltin. Helsinki 1897.

1899

KORAALIKIRJA seminaarien soitto-opetusta varten. Julkaisi Mikael Nyberg. Rauma 1899.

1. Mitä on koraali?
2. Millainen soittokone on harmonio?
3. Miten on poljettava?
4. Muutamia neuvoja ja sääntöjä
5. Harmonion rekistereistä

Valmistavia harjoituksia: oikealle kädelle 1-8, vasemmalle kädelle 9-14, molemmille käsille 15-20, virret 1-50.

1900-LUVULLA PAINETUT KORAALIKIRJAT

1902

ADVENTTI- JA JOULU-VIRSIÄ. Rytmillisiä sävelmiä, harmoniumin säestyksellä. Toimittanut **Ilmari Krohn**. Porvoo 1902.

1903

KORAALIKIRJA Suomen toisen yleisen kirkolliskokouksen v. 1886 hyväksymille suomalaiselle ja ruotsalaiselle virsikirjoille sekä Messu suomeksi ja ruotsiksi ynnä G. J. Vogler'in Hosianna. Toim. O. I. Colliander ja Richard Faltin. Helsinki 1903.

1904

Suomen evankelis-lutherilaisen kirkon KORAALIKIRJA. Suomen viidennen yleisen kirkolliskokouksen v. 1903 hyväksymä sekä Messu ynnä G. J. Vogler'in Hosianna. Kirkolliskokouksen asettaman koraalikomitean toimittama mallipainos. Helsinki 1904.

1905

UUSIA HENGELLISIÄ SÄVELMIÄ 1. Urkusäestys. Sovittanut **H. Klemetti**. Liite v. 1903:n koraalikomitean toimittamaan yksiaäniseen sävelkokoelmaan. Helsinki 1905.

1905

Kirkon lahja kansalle. KÄYTÄNNÖLLINEN KORALIKIRJA kirkolle, kodille ja koululle. Toim. J. J. Sivori. Ohjepainos I. Wii-puri 1905.

1907

UUSIA HENGELLISIÄ SÄVELMIÄ II. Urkusäestys. Liite v. 1903:n koraalikomitean toimittamaan yksiaäniseen sävelkokoelmaan. Sov. **H. Klemetti**. Helsinki 1907.

1909

Suomen evankelis-lutherilaisen kirkon KORAALIKIRJA laadittu Suomen viidennen yleisen kirkolliskokouksen v. 1903 hyväksymien koraalivirsikirjojen ja Suomen kuudennen yleisen kirkolliskokouksen v. 1908 niihin liitettäväksi hyväksymäin lisäysten mukaan, sekä Messu ynnä G. J. Vogler'in Hosianna. Helsinki 1909.

1911

UUSIA HENGELLISIÄ SÄVELMIÄ III. Urkusäestys. Liite v. 1903:n koraalikomitean toimittamaan yksiaäniseen sävelkoelmaan. Sov. **H. Klemetti**. Helsinki 1911.

1913

Suomen evankelislutherilaisen kirkon KORAALIKIRJA ja mesut sekä 25 hengellistä laulua. Turku 1913.

1923

KORAALIKIRJA virsikirjan lisävihkoa varten toimittanut Suomen VIII kirkolliskokouksen asettama virsikirjakomitea. Soinnuttanut **Ilmari Krohn**. Helsinki 1923.

1924

Oskar Merikanto, KOULUN KORAALIKIRJA. Helsinki 1924.

1926

KORAALISOITON VALMISTEKIRJA. Laatinut **Martti Hela**. Porvoo 1926.

1926

KORAALI-KOULU yksinopiskelua ja lyhyttä koulukurssia varten. Toim. **J. Pohjanmies**. Jyväskylä 1926.

1927

KODIN JA KOULUN KORAALIKIRJA. Toim. **O. Metsola** ja **N. Lahtinen**. Helsinki 1927.

1929

Tillägg till Svensk psalmbok för de evangelisk-lutherska församlingarna i Finland. KORALBOK fyrstämmig sättning jämte förspel utgiven av **John Sundberg**. Helsingfors 1929.

1938

KOULUN JA KODIN KORAALIKIRJA. Toim. **Väinö Haapalainen**. Jyväskylä 1938.

1939

Armas Maasalo, UUSI KOULUN KORAALIKIRJA. Säestykset Aarne Huuskosen ja A. Hiilimiehen "Uuteen koulun virsikirjaan". Porvoo 1939.

1940

Suomalaisen KORAALIKIRJAN vanhat sävelmät. Toim. **Heikki Klemetti** ja **Leevi Madetoja**. Porvoo 1940.

1940

Suomalaisen virsikirjan UUDET KORAALIT sekä numeroviitteet suom. ev. luth. kirkon koraalikirjaan. Toimittanut XII yleisen kirkolliskokouksen asettama koraalikomitea. Porvoo 1940.

1944

KORAALIKIRJA kahdennentoista yleisen kirkolliskokouksen v. 1938 hyväksymään virsikirjaan. Toim. **Armas Maasalo**, **Taneli Kuusisto** ja **Alexi Lehtonen**. Porvoo 1944. Lisäys: Vaihtoehdotiset sävelmät, Hoosianna ja Herran Siunaus.

1947

Ilmari Krohn, NELIÄÄNINEN KORAALIKIRJA. Porvoo 1947. Krohn soinnutti kaikki sävelmät omien tyyliperiaatteidensa mukaisesti. Virren "Herraa hyvää kiittäkää" kaikki säkeistöt on soinnutettu eri tavalla, viimeisessä säkeistössä melodia on sijoitettu bassoon (jalkioon).

1950

John Sundberg, KORALBOK till Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Helsingfors 1950.

1952

NUORTEN VIRSIAARRE. Kodin ja koulun koraalikirja. Toim. **Taneli Kuusisto**. Helsinki 1952.

1964

KORAALIKIRJAN LISÄYS. Yhdeksännentoista yleisen kirkolliskokouksen v. 1963 hyväksymään virsikirjan lisäykseen liittyvä A. Maasalon, T. Kuusiston ja A. Lehtosen toimittaman koraalikirjan lisäys. Porvoo 1964.

1976

KORALBOK till Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Normalupplaga för de av 20:e allmänna kyrkomötet 1968 antagna alternativa melodiformerna. Vasa 1976.

1983

KORALBOK till förslaget till Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Psalmer -83. Helsingfors 1983.

1984

168 KORAALIA. Väliaikainen koraalikirja vuoden 1984 virsikirjaehdotukseen. Toimituskunta: **Kaj-Erik Gustafsson, Juhani Haapasalo, Olli Heikkilä ja Ilkka Kuusisto**. Helsinki 1984.

1987

KORAALIKIRJA kirkolliskokouksen 13. helmikuuta 1986 hyväksymään virsikirjaan. Osat I-II. Toimituskunta: **Kaj-Erik Gustafsson, Juhani Haapasalo, Olli Heikkilä ja Ilkka Kuusisto**. Jyväskylä 1987.

1987

KORALBOK till Svensk psalmbok för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland I-II. Vasa 1987.

1988

KODIN JA KOULUN KORAALIKIRJA, Toimittanut **Reijo Pajamo**. Keuruu 1988.

Hengelliset laulut

Tausta

Hengellinen laulu on aina liittynyt läheisesti hengelliseen herätykseen. 1700-luvulla alkoi Amerikassa suuri herääminen (The Great Awakening), jonka seurauksena syntyi runsaasti hengellisiä lauluja (*gospel songs*). Tunnetuimmat runoilijat: Jonathan Edwards, George Whitefield ja Ira D. Sankey. Laulut levisivät herätyksen mukana nopeasti myös Englantiin (Charles Finnie ja Dwight L. Moody), manner-Eurooppaan ja Pohjoismaihin. Uskonnolliseen heräämiseen liittyi myös sosiaalinen herääminen (sisälähetys, diakonia), joka heijastui laulujen sisällössä. Näitä aiheita ei ollut esiintynyt virsikirjassa.

Hengellisen laulun piirteitä

- Muodoltaan vapaampi kuin virsi
- Luonteeltaan subjektiivinen
- Väljä liittyminen kirkkovuoteen
- Sävelmät rytmikkäämpiä ja tunnelmallisempia sekä moni-ilmeisempiä

Suomessa ilmestyneitä laulukokoelmia

1800-luvun lopulla levisi maahamme vapaakirkollinen herätysliike. Metodistinen ja baptistinen herätysliike tulivat Ruotsista, mutta yhteyksiä oli suoraan myös Englantiin. Maassamme ilmestyi useita laulukokoelmia, jotka sisälsivät myös anglosaksisia lauluja (Moodyn ja Sankeyn lauluja).

Lauluja Karitsan kiitokseksi

(Sånger till Lammets lof)

- Sisälsi 262 laulua, joista anglosaksisia lähes 100
- Kokoelma ilmestyi 1876-81, sävelmistö 1877-83

Siionin Kannel

(Sions Harpan)

- 1. vihko ilmestyi 1874 ja sen toimitti kanttori J.A.G. Hymander (ks. kokoelman esittely sivulla 90)

Harpunsäveliä

- Ilmestyi vuosina 1883-1911 ja sisälsi n. 100 Sankeyn laulua

Sotalauluja

- Pelastusarmeijan laulukokoelma (1890)

Hengellisiä Lauluja ja Virsiä I, 1900-1905

Jooseppi Mustakallio teki Suomen Lähetyksseuralle v. 1897 aloitteen oman laulukokoelman saamiseksi. Lähetyksseura julkaisi kokoelman kolmena eri vihkona:

I vihko (1900), 90 laulua (Sandellilta 29 laulua)

II vihko (1903), 222 laulua

III vihko (1905), 41 laulua

Yhteensä 353 laulua

Hengellisiä Lauluja ja Virsiä II, 1920

1910-luvun alussa todettiin, että nuorisolauluja on liian vähän. Uusi laulukirjakomitea asetettiin v. 1915 jäsenenä mm. Mikael Nyberg. 1918 julistettiin sävellyskilpailu, jonka tulokset julkaistiin saman vuoden joulukuussa, palkittujen joukossa mm. nimimerkki La (= Toivo Kuula), joka oli kuollut saman vuoden toukokuussa

1920 ilmestyi HLV:n toinen kokoelma, joka sisälsi yhteensä 270 laulua, mm. 57 laulua Simo Korpelalta ja 14 laulua Hilja Haahdelta Kokoelman musiikillinen moni-ilmeisyys sai laajenevaa kannatusta. Virsikirjan lisävihkoehdotuksessa 1923 oli useita hengellisiä lauluja, jotka oli otettu HLV:stä, mm. Maa on niin kaunis

Laulukokoelman uudistaminen käynnistyi uudelleen 1939. Uudistuksen taustana oli kirkolliskokouksen 1938 hyväksymä uusi virsikirja. Komitean puh. johtajana toimi piispa Aleksi Lehtonen. Sota keskeytti työn, jota jatkettiin v:sta 1948 Ilmari Salomiehen johdolla. Tekstipainos (550 laulua) ilmestyi 1952 ja nuottipainos 1953.

RUNOILIJOITA JA SÄVELTÄJIÄ

Saksa

Paul Gerhardt, P. F. Hiller, Julia von Hausmann, Johanna Meyer

Amerikka

Fanny Crosby, S.F. Bennet, Robert Lowry, Ray Palmer, Ira D. Sankey, Anna Warner

Englanti

John Ellerton, H.F. Lyte, John Mason, J.H. Newman, John Newton, Isaac Watts

Tanska

N.S. Grundtvig, B.S. Ingeman, E.C. Richardt
Norja: Elias Blix, K.D. Hansen, M.B. Landstad

Ruotsi

Oscar Ahnfelt, Joel Blomqvist, A.L. Storm, Lina Sandell

Suomi

Hilja Haahti, P.J. Hannikainen, Martti Hela, Yrjö Karanko, Simo Korpela, Jooseppi Mustakallio, Mikael Nyberg, Mikko Pietarinen, Herman Råbergh, Helmi Selin, Lars Stenbäck, Sakari Topelius, N.E. Vainio

VIRSIKIRJAN HENGELLISET LAULUT

- 6 Käy, kansa, Herraasi vastaan
Gå, Sion, din Konung att möta
- 13 Nyt sytytämme kynttilän
Nå tenner vi det forste lys
- 30 Maa on niin kaunis
Härlig är jorden
- 35 Jouluruomukas
O du fröhliche, o du selige
- 42 On Jeesus nimi ihanin
How sweet the name of Jesus sounds
- 70 Kun katsot ristin ihmettä
When I survey the wondrous Cross

- 77 Käy yrттitarhasta polku
Från örtagården leder
- 178 Myös Isämme uskoivat ennen
I tro under himmelens skyar
- 196 On Herran temppelissä
Hur ljuvt det är att komma
- 249 Pois kirkas suvi kulkee
- 276 Jeesuksesta laulan
- 288 Silmäisi eteen, Jeesus
För Jesu milda ögon
- 318 Jeesus, sä ainoa
Jesus, det eneste
- 319 Sä kuljet seurassa Jeesuksen
- 338 Päivä vain
Blott en dag
- 341 Kiitos sulle, Jumalani
Tack, min Gud, för vad som varit
- 373 Jeesus, kuule rukoukset
- 396 Käyn kohti sinua
Nearer, my God, to thee
- 397 Kun on turva Jumalassa
Tryggare kan ingen vara
- 508 Valkeus kirkas päällä synkän maan
Lead, kindly Light
- 547 Joka aamu on armo uus
Herrens nåd är var morgon ny
- 552 Siipeisi suojaan kätke
Bred dina vida vingar
- 563 Ilta on tullut, Luojani
- 630 Oi, joukko valkopukuinen
Den stora vita skaran där

Muita laulukokoelmia

Harpunsäveliä	vapaakirkolliset
Rauhansäveliä	metodistit
Kaikuja kotimaasta	baptistit
Herramme tulee	helluntalaiset
Adventilauluja	adventistit

Vuonna 1976 ilmestyi **Hengellinen laulukirja** (641 laulua), joka on helluntaiherätyksen, helluntaiystävien, baptistiyhdyskun-

nan, metodistikirkon ja vapaakirkon yhteinen laulukokoelma. Mukana on myös luterilaisen kirkon virsiaineistoa.

Pyhäkoululauluja-kokoelma on ilmestynyt vuodesta 1892 lähtien. 1980-luvulla suoritetussa uudistuksessa kokoelman nimeksi muutettiin **Lasten virsi** (161 laulua ja virttä).

Kirjallisuus

Timo Laitakari, Suomen vapaakirkollisen liikkeen musiikki historiallisesta näkökulmasta. Helsingin yliopiston musiikkiteiden laitoksen julkaisuja 4. Helsinki 1984.

Oscar Lövgren: Psalm- och sånglexikon. 2. upplagan. Falköping 1964.

Inger Selander: O hur saligt att få vandra. Motiv och symboler i den frikyrkliga sången. Falköping 1980.

Seppo Suokunnas: Ilolaulu Jeesuksesta. Siionin Kanteleen käsikirja. Jyväskylä 1975.

Seppo Suokunnas: Siionin Kannel 1874-1892. Diss. Porvoo 1982.

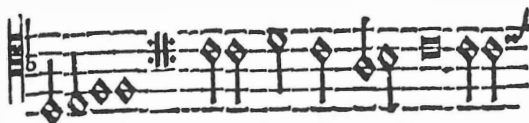
Seppo Suokunnas: Anglosaksisen hengellisen laulun tulo Suomeen (Kirkkomusiikkilehti 8-9/1982)

Pauli Vaalas: Laulujen lähteillä. Hengellisiä lauluja ja virsiä - kokoelman vaiheita ja tekijöitä. Vaasa 1973.

Aarni Voipio: Taivainen sointu. Porvoo 1953.

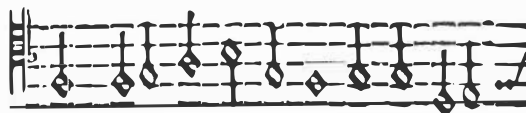
*Ies est leti cia in or-
Nam processit hodie de ventre*

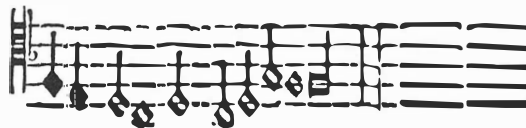
*tu regali, Puer ad mi rabi lis, totus
virginali,*

de le Eta bilis in hu manitate,

qui ina sti mabi lis est & inef-

fa bilis in diui nitate.

Herätysliikkeiden laulukokoelmat

HALULLISTEN SIELUJEN HENGELLISET LAULUT Rukoilevaisuus

Tausta

Lauluperinteen 'tukipylyvät' 1) Vanha virsikirja (1701), 2) Siionin Virret (1790) ja 3) Halullisten sieluin hengelliset laulut (1790). Näissä Raamatun aineisto, luterilainen opillisuus ja pietistien omakohtaisuus kietoutuvat tiiviiksi kudokseksi. Laulujen kokonaismäärä on 196 (vuoden 1790 kokoelmassa 26 laulua). Huomattavimmat runoilijat Abraham Achrenius, Efraim Jaakola, Tuomas Ragvaldinpoika ja Matti Paavola.

Sävelmät

Sävelmistö hyvin vanhaa ja välittynyt suullisena perintönä. Kun aikaisemmin kansankoraaleihin suhtauduttiin 'varauksellisesti' ja ihannoitiin perinteistä koraalia, käyttivät rukoilevaiset kansankoraaleja runsaasti. Rukoilevaisten sävelmiä julkaistu mm. kokoelmissa Kansan lahja kirkolle (1891) ja Suomen Kansan Sävelmiä (ensimmäinen jakso, 1898). Matti Merivirta julkaisi 1930 valikoiman HSHL:n sävelmiä ja 1963 ilmestyi säestyskirja (toim. Heikki Jokinen ja Kauno Vahtola). Lauri Katila toimitti 1981 säestyskirjan, jonka sovituksia ovat myös kirkkokuorot käyttäneet.

Uudistus

1978 asetettiin toimikunta, jonka tehtävänä oli tallentaa sävelmiä uuden nuottikirjan julkaisemista varten (puh. johtajana Anssi Simojoki ja sihteerinä Jukka Louhivuori). Toimikunta keräsi kaikkiaan 349 sävelmää ja 1643 toisintoa, pääasiassa 1950-70 -luvulta. Sävelmien soinnutustyön suoritti Ahti Kuorikoski. Laulujen sanat säilytettiin aikaisemman kokoelman muodossa (= seurakäytäntö). Vuoden 1988 nuottipainokseen liitettiin myös Siionin Virret.

Seuraveisuu

Laululla on seuroissa yhtä tärkeä merkitys kuin seurapuheella

ja polvirukouksella. Veisuulla tärkeä ryhmää kokoava merkitys. Veisuu kuuluu olennaisesti myös elämään (työ, aamu, ilta). Seurakäytännössä virret lauletaan tavallisesti kokonaan. Laulujen ydinsanoja ovat mm. ilo, kiittää, riemuista, rakkaus, elämä, veisata, häät, ylkä, morsian ja taivas. Seuroissa voidaan erottaa erilaisia 'veisuutyyppejä'. Veisujoukolla on myös oma **valtarakenteensa**:

veisuunjohtaja:	tempo, rytmi
veisuunaloittaja:	sävelmä
veisuunehdottaja:	sisältö
paikallinen veisaaja:l	uovuus, yhtenäisyys
veisuunjohtajaksi pyrkivä:	solistisia pyrkimyksiä
ulkopuolinen veisaaja:	ei valtaa

Mitä veisuu ilmentää?

- rukoilevaisuudessa tapahtuneita historiallisia muutoksia
- liikkeen vanhoillisuutta, toisaalta luovuutta ja ilmaisuvapautta
- liikkeen opillisuutta ja maailmankatsomuksen näkemystä
- erilaisia rooleja
- veisaajan omanarvontuntoa

Esimerkkejä

8	Sielut kuin kuljette autuuden tiellä
16	Nyt ylös, sieluni!
20	Koska nousee kointähtinen
95	Ah tuomio jo täys
106	Elämä ja elämä ja iankaikkinen elämä
121	Jeesuksen veri se lasinen meri
129	Täällä maailman korpee matkustaiss'
155	Jo mahtaisimme yötä
161	Oi sinä suruinen Suomenmaa
165	Tulkaa kaikki laulamaan

Kirjallisuus

Pekka Kivekäs, Halullisten sieluin hengelliset laulut. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta 1963.
Onni Kurvinen, Halullisten sielujen hengelliset laulut. Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran vuosikirja 1982, s. 90-133. Saarijärvi 1982.

SIIONIN VIRRET Herännäisyys

Tausta

Uskonnollinen herätysliike, joka syntyi maassamme 1700-luvun lopulla pietismin vaikutuksen seurauksena. Varhaisemman herännäisyyden keskushahmo oli Nousiaisten kirkkoherra Abraham Achrenius (k. 1769). 1800-luvulla herännäisyyden vaikuttajajaksilöiksi tulivat Paavo Ruotsalainen ja Wilhelmi Malmivaara (Malmberg). Herännäisyys elää puhtaimpana seuroissa, joissa virrenveisuu vuorottelee puheiden kanssa. Virsien numeroita ei ilmoiteta, koska seuraväen edellytetään tuntevan kirjansa. Virsi voidaan aloittaa mistä säkeistöstä tahansa. Virret koetaan laulamisen lisäksi seurakunnan rukoukseksi. Herännäisyyden keskeiset tunnusmerkit: Siionin Virret, seurat ja körttipuku.

Laulukokoelmat ja niiden uudistaminen

Siionin Virret perustuu Ruotsin herrnhutilaisten laulukokoelmaan Zions Sångers (1743-45), joka Elias Laguksen suomentamana (Siionin Virret) ilmestyi ensimmäisen kerran v. 1790 ("Pikku Siion"). 1800-luvun lopulla Siionin Virsiin liitettiin lauluja kokoelmasta Halullisten sieluin hengelliset laulut (1790) sekä arkkivirsikokoelmasta Hengellisiä lauluja. Vuonna 1893 ilmestyi Siionin Virsien uudistettu laitos, jonka toimitti Wilhelmi Malmivaara. Vuoden 1938 virsikirjaan otettiin 41 Siionin virttä. Aholansaareissa 1944 pidetyssä kokouksessa kiinnitettiin huomiota Siionin virsien esiintymiseen kahdessa eri muodossa (virsikirjaan otettujen kieliasua oli uudistettu). Vuonna 1965 asetettiin komitea (pj Jaakko Haavio) uudistamaan kokoelmaa ja huomioimaan sen yhteydessä myös uudet teemat kuten lähetys ja diakonia. Siionin Virsien uudistettu laitos ilmestyi 1970 (261 virttä) ja yksinäinen nuottipainos 1973. Uusia virsiä otettiin 18.

Dispositio

1. Juhla-ajat (SV 1-57)	20.0 %
2. Uskonkilvoitus (SV 58-174)	45.0 %
3. Perhe ja ystäväpiiri (SV 175-218)	20.0 %
4. Aamu ja ilta (SV 219-241)	7.5 %
5. Iankaikkinen elämä (SV 242-261)	7.5 %

Runoilijoita

Abraham Achrenius, Antti Achrenius, Jaakko Haavio, Johan Holmberg, Elsa Kristina Holmstén, Johan Kahl, Wilhelmi Malmivaara, Väinö Malmivaara, Lars T. Nyberg, Anders Odhelius ja Lauri Stenbäck.

Sävelmät

Suurin osa sävelmistä on Pohjanmaalta (n. 50 %). Niille tunnusomaista on kansanomaisuus ja kuviorikas sävelasu (**niekullisuus**). Etelä-Pohjanmaalla syntyneissä sävelmissä on vielä nykyäänkin enemmän 'niekkuja' kuin pohjoissavolaisissa. Sävelmistä monet ovat toisintoja vanhoista koraaleista. Esim.

- SV 11 virren 124 toisinto
- SV 74b virren 201 a-sävelmän toisinto
- SV 128 virren 520 toisinto
- SV 140 virren 4 toisinto

Nuottipainokset

- 1895 toim. W. Malmivaara, sovitukset Mikael Nyberg
- 1915 toim. W. Malmivaara, sov. J. H. Koivisto
- 1921 toim. ja sov. Kustaa Penttilä
- 1949 sov. Ilmari Krohn
- 1958 toim. Väinö Maunumaa
- 1976 sov. Erkki Tuppurainen

Siionin Virsien tekstejä ja sävelmiä uudessa virsikirjassa

28a, 84, 121, 173, 174, 202, 203, 212, 244, 285, 299, 308, 310, 311b, 334, 358, 361, 364, 365, 371, 406, 408, 465, 496, 504, 539, 560, 631 ja 632.

Esimerkkejä

- 90 Koska valaissee kointähtönen (Anders Odhelius)
- 176 Jeesus, sana elämän (L. T. Nyberg)
- 193 Vielä, Herra, kutsut meitä (Väinö Malmivaara)
- 208 Ah, vuodata, Herra, jo Henkesi (Väinö Malmivaara)
- 252 Oi Herra, jos mä matkamies maan (Wilhelmi Malmivaara)

Kirjallisuus

Jaakko Haavio: Siionin Virsien ääressä. Herättäjä-Yhdistys 1970.

Erkki Kansanaho: Savon ja Pohjanmaan herännäisyys. Oma maa I, 1958.

Heikki Tukiainen: Siionin Virret -kokoelman synty ja asema virsikirjassamme. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta 1967.

Eero Väätäinen: Siionin Virsien sävelmät ja niiden käyttö sovitus- ja sävellysmateriaalina. Kirkkomusiikin koulutusohjelman tutkielma, Sibelius-Akatemia 1988.

SIIONIN KANNEL Evangelisuus

Ensimmäinen laitos 1874-1881

140 laulua, toim. kanttori J. A. G. Hymander (1831-1896)

1874 1. vihko (36 laulua)

1875 2. vihko (39)

1877 3. vihko (32)

1881 4. vihko (33)

Lauluista 62 % suomalaisia

Hymander toimitti v. 1885 lisävihkon (30 laulua)

Toinen laitos 1892

275 laulua, uusia lauluja 131, mm. yli 30 Lina Sandellilta.

Ilmari Krohn toimitti sävelmistön 1892 (omia sävellyksiä 45).

Kolmas laitos 1900-1901 (Lisävihko)

35 laulua. SLEY aloitti lähetystyön Japanissa, siksi mukana myös lähetyslauluja.

Neljäs laitos 1910

500 laulua, uusia lauluja 190. Emil Törnvall toimitti sävelmistön 1911.

Viides laitos 1923

585 laulua, K. V. Tammisen uudistama laitos. Uusia lauluja 116, niistä suurin osa suomalaisia. Rikhard Mäkinen toimitti sävelmistön 1923

Kuudes laitos 1961

535 laulua. Sävelmistö ilmestyi 1964 ja yksiaäninen nuottipainos 1967

Dispositio

- Kirkkovuosi (1-91)
- Jumalan seurakunta (92-184)
- Uskonelämä (185-422)
- Eri toimet ja tilaisuudet (423-488)
- Kristityn toivo (489-535)

Laulujen luonne

- julistavia ja riemullisia
- Jumalan pelastustekojen ja armon julistaminen
- Jumalan sanan merkityksen korostaminen
- taivasaihe
- sakramentit

Runoilijoita

Lähes 200, joista suosituimmat: Lina Sandell (69 laulua), K. V. Tamminen (24), Joel Blomqvist (16), J. V. Hirvonen (16), F. G. Hedberg (15), Elias Sarkia (15), C. O. Rosenius (14) ja A. V. Jaakkola (11).

Säveltäjiä

Rikhard Mäkinen (33 laulua), Oscar Ahnfelt (21), Heikki Klemetti (20), Ilmari Krohn (12), Joel Blomqvist (11), Arvi Karvonen (8) ja Primus Leppänen (7).

Esimerkkejä

- 109 En voi rikkaammaksi tulla
- 172 Autuas suuri, oomme Herran kansa
- 195 Kallis Jeesus
- 199 Vain sun veres, Jeesus on turvana mulla
- 216 Armo yli kaikkien valtava on
- 271 Oi minkä onnen, autuuden
- 293 Autuas aivan armosta vain
- 301 Kiitos, kiitos Karitsalle
- 535 Kerran kaunehin

Kirjallisuus

Seppo Suokunnas: Ilo laulu Jeesuksesta. Siionin Kanteleen käsikirja. Sley-Kirjat 1975.

Seppo Suokunnas: Siionin Kannel 1874-1892. Tutkimus evankelisen liikkeen laulukokoelman synnystä, lähteistä ja rakenteesta sekä tekstien ja sävelmien alkuperästä. Diss. Sley-Kirjat 1982.

SIIONIN LAULUT Vanhoillislestadiolaisuus

Tausta

Alkuherätys tapahtui Kaaresuvannossa **Lars Levi Lestadiuksen** (1800-1861) vaikutuksesta v. 1846. Lestadiuksen saarnat olivat voimakkaita parannussaarnoja. Alussa esiintyi 'liikutuksia', iloa pelastuksesta. Liike levisi Tornionjokilaaksoa pitkin Ruotsin pohjoisiin ja Suomen luoteisiin seurakuntiin sekä Norjan rannikolle. Sittemmin lestadiolaisuus on levinnyt koko Suomen alueelle, vaikka se onkin säilynyt erityisesti Pohjois-Suomen ja Pohjanmaan herätysliikkeenä. Saarnoissa korostetaan parannusta ja evankeliumin merkitystä. Syntien anteeksi antaminen *Jeesuksen nimessä ja veressä*. Seurat aloitetaan ja päätetään virrellä, muuten käytetään Siionin lauluja. Liikkeen keskusjärjestö on SRK = Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys.

Laulukokoelmia

- 1882 Jumalan lasten matkalauluja (toim. Juho Rankinen)
- 1890 Walituita Hengellisiä Lauluja (J. E. Pietiläinen)
- 1902 Siionin matkalaulut elämän tiellä (Leonard Typpö)
- 1912 Kotimaan wirsia (L. Typpö)
- 1916 Siionin laulut ja virret (O. H. Jussila)
- 1930 Hengelliset matkalaulut (J. L. Seppänen ja P. A. Heide-
man)
- 1936 Siionin valitut laulut ja virret (August Jokinen)
- 1961 Siionin laulut ja virret
- 1975 Uudet Siionin laulut
- 1976 Siionin Laulut (tekstipainos)
- 1977 Siionin Laulut (nuottipainos)

Virsisirja liitetty kokoelmaan v:sta 1944 lähtien

Siionin Laulut 1976

SRK asetti 1974 laulukirjatoimikunnan, pj:na Pentti Liukkonen ja jäseninä Jaakko Linjama, Eino Kimpimäki, Hannes Holma, Pekka Kinnunen, Yrjö Koskimäki, Pentti Vinnurva ja Taisto Häkli. Toimikunta päätti valmistaa ensin lisävihkon ja vasta sen jälkeen lopullisen laulukirjan. 1975 ilmestyi lisävihko Uudet Siionin laulut ja virret (78). Toimikunnan lopullinen ehdotus valmistui vuoden 1976 helmikuussa, jolloin se lähetettiin paikallisille rauhanyhdistyksille lausunnon antamista varten. Mukaan oli liitetty lyhyet laulukohtaiset perustelut. Uusi kokoelma hyväksyttiin 14.5.1976 (17 osastoa, 252 laulua + 7 vanhaa virttä, yht. 259). Nuottipainos valmistui 1977.

Laulujen keskeisiä ajatuksia

- armahduksen todellisuus
- syntien anteeksiantamus Jeesuksen veren kautta
- kärsimyksenkin takaa näkyy armahtava Jumala ja hänen rakautensa
- valoisa luottamus Jumalan huolenpitoon

Runoilijoita

Paavali Ervasti, Yrjö Halonen, Väinö Havas, O. H. Jussila, Aatu Laitinen, J. E. Pietiläinen, Juho Rankinen, Niilo Rauhala, Gustaf Skinnari ja Leonard Typpö.

Esimerkkejä

- 19 Oi Ylkä Jeesus rakkahin
- 23 Nyt uskossa mä katson
- 24 On lepopaikka suloinen
- 72 Ah Herra, rakas Isämme
- 73 Herra Jeesus armossansa
- 144 Herra Jeesus verellänsä
- 189 Ovat syntini anteeksi suuret
- 245 Me käymme, Herra, eteesi
- 246 Mestari, haahtemme aaltoihin vaipuu
- 254 Herraa hyvää kiittääkää

Siionin Laulut uudessa virsikirjassa

77, 105, 180, 249, 301, 316, 337, 343, 438, 468, 470, 507, 574, 621

Kirjallisuus

Seppo Kirkinen, Siionin Laulut 1977 -nuottipainos. Kirkkomusiikin koulutusohjelman tutkielma, Sibeliuss-Akatemia 1991.

Pentti Liukkonen: Siionin laulukirjat. Jumala rakentaa kaupunkiaan. SRK:n vuosikirja 1989, s. 98-107

Sisko Seppänen: Siionin valitut laulut ja virret. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta 1975.

Veikko Ruusuvuori: Siionin laulut -kokoelma. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta 1976.

SIIONIN MATKALAULUT

Uusheräys - Rauhansana - Elämänsana

Tausta

Vuonna 1979 ilmestyi kokoelma Siionin Matkalaulut, joka on rauhansanalaisten, uusheräyksen ja elämänsanalaisten laulukirja. Se sisältää 286 laulua, joista suurin osa on otettu kokoelmista Siionin Laulut, Hengellisiä Matkalauluja ja Valituita virsiä ja lauluja (141 laulua). Kokoelmaa käytetään seuroissa rinnan virsikirjan kanssa. Tästä johtuu, ettei niissä ole runsaasti yhteisiä sävelmiä. Kokoelmaa uudistettaessa periaatteena oli jättää mahdollisimman paljon muuttamatta ja saada matkalauluihin runsaasti lauluja em. kokoelmista. Uusia sävelmiä otettiin 7. Rinnakkaissävelmien määrää vähennettiin, samoin sävelkorkeutta laskettiin.

Matkalaulut on julkaistu sekä tekstikirjana että koraalikirjana. Säestyskirjan sovituksissa on noudatettu kuoromaista tyyliä. Sovitukset ovat neliäänisiä lukuunottamatta nuorisosaston sävelmiä, jotka ovat kolmiäänisiä ja soveltuvat sellaisenaan nuorisokuorojen laulettavaksi. Uusia sovituksia on 65. Säestyskirjan sovitukset ovat tehneet Veli Ainali, Mauri Miettinen ja Tuomo Nikkola.

Sisältö

I Joulu

Uusi vuosi

Getsemanesta Golgatalle

Pääsiäinen

Helluntai
Herran toinen tuleminen

II Jumalan Sana
Seurakunta
Armokutsu
Jumalan armo Kristuksessa
Kristillinen vaellus
Kiitos ja ylistys
Kotimaan ikävä
Iankaikkinen elämä

IIIKoti ja isänmaa
Lapset
Nuoret
Aamu ja ehto

Sävelmät

Kokoelmassa runsaasti suomalaisia kansansävelmiä (yht. 94), mm. seuraavilta paikkakunnilta: Haukipudas, Karjala, Kemi, Kuusamo, Lappajärvi, Lounais-Suomi, Pohjanmaa ja Savo.

Runoilijoita

Joel Blomqvist (7), Väinö Havas (5), Oskari Heikki Jussila (4), Simo Korpela, Aatu Laitinen (9), Juho Rankinen (6), Lina Sandell, Gustaf Skinnari (7) ja Leonard Typpö (19).

Säveltäjiä

Oscar Ahnfelt, H. R. Bishop, Joel Blomqvist, Johann Crüger, Fred Fillmore, Hugo Lindqvist, Ira D. Sankey, Abdrev Skoog, Alfred Smith, Th. Söderberg, C. W. Sörlie, Joseph Webster ja Melchior Vulpius. Suomalaisia: Veli Ainali, Hj. Braxén, P. J. Hannikainen, Einari Juntura, F. P. Krank, Ilmari Krohn, Tuomo Nikkola, Matti Nyberg ja Mikael Nyberg

Esimerkkejä

55 Nyt Herran lapsilauma
60 Oi vuodata, Jeesus, sun Henkesi taas
61 Hän tulee kohta
220 Sunnuntailepoon soitetaan
264 Herra avaa meille aarteet sanasi
267 Kerran usko lapsuuden

Kirjallisuus

Veli Ainali: Siionin Matkalaulujen säestyskirja. Rauhan sana 7-8/1980)

Artturi Junttila - Veli Siljander: Uuden laulukirjan ilmestyttyä. Vartijan ääni 7-8/1979.

Mikko Pöyhtäri: Antakaa, niin teillekin annetaan. Rauhan sana 10/1978.

KORAALIEN VIERASKIELISET NIMET

Lyhenne EKG viittaa Saksan ev. lut. maakirkkojen yhteiseen virsikirjaan v:lta 1950 (Evangelisches Kirchengesangbuch)

- 2 Gör porten hög
3 Homo quidam Rex nobilis
4 Auf meinen lieben Gott (EKG 289)
5 Bereden väg för Herren
6 Gå, Sion, din Konung att möta
7 Von Gott will ich nicht lassen (EKG 283)
8 Valet will ich dir geben (EKG 318)
9 Jesus, meine Zuversicht (EKG 330)
10 Aus meines Herzens Grunde (EKG 341)
14 Jauchzt, alle Lande, Gott zu Ehren (EKG 181)
15 Erev shel shoshanim
16 Veni, redemptor gentium
Nun komm, der Heiden Heiland (EKG 1)
17 Dies est laetitiae
Der Tag, der ist so freudenreich (EKG 18)
18 In dulci jubilo
Nun singet und seih froh (EKG 26)
19 In natali Domini
Da Christus geboren war (EKG 19)
20 Resonet in laudibus
Joseph, lieber Joseph mein
21 Vom Himmel hoch (EKG 16)
22 Gelobet seist Du, Jesu Christ (EKG 15)
23 Es ist ein Ros entsprungen (EKG 23)
25 Aus tiefer Not schrei ich zu dir (EKG 195, Melodie II)
27 Adeste fideles
29 Wachet auf, ruft uns die Stimme (EKG 121)
30 Dejlig er jorden
Schönster, Herr Jesus (Melodie II)
33 Nun danket all und bringet Ehr (EKG 231)
35 O du fröliche, o du selige
36 Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort (EKG 142)
42 How sweet the name of Jesus sounds
43 Wie schön leuchtet der Morgenstern (EKG 48)
56 Ach, was soll ich Sünder machen
57 Jesu, du mitt liv, min hälsa

- 58 Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld (EKG 62)
An Wasserflüssen Babylon
- 60 Gloria, laus et honor
Christus, der ist mein Leben (EKG 316)
- 61 Wer leben will wie Gott auf dieser Erde
- 63 O Haupt voll Blut und Wunden (EKG 63)
Herzlich thut mich verlangen
Mein Gemüt ist mir verwirret
- 65 O Lamm Gottes, unschuldig (EKG 55)
- 66 Der am Kreuz ist meine Liebe
- 67 Skåda, skåda nu här alla
- 68 Stabat mater dolorosa
- 69 O Traurigkeit, o Herzeleid (EKG 73)
- 71 Herzliebster Jesu (EKG 60)
- 72a Mein Seel, o Herr, muss loben dich (EKG 200)
- 72b Vexilla Regis prodeunt
- 77 Från örtagården leder
- 83 Så är fullkomnat, Jesus kär
- 85 Gelobet sei Gott im höchsten Thron (EKG 79)
- 87 Victimae paschali laudes
Christ ist erstanden (EKG 75)
- 89a Sei Lob und Ehr dem höchsten Gut (EKG 233)
- 92 Surrexit Christus hodie
Erstanden ist der heilig Christ (EKG 78)
- 93 Pange lingua gloriosi
- 96 Christ lag in Todesbanden (EKG 76)
- 97 Ramus virens olivarum
- 99 Jesus lever! Därför kan
- 101 Lobt Gott, ihr frommen Christen (EKG 202)
- 104 Let us break bread together
- 106 Hail the day that sees him rise
- 109 Mach's mit mir, Gott, nach deiner Gut (EKG 321)
- 111 Veni, Creator Spiritus
Komm, Gott Schöpfer, Heiliger Geist (EKG 97)
- 112 Veni Sancte Spiritus
Komm, Heiliger Geist, erfüll (EKG 124)
- 118 Kommt her zu mir, spricht Gottes Sohn (EKG 245)
- 119 Brunnquell aller Güter
- 124 Herr Christ, der einig Gott's Sohn (EKG 46)
- 127 Gott der Vater wohn bei uns (EKG 109)
- 128 Allein Gott in der Höh sei Ehr (EKG 131)
- 131 Vater unser im Himmelreich (EKG 241)

- 132 Allein zu dir, Herr Jesu Christ (EKG 166)
 133 Triformis relucentia
 135 Måne och sol
 137 Es ist gewisslich an der Zeit (EKG 120)
 140 Gott ist gegenwärtig (EKG 128)
 143 Lobt Gott, ihr Christen alle gleich (EKG 21)
 145 Insignis est figura
 158 Dies irae, dies illa
 160 En dag skal Herrens skaperdrømme møde
 161 Snart river dine hender
 164 The Church's one foundation
 165 Guds menighet er jordens største under
 166 Än finns det en värld
 167 Nun danket alle Gott (EKG 228)
 168 Wach auf, du Geist der ersten Zeugen (EKG 216)
 170 Ein feste Burg ist unser Gott (EKG 201)
 172 Was Gott tut, das ist wohlgetan (EKG 299)
 175 Schwing dich auf zu deinem Gott (EKG 296)
 178 I tro under himmelens skyar
 184 Ich hab mein Sach Gott heimgestellt (EKG 315)
 185 Gott, des Himmels und der Erden (EKG 345)
 187 Ach Gott, vom Himmel sich darein (EKG 177)
 188 Durch Adams Fall (EKG 243)
 201a Liebster Jesu, wir sind hier (EKG 127)
 209 Werde munter, mein Gemüte (EKG 360)
 211 O dass ich tausend Zungen hätte (EKG 238)
 213a Lobet den Herren alle, die ihn ehren (EKG 347)
 221 Lauda Sion Salvatorem
 222a Jesus Christus nostra salus
 Jesus Christus, unser Heiland (EKG 154)
 224 Du Lebensbrot, Herr Jesu Christ (EKG 236)
 227 Gott sei gelobet und gebenedeiet (EKG 163)
 229 Herr Gott, dich loben alle wir (EKG 115)
 236 Wenn wir in höchsten Nöten sein (EKG 282)
 237 I denna ljuva sommartid
 245 Wer nur den lieben Gott lässt walten (EKG 298)
 252 O Gott, du frommer Gott (EKG 383, Melodie I)
 260 Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ (EKG 244)
 261 Nun freut euch, lieben Christen g'mein (EKG 239)
 262 Es ist das Heil uns kommen her (EKG 242)
 267 Aus tiefer Not schrei ich zu dir (EKG 195, Melodie I)
 270 Sollt ich meinem Gott nicht singen (EKG 232)
 273 Jesus är min vän, den bäste

- 278 Herr Jesu Christ, du höchstes Gut (EKG 167)
 281 Die Sonn hat sich mit ihrem Glanz gewendet (EKG 362)
 300 Jesu dulcis memoria
 302 Herr Jesu Christ, dich zu uns wend (EKG 126)
 303 Jesu, meine Freude (EKG 293)
 318 Jesus, det eneste
 320 Te Deum laudamus
 Herr Gott, dich loben wir (EKG 137)
 322 Wir loben dich, o grosser Gott
 323 Nun lob, mein Seel, den Herren (EKG 188)
 329 Lobe den Herren, den mächtigen König (EKG 234)
 338 Blott en dag
 339 Alleluia! sing to Jesus
 344 Lovad vare Herren, våra fäders Gud
 348 Freu dich sehr, o meine Seele (EKG 319)
 356 O scholares, discite
 372 Kalla, kallis Isä käsi
 376 Herzlich lieb hab ich dich, o Herr (EKG 247)
 388 Jesu geh voran (EKG 274)
 396 Nearer, my God, to Thee
 415 Ikke ved makt
 416 There's a spirit in the air
 420a Exultet coelum laudibus
 427 Come, risen Lord, and deign to be our guest
 446 Nun bitten wir den Heiligen Geist (EKG 99)
 454 Lågorna är många
 466 O Welt, ich muss dich lassen (EKG 312)
 Nun ruhen alle Wälder (EKG 361)
 473 Alle Augen warten auf dich
 480 Jesu, Jesu, bleibt bei mir
 482 Elu on kui meri
 505 Schönster Herr Jesu (Melodie I)
 508 Lead, kindly Light
 509 Hilf, Herr, meiner Tage
 514 Gib uns Frieden jeden Tag
 516 Michael, row the boat ashore
 527 Nun sich der Tag geendet hat (EKG 364)
 547 Herrens nåd är var morgon ny
 555 Abide with me
 567 Wie lieblich ist der Maien (EKG 370)
 569 Ärka süda vaim ja möte
 586 Verleih uns Frieden gnädiglich (EKG 139)

590	Fredløs er freden, hvor menneskets veje
598	Ack! vad är dock livet här
605	Wo Gott der Herr nich bei uns hält (EKG 193)
617	I himmelen, i himmelen

KORAALIEN VIERASKIELISET NIMET

Aaakkosellinen luettelo

Abide with me	555
Ach Gott, von Himmel sieh darein	187
Ach, was soll ich Sünder machen	56
Adeste fideles	27
Alle Augen warten auf dich	473
Alleluia! sing to Jesus	339
Allein Gott in der Höh sei Ehr	128
Allein zu dir, Herr Jesu Christ	132
An Wasserflüssen Babylon	58
Auf meinen lieben Gott	4
Aus meines Herzens Grunde	10
Aus tiefer Not schrei ich zu dir (Mel. I)	267
Aus tiefer Not schrei ich zu dir (Mel. II)	25
Bereden väg för Herren	5
Blott en dag	338
Brunnquell aller Güter	119
Christ ist erstanden	87
Christ lag in Todesbanden	96
Christe, du bist der helle Tag	550
Christus, der ist mein Leben	60
Come, risen Lord, and deign to be our guest	427
Da Christus geboren war	19
Dejlig er jorden	30
Der am Kreutz ist meine Liebe	66
Der Tag, der ist so freudenreich	17
Die Sonn hat sich mit ihrem Glanz gewendet	281
Dies est laetitiae	17
Dies irae, dies illa	158

Du Lebensbrot, Herr Jesu Christ	224
Durch Adams Fall	188 (264)
Ein feste Burg ist unser Gott	170
Ein Lämmlein geht und trägt die Schuld	58
Elu on kuin meri	482
En dag skal Herrens skaperdrømme møde	160
Erev shel shoshanim	15
Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort	36 (190)
Erstanden ist der heilig Christ	92
Es ist das Heil uns kommen her	262
Es ist ein Ros entsprungen	23
Es ist gewisslich an der Zeit	137
Exultet coelum laudibus	420a
Fredløs er freden, hvor menneskets veje	590
Freu dich sehr, o meine Seele	348
Från örtagården leder	77
Gelobet seist du, Jesu Christ	22
Gelobt sei Gott im höchsten Thron	85
Gib uns Frieden jeden Tag	514
Gloria, laus et honor	60
Gott der Vater wohn bei uns	127
Gott des Himmels und der Erden	185
Gott ist gegenwärtig	140 (194)
Gott sei gelobet und gebenedeiet	227
Guds menighet er jordens største under	165
Gå, Sion, din Konung att möta	6
Gör porten hög	2
Hail the day that sees him rise	106
Herr Christ, der einig Gotts Sohn	256
Herr Gott, dich loben alle wir	229
Herr Gott, dich loben wir	320
Herr Jesu Christ, dich zu uns wend	302
Herr Jesu Christ, du höchstes Gut	278
Herrens nåd är var morgon ny	547
Herzlich lieb hab ich dich, o Herr	376
Herzlich thut mich verlangen	63
Herzliebster Jesu	71
Hilf, Herr, meiner Tage	509
Homo quidam Rex nobilis	3
How sweet the name Jesus sounds	42

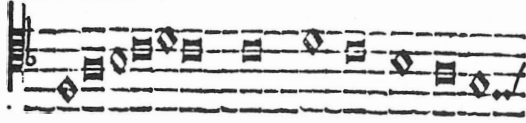
I denna ljuva sommartid	237
I himmelen, i himmelen	617
I tro under himmelen skyar	178
Ich hab mein Sach Gott heimgestellt	184 (607)
Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ	260 (346)
Ikke ved makt	415
In dulci júbilo	18
In natali Domini	19
Insignis est figura	145
Jauchzt, alle Lande, Gott zu Ehren	14
Jesu dulcis memoria	300
Jesu, geh voran	388
Jesu, Jesu, bleib bei mir	480
Jesu, meine Zuversicht	9
Jesus, meine Freude	303
Jesu, du mitt liv, min hälsa	57
Jesus Christus, nostra salus	222a
Jesus Christus, unser Heiland	222a
Jesus, det eneste	318
Jesus lever! Därför kan	99
Jesus är min vän, den bäste	273
Joseph, lieber Joseph mein	20
Kalla, kallis Isä käsi	372
Komm, Gott Schöpfer, Heiliger Geist	111
Komm, Heiliger Geist, erfüll	112
Kommt her zu mir	118 (398)
Lauda Sion Salvatorem	221
Lead, kindly Light	508
Let us break bread together	104
Liebster Jesu, wir sind hier	201a
Lobe den Herren, den mächtigen König	329
Lobet den Herren alle, die ihn ehren	213a
Lobt Gott, ihr Christen alle gleich	143
Lobt Gott, ihr frommen Christen	101 (379)
Lovad vare Herren, våra fäders Gud	344
Lågorna är många	454
Machs mit mir, Gott, nach deiner Gut	109
Mein Gemüt ist mir verwirret	63

Mein Seel, o Herr, muss loben dich	72a
Michael, row the boat ashore	516
Måne och sol	135
Nearer, my God, to Thee	396
Nun bitten wir den Heiligen Geist	446
Nun danket alle Gott	167
Nun danket all und bringet Ehr	33
Nun freut euch, lieben Christen g'mein	261
Nun komm der Heiden Heiland	16
Nun lob, mein Seel, den Herren	323
Nun ruhen alle Wälder	466 (559)
Nun sich der Tag geendet hat	556
Nun singet und seid froh	18
O dass ich tausend Zungen hätte	211
O du fröhliche, o du selige	35
O Gott, du frommer Gott (mel. I)	352 (520)
O Haupt voll Blut und Wunden	63
O Lamn Gottes, unschuldig	65
O scholares, discite	356
O Traurigkeit, o Herzeleid	69
O Welt, ich muss dich lassen	466
Pange lingua gloriosi	93
Ramus virens olivarum	97
Resonet in laudibus	20
Schwing dich auf zu deinem Gott	175
Schönster Herr Jesu (mel. I)	505
Schönster Herr Jesu (mel. II)	30
Sei Lob und Ehr dem höchsten Gut	89 a
Skåda, skåda nu här alla	67
Snart river dine hender	161
Sollt ich meinem Gott nicht singen	270
Stabat mater dolorosa	68
Surrexit Christus hodie	92
Så är fullkomnat, Jesus kär	83
Te Deum laudamus	320
The Church's one foundation	164
There's a spirit in the air	416

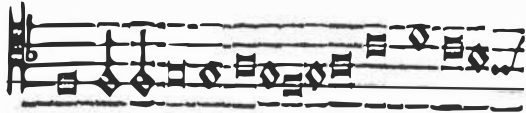
Triformis relucentia	133
Valet will ich dir geben	8
Vater unser im Himmelreich	131 (208)
Veni, Creator Spiritus	11
Veni Redemptor gentium	16
Veni, Sancte Spiritus	112
Verleih uns Frieden gnädiglich	586
Vexilla Regis prodeunt	72b
Victimae paschali laudes	87
Vom Himmel hoch	21 (16)
Von Gott will ich nicht lassen	7 (283)
Wach auf, du Geist der ersten Zeugen	168
Wachet auf, ruft uns die Stimme	29 (163)
Was Gott tut, das ist wohlgetan	172
Wenn wir in höchsten Nöten sein	236
Werde munter, mein Gemüte	209
Wer leben will wie Gott auf dieser Erde	61
Wer nur den lieben Gott lässt walten	245 (370)
Wie lieblich ist der Maien	567
Wie schön leuchtet der Morgenstern	43
Wir loben dich, o grosser Gott	322
Wo Gott der Herr nich bei uns hält	605
Än finns det en värld	166
Ärka süda vaim ja möte	569

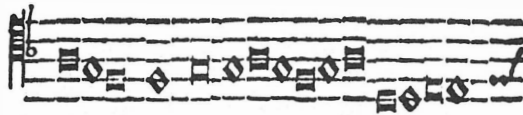
N dulci iubilo, Nu siun-

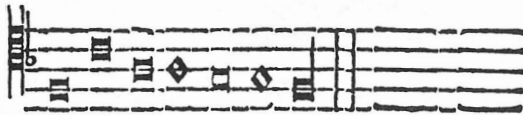
ge wj̄ id̄ io/ Then all tingh f̄dr̄ oð f̄dr̄

mo ligger in *praesepi* o, D̄h̄ som Eolen

f̄tj̄ner/ *matris in gremio: Alpha es &*

ω, *Alpha es & ω.*

O *Iesu paruule* f̄dr̄ tigh ær migh so we/
Tr̄d̄st migh i mitt sinne O *puer optime,*
L̄æt migh tin godheet sinne O *princeps gloria,*
Tr̄abe me post te, tr̄abe me post te.

O *Patris charitas, O Nati lenitas,*
Wj̄ wore plat f̄dr̄derffuadh per *nostra crimina,*
Nu hæffuer h̄æ oð f̄dr̄wærffuadh *cælora gaudia,*
Eya wore wj̄ th̄ær / Eya wore wj̄ th̄ær.

Vbi sunt gaudia Ther sungen man/ Eya/
h̄war Englanar sunga *noua cantica,*
D̄h̄ sielanar springa in *regis curia,*
Eya wore wj̄ th̄ær/ Eya wore wj̄ th̄ær.

V

Aduutamät Dauidin

Psalmit wirsiri tedhyt.

Ensimmäinen Psalmi.

Beatus vir qui non abiit.

A vuas se quin ei käystele

Jumalattomitten retkel

Eicä synnisten tiellä astela

Eicä isku pilcaitten kettel

x v

Wotk

Jaakko Finnon virsikirja 1583

Suwi-Wirsi.

W. K. N. 412.

318. Jo joutu armas aika, Ja Suwi su-
loinen, Joll kaunist kaiken paikan
Kauniita Kukkainen; Nyt Armas Auring' meitä
Eaas lähte lähemmäs, Hän kuollet hautoo, heitä
Jäll teke elämäx.

2. Ne nitun kufat korjat, Ja laiho laarosa, Niin
ylpiät Yrtitarhat, Puut wehriät werasa, Ne meik-
len muistuttawat Suurt' hywyt' Jumalau, Jong'
kaikk' ain' nähde saawat, Juur ymbär Wuoden ain.

3. Nyt lindu äänell korjall, Eaas laula taitawast;
Eng' me siis mahdais Luojak' Tääll weifat iloisest?
Mun Sielun HERaa kiitä, Nyt Niemu laululla,
Kuin iloitta ja täyttä Meit laupioik' lahjoilla.

4. O Jesu Christe jalo Sä kirkas paistehem,
Min kylmää luondoom haudo, Ja asu tykönm!
Sun rakkaudes tuli, Ann' palaa sydämes! Luo
meihin uusi mieli, Pois murhet poista myös.

5. Sä Saronin kaunis kukka, Kukoistus laarosa.
Mun Sielun awuill kruuna, Te taitawax
tawoisa, Sun kastes händ' Sionist, Min kaunist
kastakon, Eitt kuin Ruusu Libanonist Hajuns
hywän andakon.

6. Ann' maan täää kastons kanda, Wakons
myös lioita; Meill tarpet tahdoisit andaa, Maan,
meren sunata, Ann' askeles kiukku raswast,
Meit ryöki Sanallas, Suo maistam sit' aia ma-
kiast, Niin Sielu on autuas.

Vuoden 1701 virsikirja, "Vanha virsikirja"

142. Meillä on aarre verraton, Sen rinnalla myös
kulta ja kivet kalliimmattin on Ruin tuhta
waan ja multa; Tää lahja kallis taitवान, Tää paras
aarteemme, On pyhä sana Jumalan, Annettu omaksemme.

2. Kun ruoste, koi ja aika syö Muun kaiten kokonansa,
Kun usein rauhee ihmistyö Jo kohta alkaisjansa, Kun maa
ja taitvas hukkupi Ja olemasta lakkaa, Niin Herran sana
ijäti On pysyvä ja vakaa.

3. Ei rautene wanhuudesta Tää sana armas, pyhä;
Polvesta polveen samaa vaan Suo voimaa, rauhaa pyhä.
Se tähdessä on voimassa; Kun luonto kaikki hajoo; Ei
siitä katoa rahtua, Waik' maa ja taitvas wajo.

4. O sana kallis; waikka pois Hyljätty monta kertaa,
Mit' ihmiswitsaus se woi Sinulle wetää wertaa? Lujem-
pan turvaa meille ken Voi tioda mistään murusta, Kain
armon sana itäinen, Lähtenyt Herran suusta?

5. Jos toisten tutein pettäisä Mä tartuin sanaan Her-
ran, Jos mailman meren myrskyistä Pakenin siihen ker-
ran, Niin tiedän paitan turwatan, Mis' ijäinen on rauha,
Sataman tunnen stunatun, Mis' eivät myrskyt pauhaa.

6. Ruin wesiintu lahdelta Käy alle weden pinnan, Ja
huhdottuaan sultansa Taas nostaa puhtaan rinnan, Niin
puhdistupi sieluki Sanassa kirkkahasja; Se tuntee että
liittupi Olossaan oikeassa.

7. Siis kiitos, Herra laupias, Nyt lakkaamatta aiwan,
Kun sinä meille sanassas Osoitit tietä taitwaan! Ken nyt
on köyhä, rikas ken, Sun sanas saatuumme! Omahan on
se jokaisen, Tää kalliin tawaramme.

159 (695) Ei mikään niin voi huvittaa, Muust' iloa
en oikein saa, Ei autuutta oo suurempaa,
Kuin minkä Jeesus lahjoittaa.

2. Lepoa muust' en löytänyt, Ei sydän muusta tyynty-
nyt, Ennenkuin löysi aartehen Se hyvydessä Jeesuksen.

3. Muu vaivoiss' ei voi lohduttaa, Ei auttaa vastaan kuo-
lemaa, Iloa luoda murheeseen, Kuin läsnäolo Jeesuksen.

4. Oi, uuden kuuliaisuuden Ja ainoon oven autuuden
Soi Herra meille Pojassaan, Kun Hänet antoi kuolemaan.

5. Oi, ainut anteeksantamus Ja syntiemme sovitus Ja
ainoa tie armohon Jeesuksen risti yksin on.

6. Oi, ainut neuvo huonolle Ja tuki, turva heikolle Ja
armon ainut perustus Jeesuksen esirukous.

7. Maailman viettelyksistä, Ja kiusoista ja synneistä,
Oi, ainut ompi pelastus Jeesuksen suuri rakkaus.

8. Ja ainut tosiviisuus Ja ainoa vanhurskaus Ja ainut
puhdas pyhitys On Vapahtajan yhteys.

9. Muut kuollessa ei rauhaa saa, Ei kestä Herran kunniaa,
Ei pysy eessä Jumalan, Kuin yksin Herran morsian.

Sionin Wirret (ruotsal.) 1745. Suom. *Elias Lagus* 1790.

Lisävihko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon
suomalaiseen virsikirjaan, 1923

I. Kirkkovuosi.

1. Adventti.

1 Iloitse, morsian, Ja riennä vastahan! Hän saapuu, kuninkaasi, Sun, Siion, ruhtinaasi. Nyt kiitos hälle kannan Ja laula: Hoosianna!

2. On riemusaatossaan Häll' aasi ratsunaan, Näin Herra maan ja taivaan Alhaisna kulkee aivan. Nyt kiitos j.n.e.

3. Hän nöyrä, hiljainen, Sävyisä, suloinen, Sun kruunaa armollansa, Tuo sulle lahjojansa. Nyt kiitos j.n.e.

4. Hän voitti saatanan Ja surmas kuoleman. Nyt saarnaa rauhaa meille, Synteihin langenneille. Nyt kiitos j.n.e.

5. Hän kihlaa itselleen Sun morsiamekseen. Sun orjuudesta ostaa Ja kunniaansa nostaa. Nyt kiitos j.n.e.

6. Hän armon sulle suo Ja taivaan aarteet tuo, Ne helmaas kaikki kantaa Ja omaksesi antaa. Nyt kiitos j.n.e.

7. Aukaise porttisi Sun valtiaallesi! Hän tahtoo luokses tulla Ja luonas aina olla. Nyt kiitos j.n.e.

8. Tie peitä vaatteilla Ja palmunoksilla, Kun kulkee kuninkaasi, Sun, Siion, ruhtinaasi. Nyt kiitos j.n.e.

9. Nyt ilomielellä Sun äänes ylennä Armonsä kiitokseksi, Uhriksi mieluiseksi. Nyt kiitos j.n.e.

10. Ja äänin kirkkahin Myös pienet lapsetkin Ja kaikki Herran kansa Näin tuokoot kiitostansa. Nyt kiitos j.n.e.

2 Avaja, Siion, porttisi, Käy, kansa, vastaan Herraasi, Käy mielin nöyrin, alhaisin! Hän tulee luokses, Armoisin. Suo ilovirtes kaikua, Se että kuullaan taivaassa. Nyt olkoon kiitos Jeesuksen, Kun saapuu luokse syntisen.

2. Hyvyyden Jeesus myötään tuo Ja kaiken armon sulle suo. Kruununsa on vanhurskaus Ja valtikkansa lau-

N:o 263 = Vs 231 a Lähemmäs lapualaista muunnosta:

Oi Jee - sus, e - lä - mä - ni, Käy mul - le
 Sun ees - sä's syn - neil - lä - ni Tein syy-pääks
 tur - vak - si. Mua ri - kok - se - ni vai - vaa,
 it - se - ni.
 En nii - tä peit - tää voi, Mua päi - vät,
 yöt ne kai - vaa, Ne tun - non tus - kan toi.

N:o 264 Suomal. kansansäv. muk.:

Oi Kris - tus, tai - vaan Ku - nin - gas, Lu - nas - ta -
 Sun ve - res vuo - ti täh - te - ni, Nyt kuu - le
 ja - ni lau - pi - as, Sa tie - dät pa - hat työ - ni
 ru - ko - uk - se - ni.
 mun, Ma niil - lä ri - koin tah - tos sun. E - lo - ni kai - ken
 ai - ka - na Mua ar - mah - da oi Ju - ma - la!

N:o 265 = Vs 233

N:o 266 = Vs 234

Sulho Ranta.

*** 461 a**

* Oi ku-nin-gas-ten Ku-nin-gas, Sä
 maan ja tai-vaan val-ti - as, Myös tähän maahan
 sil-mäs luo Ja ar-mos runsaat lah-jat suo.

* 2. On meidän kansa vähäinen, Ja vähäinen on voima sen,
 Vaan mitä mahtavinkaan vois, Jos et sä, Herra, voimaa sois.

* 3. On edessä kuin tomu vain Maailman mahti voimak-
 kain. Kun viittaa, korkein alenee Ja alhaisinkin ylenee.

* 4. Sä, Herra, usein valitset Aseikses pienet, alhaiset, Siks
 että heissä näkyisi Vain sinun suuri voimasi.

* 5. Sä Israelin pienosen Teit vartijaksi totuuden, Ja kylä
 halpa Juudean On synnyinpaikka Korkeimman.

* 6. Oi Herra, katso meihin myös, Tee kansassamme armo-
 työs, Pois torju korskat pyytehet Ja nöyriksi tee sydämet.

* 7. Tää kansa hoida kansanas Ja sinun palvelijanas, Sen
 anna töitäs toimittaa, Sun kunniaasi julistaa.

Julius Krohn (1835—1888) v. 1871 virsikirjaehdo-
 tukseen.

Frans Petter Krank (1844—1910).

461 b

Kes. myös 511
 * Oi ku-nin-gas-ten Ku-nin-gas, Sä maan ja
 tai - vaan val - ti - as, Myös tä - hän maa - han
 sil - mäs luo Ja ar - mos run-saat lah - jat suo.

Yksiääninen koraalivirsikirja. Ehdotus, 1941

Armas Maasalo (1835–1940)

654

Her - ra Jee - sus, kunni - as - las.
Astuit uh - ri - kuolemaan Tuoden meil - le, langenneil - le,
Pääsyn taivaan kunniaan. Tuhla - ten ja uu - pumat - ta
Kä - tes py - hät ja - ka - vat An - si - ot - ta e - lä - määmme Lah - jat luke - matto - mat.

2. Anna myöskin meidän antaa Lahjojasi iloiten: Voita itsekkyyden luonto, Murra sydän kivinen. Näytä, Jeesus, paistaessa Hyvyytesi auringon: Jos on autuasta saada, Autuaampi antaa on.

3. »Minkä teitte pienimmille, Sen te teitte minulle.» Näinkö suureen arvoon nostit, Herra, halvat tekommel Vieläkin voit köyhän suulla, Armon Herra, anoa: »Niin - kuin sinua mä autoin, Niin nyt auta minua!»

4. Veljiemme kärsimykset, Puute, tuskat - vaikeat Lah - jojamme, voimiamme Palveluksees kutsuvat. Auta, että heitä emme Huomaamatta olla vois, Jättet armokasvojasi Kerran meistä kääntäis pois.

5. Herra Jeesus, kunniastas Astuit uhrikuolemaan Tuodaksesi langenneille Pääsyn taivaan kunniaan. Usko uusi suo nyt meille, Anna toivo, luottamus! Yli kaiken, Herra, anna Suurin lahjas: rakkaus!

Eliza S. Alderson (amerikkalainen, 1864). — Komitea.

Jag läger mig
 i minnet
 Jag vil på Guds auk grund
 Din Gudslovad i minnet
 Min Guds församling i Guds
 Namn lofsägla som tätt liksom
 i Guds församling

Kangasalan koraalikirja vuodelta 1624
 Alarivillä koraali "Cuin kirckast koin tähti koitta"

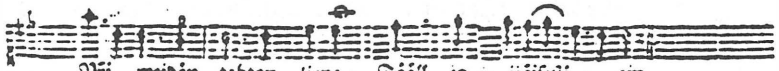
252.

Jesus ystävän on pahas; Jong ei metoa löydöväit;
Pidiisit mun joskus raaras; Häändä hyljämähän äälli

Ei kengän pois minua viene; Minun rakahtajastan /

Yli meidän tahton liene; Vääl ja : ijäisesti am.

Yxi Tarpelinen Nuotti-Kirja, 1702

No 412. Mig giöt stor-luft och glädie, 5:3. No 413. Som 37, 11, 53.

Denna Coral-Bok är författad af Org-byggaren
Orgungsten Nils Strömbäck i Raumoönd, d. 1787.

- No 1. Som 1. No 2. Som 2. No 3. Som 3.
No 4. Som 4. No 5. Som 5. No 6. Som 6.

Käsinkirjoitettu koraalikirja v:ta 1787
Nils Strömbäck, Rauma

The first system consists of two staves. The left staff begins with a treble clef and a common time signature (C). It contains a series of notes, including quarter and eighth notes, with some rests. The right staff begins with a bass clef and contains notes and rests corresponding to the left staff. A large brace is positioned below the staves, with the number '290' written in a stylized font underneath it.

The second system consists of two staves. The left staff begins with a treble clef and a common time signature (C). It contains a series of notes, including quarter and eighth notes, with some rests. The right staff begins with a bass clef and contains notes and rests corresponding to the left staff. A large brace is positioned below the staves, with the number '291' written in a stylized font underneath it.

The third system consists of two staves. The left staff begins with a treble clef and a common time signature (C). It contains a series of notes, including quarter and eighth notes, with some rests. The right staff begins with a bass clef and contains notes and rests corresponding to the left staff. A large brace is positioned below the staves, with the number '292' written in a stylized font underneath it.

The fourth system consists of two staves. The left staff begins with a treble clef and a common time signature (C). It contains a series of notes, including quarter and eighth notes, with some rests. The right staff begins with a bass clef and contains notes and rests corresponding to the left staff. A large brace is positioned below the staves, with the number '293' written in a stylized font underneath it.

408

409a=21

c. f. Doppeln

Ilmari Krohn: Neliääninen koraalikirja, 1947

3. Mailman turhudesta ja Taiwan ilosta.

Weisatan omalla nuotikansa.

v. 1.

En ymmärrä, mit' ilo mikä kunnia, Eäs mail-
mas' olis saatava, En ymmärrä, Koff Tai-
was yrinänsä, Se ombi ijantaittinen, Ei puu-
tu ikänänsä, Siel' ilo kyhäinen.

v. 2.

Ei itku siel, Ei tauti, kalleit aivoja, Ei rut-
to, sodan waiwoja, Ei raskas miel' Waan ilo,
riemu aina, Ja weisu parempi kuin tääsi, Jong'
Jumal' kaitiil' laina, Kuin usko Poikas' pääsi.

v. 3.

D! asundo, Kus' portit owat pääryiist,
Perustus kalleist' kiwistä, D! asundo, Koff tää-
lä murhe paina, Niin henges' sitä muistelen,
Ming' ilon siellä laina, Jumala lapsillens.

v. 4.

D' Kaupungi Kus' Herra ike Templi lie,
Ei kiut eik' auring' tarwinne, D! kaupungi,
Kus' elon wirta juoree Jumalan ja myöds Kari-
kan, Ja elon puu se tuore, Sen kaduill' hawaitan.

v. 5.

El' aina niin, Etts tää taiman riemua,
Sä saisit kerran nautita, El' aina niin: Ei täällä
ilo löyttä, Tain mailman lawiall' turulla Kaike'
paras elom näyttä, Täytetty surulla.

v. 6.

Ann' anderi, D! armollinen Jumalan,
Kautt' Poikas' kalliin kuoleman, Mun syndini,
Ja wahwist' henges' woimall', Ett' tääsi surun al-
hosa, Nyt kilwoittel' sin toimell', Sitt' saadan iloita.

N:o 17.

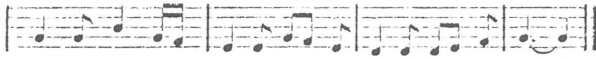
Di min = kä on = nen, au = tuu = den Se
 kuin it = se Hēr = ran Je = sus = sen Se

us = to myö = täns tuo, Se su = rut, murheet
 o = ma = sen = me suo!

mu = ren = taa, Se tus = kat tui = mat tummen = taa Ja

toi = won wah = wan i = jäi = sen Se luo = pi sy = dä = meen.

Di minkä onnen, autuuden Se usko myötäns tuo,
 kuin itse Herran Jesuksen Se omaksemme suo!
 Se surut, murheet murentaa, Se tuskat tuimat tum=
 mentaa Ja toivon wahwan ijäisen Se luopi sydämeen.

2. kuin saanut olen onnen sen, Niin miös'en
 laulajii Mlentäis ääntän' riemuiten Täst' autuudestani,
 Miös' iloiten en kerskajii Ja kiittäis Jumalatani, kuin
 mulle katoomattoutan, Sen antoi tawaran.

2. Mä kerskaan autuudestani Jo täällä toivossa,
 Siis' kuin sen kerran täydesti Tawoitaa taiwaassa
 Ja pääsnyit kiusauksista Waiwoista, rasituksesta, Saan
 maistaa sitä iloa, Joll' ei oo loppua.

4. Mun kanteleeni kauniimmin Taiwaassa kerran
 soi, Siell' ussin äänin suloihin Mun suuni laulaa woi
 Halleluja juur heljästi Makkaalle Jesukselleni; Ah! au=
 tuas se päivä lie, kuin kotiin meidät wie!

(Suomenmos st. 3. N:diin ruotsalaisesta).

31. Ah armon Herra juloinen, Mun kurja huuton' kuule, Kun lankeen kasvois etehen Ja puhun puutteet julle: Mun hätäni Sydäntäni Ahdistaa nöyrytmähän, Armoas kerjäämähän.

2. Mä olen huono kulkija Ja matka vaarallinen, Mun tilani on surtia Ja syvän miipillinen, Kuin sokea En kulkea Mä osaavani luule, Jos huutoan' et kuule.

3. Mä murheell' usein muistelen. Ett' wictin nuoruuteni Surkeilla teillä syntisten Surmakki sielulleni: En uskonut, En aatellut Näin tyhjäksi' joutumani, Näin suureksi' kurjuuttani.

4. Mä olin rikas, ravittu Mun mielesäni aina, Ei silloin mitään tarwittu, Nyt suuri köyhyys painaa; Nyt loppui jo Tuo ravinto Ja oma woima, kanto, Kun heräs omatunto.

5. Sun Pyhä Henkes paljasti Mun pahän siustani Ja näytti luonton' riettaaksi, Löi lumoon luulojani; Nyt pahesun Ja lauhistun Entistä elämäni Ja pahaa sydäntäni.

6. Mun melkani on määrätön, Ett' en moi koskaan maksaa; On turmeluksen' ääretön, En wihaas kantaakaan jaksaa, En sowitzia, En parantaa Voi yhtään synneistäni, En muuttaa sydäntäni.

7. Mä koitin kylä paikkailta Mun wanhaa waattani Sun uuden waattes tilkulla, Näin luulin kelpaavani; Waan pahemmin Bain käwitin: Nyt koko waate hajoo Ja tyhöni turhaksi' wajoo.

8. Mä olen muuttaa kokenut Mun pahaa sydäntäni, Kun kerjätä en halunnut, Waan saada itseäni Niin hyväksi Ja nöyräksi, Ett' o'isin kelmollinen Ja armoon mahdollinen.

9. Mä itseäni uskoin wain, Tein tieni mukawaksi Ja järjeltäni neuwon sain: Jos tabdot autuaaksi Niin tottele, Tee se ja se Ja luota Kristuksehen, Niin pääfet autuutehen.

10. Näin olen raukka kuunnellut Sokeaa järkeäni Ja turhiksi' töisä waiwannut Uurukfiin itseäni, Ja kirouksen' Nyt hawaitfen, Ett' olen ekyhtisä, En' oikein tiedä misä.

11. Ah katso kuinka alaston, Nyt edessäni olen, Näin huono, kurja, rauhaton, Niin että kohta kuolen, Jos neuwoihin Niin' omihin Mä turwaan itseäni Ja salaan köyhyyttäni.

12. En osaa oikein rukoulla Kun wäsymys mun woittaa, Waan saanhan vielä huolailta: Suo Herra armos koittaa, On parempi, Ett' helmaasti Saan nääntyä, jos näänny, Kuin että syntiin käännyn.

Siionin Wirret 1891
toim. Wilh. Malmberg (Malmivaara)

Jeesuksen ylösnousemuksesta.

69. Murinkomme ylösnoussi, Paistaa voit-
toruorella, Lämmiin valo hänest'
loistaa, Surut, murheet poistaa meist', No-
koon tulkaa taivaan linnut Survi-ilmaa hen-
gittäään! Wisertäkää pienet leivot Oksil' tuo-
reen viinipuun.

2. Kylmä talvi poijes meni, Myrskysää
on lakannut, Sumupilvet hajoitetut, Kylmä
sumu selvennyt. Lehdet puhkeevat jo pui-
hin, Valkoruusut kasvava maass', Loumatuuli
hiljaisena Edomista puhaltaa.

3. Kesälinnut iloisena Lentää ilmaas' läm-
pimäas', Sulaneella sydämellä Laulaa touko-
mettiset. Elämä ja autuus loistaa Herran
seurakunnassa, Murinko on ristin päällä Wal-
kea ja punainen.

4. Armonhenki täyttää rinnat Murhe-
liefet ilolla, Rauhan tyven, puhdas ilma Jee-
suksesta virtoa. Epäilysten alta nousee Sie-
luni Sua kiittämään, Kärvöitsen täältä päästä
kotimaahan ikuisen. Leonard Typpö.

117 Mulle Jeesus kallehin kaikesta on

TEOFILUS JÄNTTI

1. Mulle Jeesus kallehin kaikesta on,
Mitä taivaassa tunnen, ja maassa.
Hänen armonsa suuri ja arvaamaton
Minun kohtaani, määrältä mittaamaton;
Ilo sielun ja autuus on murheissa maan
::Että Jeesusta tuntea saan.::

2. Mulle usein, kun eksyin ja harhaelin,
Kun jo toivokin raukesi aivan,
Sinun kuvasi, aarteeni ainoisin,
Oi Jumalan Karitsa puhtoisin,
Olit lohtuna yksin mun sielulleni,
::Sinä ystävä sydämeni.::

3. Mulle Jeesus ystävä kallehin on,
Hän on eestäni ristillä kuollut;
Kun tuntuu: on kruununi voittamaton,
Yksi silmäys Golgatan aurinkohon,
Elon virrat jo vuolaina saa sydämeen,
::Tuo voimaa heikkouteen.::

4. Näin virteni Baabelin virroilla soi:
Mulle Jeesus on ystävä parhain!
Mä kun itkin, hän lohdun mun rintaani toi,
Ja kun harhaalla kuljin, Hän kirkkahin koi
Iäpi kuoleman varjojen valkeuteen
::Johti eksyvän kulkiainen.::

PEKKA TAPANINEN

SIBELIUS-AKATEMIA
Kirkkomusiikin osasto

Hymnologian peruskurssi on tarkoitettu liturgisen laulun ja hymnologian oppikirjaksi Sibelius-Akatemiaan ja konservatorioihin. Yleisen virsihistorian lisäksi siinä esitellään suomalaisen virsikirjan ja koraalikirjan vaiheet sekä herätysliikkeiden laulukokoelmat. Kirja tarjoaa aineistoa ja virikkeitä myös seurakunnissa ja kouluissa annettavalle virsikasvatukselle.

ISSN 0787-7838
Helsinki 1991
Yliopistopaino

ISBN 952-9658-01-X

9 789529 658015